ନଅଭୁଲା

ଛାଠ୍‌ଥା ଲୋକଙ୍କୁ ପଠିବା ମନା
ଘର ପୋଢ଼ିଗଲ୍ପ ପଛକୁ ଅନା ।
ଧୋ ରେ ବାସ୍କୁ ଧୋ,
ଯେଉଁ କଅଁରରେ ଗଦ୍ଦଳ ଧାନ
ସେହୁ କଅଁରିରେ ଶୋ ।

ନଅଟୁଣ୍ଡୀ ।

ଶ୍ରୀମତୀ କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ ସାବତ

ପ୍ରଣୀତ

ଓ

ପ୍ରକାଶିତ ।

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ ।

Printed By B. S. DAs
Mukur Press,
CUTTACK.
1925.

ମୂଲ୍ୟ ୦ ୧୯ ମାତ୍ର ।

ଭୂମିକା ।

ଓଡ଼ିଶାରେ କଜିଆଖୋରଣୀର ଅଭାବ ନାହିଁ । ବିଲାତ "Katherine the shrew" ମଧ୍ୟ ପାଠୁଆଙ୍କ ନିକଟରେ ପରିଚିତା । ଆମ ନଅରୁଣ୍ଡୀ ଟୁଚ୍ଛା ଓଡ଼ିଆଣୀ, ମଫସଲିଆଣୀ; ତାର ନଜର କିଛି, ଗୁଣ ଥିଲେ ଆଦର ପାଇବ । ନୋହିଲେ ଝାଡ଼ୁ ପାହାର ।

କଥାରେ କହନ୍ତି:—

ବାଳ ଥିଲେ ବାନ୍ଧ,
ଗୁଣ ଥିଲେ କାନ୍ଦ ।

କିନ୍ତୁ ନଅରୁଣ୍ଡୀ ନିତାନ୍ତ ନିର୍ଗୁଣୀ, ସେଥିପାଇଁ ସଭିଏଁ ହସିଲେ, ସେ ଖୁସି ହେବ ।

"ହସ ଅପାଠୁଆ ହସ !
ପାଠୁଆ ! ଦୋଷ ଖୋଜିବୁଲି ବସ !"

୧ । ୪ । ୨୫ ।
କଟକ

ପ୍ରଣେତା

ନଅଢୁଣୀ ।

" ପହିଲି କଥା ।"

ମାଳଣାଆଡ଼େ ବନ୍ଧଆର ଘର । ଖଣ୍ଡାଇତ ଘର ପୁଅ । ଲୋକଟି ବଡ଼ ଗରିବ, ମୂଲିଆମୁଣ୍ଡ, ଓଳିଏ ଖାଇଲେ ଆର ଓଳିକ ଦାନା-ନାହିଁ । ତହିଁକି ପୁଣି କପଟ ଓଲୁ । ତୁମେ ଯେବେ ଟଙ୍କାକର ପଇସା ଗଣିବାକୁ ଦେବ, ଆଉ ଟଙ୍କାକେ କେତେ ଅଣା ପଚାରିବ, ବୁଢା ପଡ଼ିଏ ଖଡେଣ୍ଡି ତୁନ ହୋଇ ଖବଚନ୍ତ ଜବାବ ଦେବ, କେବେ ଷୋଳ ଅଣାତ କେବେ ସତର ଅଣା । ବୁଢ଼ା ପେଟରେ ବୁଦ୍ଧି ବୋଇଲେ ଏତିକି, କିନ୍ତୁ ତା' ଘରଯା ଗେଲ୍‌ହା ଆଉ ଝିଅ ରତନୀ ଦାଁ ଗାଁ ଗଣ୍ଡାକରେ ବିଖ୍ୟାତ । ସେମାନେ ମସ୍ତ କଳିଆ ଖୋରଣୀ, କଣ୍ଠା ବାଡ଼ରେ ଲୁଗା ପକାଇ କଳିଆ କରିବେ । କଳି ବୋଇଲେ ଦାନା । ଗାଁ ମାଇପେ ତାଙ୍କ ଜ୍ୱାଳାରେ ଅଥୟ । ପର ଘର ଭାଙ୍ଗିବା ଭୁଚ୍ଛାକୁ ଭୁଚ୍ଛା ହୀ' ମନ ତାଠି ତା' ମନ ହାଠି ବରସେଇବା, ବୋହୂ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଶାଶୁକୁ, ଶାଶୁ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବୋହୂକୁ ମତେଇ କଣ ଯେ କଳିକନ୍ଦଳ ଲଗାଣ କରନ୍ତି ତାର ସୀମା ନାହିଁ । ହେଲେ କହିବ କିଏ ? କାହା ଜିଭରେ ହାଡ଼ଟା' ଅଛି ?

ଲୋକେ କହନ୍ତି ଗେଲ୍‌ହୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପଧାନଘର ଝିଅ । କୁଆଡ଼େ ଆଗ କାଳରେ ତାଙ୍କ ଘର ପୁଅମାନେ ନଟେଇକି ଯାଇ ଖାରପଣିଆ ଦେଖେଇ ଶାଢ଼ି ଶିରପା ପାଇଥିଲେ । ଆଜଯାକେ ଜନା ତା' ବାପ ଘରେ ଖଣ୍ଡେ ଦନ୍ତୁଡ଼ା କଟାଗ୍ଟା ପୂଜା ହୁଏ । ସେ ସବୁ ଓଡ଼ିଆ ଅମଳ କଥା । ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ଯେତେବେଳେ ଲକ୍ଷେ ରଜାର ମଉଡ଼ମଣି ଥିଲେ; ସେତେବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀର କୋଉ ତା' ବାପ, ତା' ବାପ, . ତା' ବାପର ଚଉଦପୁରୁଷ ଆଗର କହେଇ ପଧାନ ପଠାଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯୁଦ୍ଧକରି ତାଙ୍କୁ ହଟେଇ ଦେଇଥିଲା, ଆଉ ରଜା ପଦ ଦେଇଥିଲେ ଗଡନାୟକ । ଆଜ ଯାକେ ଗଡ଼ନାୟକ ଘର ଝିଅ ବୋଲି ଗେଲ୍‌ହୀର ଠାଣ କିଏ ଦେଖିବ ।

ପୋଖରୀ ତୁଠରେ ଶୁଣିବ ତା' ବଖାନ । ସେଠି ଦାନ୍ତ ଘସୁଥିବ, ପିଉଳ ଖଡୁମୁଠାଟା ମାଜୁଥିବ, ନଇଲେ ଆଣ୍ଠିଏ ପାଣିରେ ଠିଆ ହୋଇ ଗୋଡ ଘସୁଥିବ, ଆଉ ଗାଉଥିବ ନିଜ ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି ! ବେଶି ପୁଣି ଯେଉଁଦିନ ବଦିଆ ବୁଢା ସାଙ୍ଗେ କଜିଆ ଲାଗିଥିବ, ସେ ଦିନ ସ୍ୱାମୀ ବଂଶର ନୀଚ ପଣିଆ ସାଙ୍ଗେ ନିଜ ବାପ ଜେଜେ ବାପର ବଡ ପଣିଆକୁ ଉଲୁଖା ଦେଇ ବକୁଥିବ । ଶୁଣିବା ଲୋକେ ବି ମିଳନ୍ତି ଅନେକ ।

କିନ୍ତୁ ସତ କହିବାକୁ ଗଲେ, ବଦିଆ ବି ଊଣା ଘର ପିଲା ନ ଥିଲା; ଆଜ ସିନା ଗରିବ ହେଲା । ତା' ବାପ ମାଁ ଥିଲେ ବଦିଆର ଏ ଦଶା ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । ବିଚରାଟିର ବଡ ଅଭାଗ୍ୟ କପାଳ, ତିନି ମାସର ହୋଇଥିଲା ବାପ ମଲା, ତିନି ବର୍ଷ ନୋହୁଣୁ ମା ମଲା । ବଦିଆକୁ ଆଉ ଦେଖିବ କିଏ ? ଖୁଡୀ ଖୁଡୁତା ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ମାରିଲେ । ଗାଁଆର ସାହାଲାରେ ତାଙ୍କ କୋଠ;ବାଡ଼ୀ । ଖୁଡ଼ୀର ଅତ୍ୟାଚାର

ସହି ନ ପାରି ବଢ଼ଆ ଘର ଗ୍ରୁଣ୍ଡି କେତେ ବର୍ଷ କୁଆଡ଼େ ପଳେଇ ଯାଇଥିଲା । ଫେରି ଅଇଲାବେଳକୁ ଖୁଡ଼ୀର କାଳ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ଖୁଡ଼ୁଡ଼ା ତାକୁ ଆରଗାଁ ପଧାନର ଝିଅ ଗେଲ୍ହୀ ସାଥିରେ ହାତକୁ ଦିହାତ କରି ଦେଲା । ହେଲେ କଣ ହବ, ଗେଲ୍ହୀର ତ ଯା' ନଣନ୍ଦ ସାଙ୍ଗେ ଦଣ୍ଡେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଦିନ ରାତି କଳି କରି ସ୍ୱାମୀକୁ ଶିଖେଇ ଭିନ୍ନ ହେଲା । ସେତେବେଳେ ବଢ଼ଆର ବି ବୟସ ଥିଲା । ଦୋଟି ପୁଅ ହୋଇଥିଲେ ।

ଈର୍ଷ୍ୟା ଶିଖାରେ ପଡ଼ି ଭିନ୍ନ ହବାର କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହବ । ହେଲେ ସ୍ୱାମୀକୁ ହାତ ମୁଠା ଭିତରେ ରଖି ଭିନ୍ନଖିନ୍ନ ହେଇ ଗେଲ୍ହୀର କିଛି ଯଶ ହେଲା ନାହିଁ । ହଇଜାରେ ପୁଅ ଦୋଟିଯାକ ମଲେ । ସେତେବେଳକୁ ରତନ ଜନମ ହେଇଥାଏ । ପୁଣି ଥରେ ବୈଶାଖ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଆଡ଼କ ବଢ଼ଆକୁ ବଡ଼ ଶୂଳ ପୋଖରୀ ଧଇଲା । କିଛିରେ ଯୋଉଠୁ ଭଲ ନୋହିଲା ଗାଁ ବଇଦ ମାଗୁଣି ମିଶ୍ରେ ବତେଇଲେ, ଅଧଲାକର ଆପୁ ଖା' । ବୁଢ଼ା ଅଧଲାକର ଆପୁ ଖାଇବା ଅଭ୍ୟାସ କଲା । ମହାପୁରୁଙ୍କ କଇଲଣରେ ରୋଗଟା ତ ଭଲ ହେଲା, ଆପୁ ଗ୍ରୁଣ୍ଡିବା ଦୂରେ ଥାଉ, ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଆଜିକାଲି ଦଶ ପଇସାରେ ଠେକିଲାଣି । ଅଫିମ ଖାଇଲାଦିନୁ ବଢ଼ଆର ଆଗ ମତି ଗତି ନାହିଁ । ସେମିତି ଚଞ୍ଚଳ, ସେମିତି କାମିକା, ସେମିତି ବୁଝିଲଗଣିଆ କୁଆଡ଼େ ଗଲାଣି । ରୋଗ ବଇରାଗ, ନିଶାପଣରେ ସବୁ ଗଲାଣି ! ଅଛି ଖାଲି ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବା ଘର ଖଣ୍ଡିକ । ସେହିଟାବି ଏ ବରଷ ଛୁଆଣି ହେଲାପରି ଦିଶୁ ନାହିଁ । ଟଙ୍କା କାହିଁ ଯେ ହବ ।

ଘର ଚଳାନ୍ତି ଗେଲ୍ହୀ ଆଉ ତା' ଝିଅ । ଦୁଃଖ ଧନ୍ଦା କରି, ଧାନ କୁଟି, ଧାନ ଉସେଇଁ ପର ଘର ପାଣିପାଇଟି କରି ମା ଝିଅ

ଚଳନ୍ତି । ମା ଝିଅ ଯୋଡକ କିନ୍ତୁ ବଡ଼ କର୍ମଶୀଳ । ଗାଁ ଗୋଠାକରେ ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ସେଇ ଗୁଣରୁ ଏକା ପାଖରେ ପୂରାନ୍ତି । ଯେତେ ଭିଡ଼ କାମ ହେଉ, ସେଇଥି ରତନର ଡ଼ର ନାହିଁ । ପୁଅ ମଲା ଦିନୁଁ ସେଇଥିର ଟିକେ ବଳ ଭାଙ୍ଗି ଗଲାଣି । କିନ୍ତୁ ରତନୀ ସବୁଥିକି ଆଗୁସାର ।

ରତନୀ ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର ସତ, ବର୍ଣ୍ଣିବ ମସିଆ ନୁହେଁ । ଉଉଳ ଡାଉଳ ଗୋଲଗାଲ ଦେହଟା । ହେଲେ ନାକଟା ଟିକେ ଚେପ୍ଟା । କିନ୍ତୁ ସେ କଥା ତାକୁ କିଏ ଭରସି କହିବ; କେଜାଣି କଥାରେ ତୁମ ଅନ୍ତପିଣ୍ଡ ଦୁହିଁ ଦେବ । ତା' ପରି ସାହସୀ ଆଉ ଜବରବୁକୁ ଝିଅ ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଆଉ ଦୋଟି ନ ଥିଲେ । ଆଖପାଖ ଗାଁ ଗଣ୍ଡାରେ ମଧ୍ୟ ତା' ନାଁ ପଡୁଥିଲା । ପାଣିରେ ପହଁରିବାକୁ, ଗଛ ଚଢ଼ିବାକୁ, ବଲବାର ହଣାମରା କରିବାକୁ, ଧାନ କୁଟିବାକୁ, ଧାନ ଉସେଇଁବାକୁ ରତନୀ ଯେମିତି ପାରେ ଆଉ କିଏ ସେମିତି ପାରିବ ? ପାଣିକଢ଼ାରେ ସେ ସଭିଙ୍କି ଜିତେ । ପୁଣି ଖୋରଣୀ ପଣରେ ତହିଁକି ବଳି ।

ଘର କନିଆଖୋରଣୀ କହିଲେ ବି ତାଙ୍କ ଗୁଣକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ତାଙ୍କୁ ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲା ବୁଢ଼ା ସଭିଏଁ ଭୟ କରନ୍ତି । ଥରେ ବାଦିଆ ଘରେ ଗୋଟାଏ ଚୋର ପଶିଥିଲା । ତା' ଘରେ ବା କଣ ଅଛି, କଁସା ଥାଳି ପଠକ । ଚୋରର ଖଡ଼ଖଡ଼ରେ ରତନର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା । ମାକୁ ଠେଲି ଉଠେଇ ଦେଇ ଗୋଟିଏ ଫାରସା ଧରି ଚୋରକୁ ଗୋଡ଼େଇ ଗଲା । ଚୋର ତ କାହିଁ ଡେଇଁ ପାର । ମା ଝିଅ ହାଉଳିରେ ଗାଁ ଲୋକେ ଧାଇଁ ପଡ଼ିଲେ । ବାଦିଆ ତ କୋଣରେ ବସି ଥରୁଥାଏ ସେତେବେଳକୁ 'ଚୋ' 'ଚୋ' କହି ତା' ପାଟି ପଡ଼ି ଗଲାଣି । ଲୋକେ ଆଜଯାକେ ଏ କଥା ଗପ କରନ୍ତି ।

ରତନକୁ ଆସି ହେଲାଣି ଷୋହଳ ବର୍ଷ । କିନ୍ତୁ ବାହା ସାହାରନାଁ ନାହିଁ । ତାକୁ ବା ବାହା ହବ କିଏ ? ସେ ତ ପକ୍କା କଜିଆଖୋରଣୀ । ରତନା ନାଁ କିଏ ଶୁଣିନାହିଁ ଯେ ତାକୁ ଭରସି ବୋହୂ କରିବ । ବିଧଆର ବା କଣ ସମ୍ବଳ ଅଛି ? ହେଲେ ଥରେ ରତନା ଭାଗ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଘଟଣା ହୋଇଥିଲା । ତା' ନାଁ ଖଲୁଆ, ଖଲୁଆର ଜାତି ବି ଭଲ ନୁହେଁ, କି ତା' ଗୁଣ ବି ଭଲ ନୁହେଁ । ଗଞ୍ଜେଇ ଖିଆରେ ପାଗ୍ । ଦିନେ ଆଖଡ଼ାରେ କଣ କଥା ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ ନବ-ଘନିଆ ତାକୁ ଥଟ୍ଟା କରି ରତନର ବର ବୋଲି କହିବାରୁ ସେହି ସତକୁ ସତ ରତନାକୁ ବାହା ହବାକୁ ମାଗିଲା । ଗାଁ ଯାକ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ରତନା ମା ଯେମିତି ଖୋରଣୀ, ତା ଝିଅ ସେମିତି ଖୋରଣୀ । ଜାଣି ଜାଣି ପିଲାମାନେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଲାଗନ୍ତି । ଖଲୁଆ ପରି ଦୁଷ୍ଟ ସେ ଖଣ୍ଡିଜନରେ ନ ଥାନ୍ତି ।

ଦିନେ ଗେଲ୍ହି ଗାଧୋଇ ଆସୁଥିଲା, ମାରକଣ୍ଡିଆ ତା' ପଛରେ ତାଳି ମାରି ମାରି କହିଲା, "ଖଲୁଆ ଶାଶୁ ! ଖଲୁଆ ଶାଶୁ !" ଗେଲ୍ହି କାନରେ ପଡ଼ିଗଲା । ସେ ମାରକଣ୍ଡିଆକୁ ଧରି ବିଦୁମ ଛେଚିଲା । ମାରକଣ୍ଡିଆ କାନ୍ଦି ବୋବେଇ ଯାଇ ତା' ବାପ କତିରେ ଗୁହାରି କଲା । ବାପ ମଦନା ଏ କଥା ଶୁଣି ସେହିକ୍ଷଣି ଗେଲ୍ହି ଦୁଆରେ ଯାଇ ହାଜର । ଗେଲ୍ହିର ତାର ଆଛା ଦି'ପଟ୍ଟା କଜିଆ ଲାଗିଗଲା । ଗାଁର ପାଞ୍ଚ ଭଲଲୋକ ମିଶି ନିଶାପ କଲେ । ଗେଲ୍ହି କଜିଆ କଲା, ବିଧଆ ଦେଲା ୫ ୦ ୨ ପଇସା ଜୋରିମାନା ! ବିଧଆ ନ ଓଳୁ । ଜାତି ଭଲ ଲୋକ ଗଳାରୁ ଗେଲ୍ହିକୁ ଶୋଧିଲେ । ସେଠୁ ତାର ଗେଲ୍ହିର ଗତ ଅଧରେ ଭାରି କଜିଆ ଲାଗିଲା । ସାଇ କମ୍ପିଲା । ସଗରେ ବିଧଆ ଘଡ଼ି ଘଡ଼ି ଉଠି ଖୋରଧା ପକେଇଲା ।

ଆଉ ପନ୍ଦର ଦିନଯାକେ ବିଦିଆର ଦେଖାନ ହିଁ । ଗାଁରେ ସ୍ତ୍ରୀ-ମାନେ ଭିତରେ ଭିତରେ ବିଦିଆ ଆଉ ଗେଲ୍ହୀ କଥା ଫୁଟୁରୁ ଫୁଟୁରୁ ହେଲେ । ଗେଲ୍ହୀ କାନରେ ପଡିଲା । ପୋଖରୀ ତୁଠରେ ସାତ ପାଞ୍ଚ ମାଇକିନା ଗାଧୋଉ ଥିଲେ । ବେଳ ବୁଝି ଗେଲ୍ହୀ କଥାଟା କାଢ଼ିଲା । ନଇଖଣା ଝରଯା ସେଥିରେ ପଦେ ଦିପଦ କହିଲା । ନବଘନିଆ ମାଁ ସେଥିରେ ମିଶିଗଲା । ଭାଲୁଆ ମାଁ ଥିଲା ଥିଲା କହିଲା । "ହଁ, ଚେପଟୀ ନାକୀ, କଠଉଗୋଡ଼ୀ କି ବୋହୂ ନ କଲେ ମୋ' ଦିନ ସରୁ ନାହିଁ । ଝିଅର ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ଶୁଣି ଗେଲ୍ହୀ ବାରୁଦ ପରି ଜଳି ଉଠିଲା । ସେ ଏକାବେଳେ ଯାଇ ତା' ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ପିଉଳ ଖଡୁରେ ଖୁବ୍ ମାଇଲା, ସେଦିନ ଭାଲୁଆ ମାଁ ତା' ହାତରୁ ମାଡ଼ ଖାଇ କେତେଦିନ ତା' ପିଠି ପରାସ ହୋଇ ରହିଲା । ତାରଦିନ ବିଛଣାରୁ ଉଠି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଗାଁ ଲୋକେ ପୁଣି ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲେ ।

ତାଙ୍କ ଗାଁର ପଧାନ ବେହେରା ନାଁ ବାଇଧର ଜେନା; ସେ ପୁଣି ଗେଲ୍ହୀର ଦେଢ଼-ଶୁର । ସେ ତାଙ୍କର ଜମିବାଡ଼ି ସବୁମାଡ଼ି ଥାଏ । ଗେଲ୍ହୀ ବାଉଁ କେମିତି ନବ ଉଣ୍ଡୁଥାଏ । ରାଗରେ ତା'ହାଡ଼ କଡ଼ କଡ଼ ଡ଼ାକୁଥାଏ । ଥରେ ତାଙ୍କର ଜାତିସଭା ବସିଥିଲା । ପାଞ୍ଚ ପଞ୍ଚୁ ବଇ-ଥିଲେ ନ୍ୟାୟ ନିଷାପ ହଉଥିଲା । ଗେଲ୍ହୀ ଯାଇ ହାଜର । ସେ ଦିନ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତା' ପ୍ରାଣପଟଣ ଶୋଧିଲା । ତାଙ୍କ ଘରେ ଯାହା ଯାହା ହୋଇଥିଲା ସବୁକଥା କାଢ଼ିଲା । ପରର ଛିଦ୍ର ଖୋଜି ବୁଲିବା ଥିଲା ତା' କାମ । ଗାଁ ପଞ୍ଚାଏତର ବାଉରୀ ବନ୍ଧୁ ସାହାଣୀର ଝିଅ କଲ-କତା ଚାଲି ଯାଇଥିଲା, ନଟେଇ ପଧାନ ବୋହୂ ଅଫିମ ଖାଇ ମରିଥିଲା, କିଏ କାହାର କିଁସା ଚୋରି କରିଥିଲା ଏସବୁ ବଖାଣ କଲା । ସେଠୁ ଖୁବ କଜିଆ ଗୋଳ ଲାଗିଗଲା । ଚେମୀ ମାଁ ସଇତା

ଘରୁ କେତେ ଗୌଣୀ ଧାନ ଚୋରି କରିଥିଲା । ସେଲ୍ହି ତାକୁ ଧରି ପକାଇଦେଲା । ସବୁ କଥା ନଷ୍ଟ ହୋଇ ହୋଇ ମାସେଖଣ୍ଡେ ଲାଗିଲା । ହେଲେ କଳିଆ ଥମିଲା ନାହିଁ ।

ସକାଳେ ଉଠି ଶୁଣ ସେ ଗାଁରେ କଳିଆ ଲାଗିଛି, ସଞ୍ଜେ ଶୁଣ ସେ ଗାଁରେ କଳିଆ ଲାଗିଛି । ସେଲ୍ହି ନିଜେ କେବଳ କଳିଆ କରେ ତା' ନୁହେଁ, ଲଗେଇ କୁଟେଇ ଢେର କଳିଆ ଭିଆଣ କରେ । ସେଲ୍ହି ସାଙ୍ଗକୁ ଆହୁରି କେତୋଟି ବୁଢି ସେ ଗାଁରେ ଥାନ୍ତି । ସେଲ୍ହି ଥାଏ ତାଙ୍କ ସରଦାର । ଗୋବରି ପିଣ୍ଡାରେ ନିତି ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ବୁଢ଼ୀଙ୍କର ସଭା ହୁଏ, ସେଲ୍ହି ହୋଇଥାଏ ସଭାପତି । ସେ ବର୍ଷ ମୋଟେ ଖେତ ହେଲା ନାହିଁ । ସୁନ୍ଦରି ନାହାକ ବାଇଧର ଜେନାର ଜମି ଧରିଥାଏ । ସେଲ୍ହି ଓରବୁଝି ବାଇଧର ଜେନାଘର ଗୃହିଣୀ ସୋଭ ଆଗରେ ଗାଧୁଆ ତୁଠରେ ଦିନେ କହିଲା, "ସୁନ୍ଦରି ନାହାକ ବାଇଧରର ହ' ଭରଣ ଧାନ ଖାଇ ଯାଇଚି ।" କଥାଟା ବାଇଧର କାନରେ ଉଠିଲା । ସେ ଖରି ସନ୍ଦେହୀ ଲୋକ । ଗଲା ସୁନ୍ଦରି ନାଁରେ ମକଦ୍ଦମା କରି । ମକଦ୍ଦମା ଲାଗିଲା ଛମାସ ! ଖୁବ୍ ଥୋଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା ଖରଚ ହେଲା । ଖୋରଧା କଟକିକ,ଆଉ ପୁରୀକ ଦଉଡ଼ ଦଉଡ଼ ତାଙ୍କର ଗୋଡ଼ରୁ ପାଣିମଲା । ସେଲ୍ହୀର ହିଂସା ଲାଗିଥାଏ । କଣ୍ଡୁରିଆ ଘରେ ଗୋଟାଏ ଚୋରି ମଲା, ସେ ଖବର ଜାଣି ନାହିଁ । ସେଲ୍ହି ଯାଇ ସଜେଇ ମହାପାତ୍ରକୁ ଖବର ଦେଇ ଆଇଲା । ମହାପାତ୍ରେ ସେହିକ୍ଷଣି ଧାଇଁ ଆସିଲେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହେଲା, କ୍ରିୟା କର୍ମ ହେଲା, କଣ୍ଡୁରିଆ ଥୋଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା, ବୁଣିଲା, ଜାହା ପାଇଲା ।

ବରଜା ସାହାରେ ଯୋଉ ମହାରଣା ଘରେ କୁକୁଡ଼ିଆ ନିଆଁ ନଗେଇ ଦେଇଥିଲା । ଏକଥା ସେଲ୍ହି କୋଉଠୁ ଖବର ପାଇ

ଯାଇ ଧୋବ ଆଗେ କହିଲା । ସେଠୁ ସେ ସାହିରେ ଖୁବ ଗଣ୍ଡ-ଗୋଳ ଲାଗିଲା ।

ଏମିତି ବସ୍ତବର ହେବାର ଲୋକେ ତେଲ୍‌ସାହି ସାଙ୍ଗେ କାରବାର ବନ୍ଦକଲେ । ତା' ଦୁଆର ପଇଲା । କେହି ଆଉ ତାଙ୍କ ଘର ପାଖ ଦେଇ ଯିବା ଆସିବା କଲେ ନାହିଁ । ଗାଁ ଟୋକାଏ ତେଲ୍‌ସାହିକ ନାଁ ଦେଲେ 'ଏଗାର ଭୁଣ୍ଡୀ' ତେଲ୍‌ସାହି ସାଙ୍ଗକୁ ରହଗା ହେଇ ଆସିଲା ସେଠ ତା' ନାଁ ହେଲା 'ନଅଭୁଣ୍ଡୀ ।'—

ସମସ୍ତେ ତେଲ୍‌ସାହି ଦୁଆର ମଡ଼ା ଛାଡ଼ିଲେ ସତ, ଏକା ଲୋକ ମହାରଣା ଘର ତେଲ୍‌ସାହି ସାଙ୍ଗେ ବରାବର ଚଳି ଆସିଲେ । ଖୋରଣୀ ହେଲେ କଣ ଆଉ ସାଙ୍ଗ ସରଷା ମିଳିବେ ନାହିଁ । ଲୋକ ବାପ ନାଁ ସତୁରି । ତାର ଆଉ ବନ୍ଧଆର ବଡ଼ ସାଙ୍ଗ । ପିଲାଟି ଦିନୁ ଏକାଠି ଖେଳା ବୁଲା, ଗୁହାଳୀ ଯିବା ସବୁ ହେଇ-ଥିଲା । ଦୁ'ଜଣଙ୍କର ଯେମିତି ଏକା ପ୍ରାଣ ।

ଯେତେବେଳେ ଖାଇ ଭଗାରିଙ୍କ ହିଁସାରେ ବନ୍ଧଆ ଭଲା ହେଲା, ସେତେବେଳେ ସତୁରି ତାକୁ ଆପଣା ଘର ପାଖ ଉହ୍ଣା ଘର କର ରହିବା ସକାଶେ ଦେଲା । ସତୁରି କୋଉକାଳୁ ମଲାଣି, ଅଛି ଖାଲି ଲୋକା । ଲୋକା ପୁଣି ଭଗବାନପୁର ଖଉତୁରି ଘରେ କାମ କରେ । ଭଗବାନପୁର ଖଉତୁରି ବଂଶକୁ କିଏ ନ ଚିହ୍ନେ ? ତାଙ୍କର ସାତପୁରୁଷିଆ ଜମିଦାର ଘର, ନାଁ ଡାକ ଜାତିରେ ଚଷା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଧନ, ମାନ ସକାଶେ ଆପଣାକୁ ମାହାନ୍ତି ବୋଲନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଧାନଜମି କଜାଣି ଶଏ ବାଟି ଉପରେ । ବୁଢ଼ା ଜମିଦାର ଯଦୁମଣି ଖଉତୁରିଙ୍କର ଦୁ'ସଁସାର

ପୁଅ ଛଅଟାକୁ ଝିଅ ପାଞ୍ଚଟା । ଗଣ୍ଡାଏ ଝିଅ ମରିଛନ୍ତି । ସାନଟା ବାଲୁବଣି ଆଡ଼େ ବାହା ହୋଇଛି । ବୁଢ଼ାଙ୍କର ୧୦ ବର୍ଷ ହେଲା କାଳ ହେଲଣି । ସାନ ଭାରିଯା ବି ସବୁସାନ ପୁଅ ହବାର ଜନ୍ମବାସିଦିନ ମରିଛନ୍ତି ।

ବଡପୁଅ ଶିବଚନ୍ଦ୍ର ଜମିଦାରୀ ବୁଝନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଭାରିଯା-ଙ୍କର ପିଲାପିଲି ମୂଳରୁ ନାହିଁ । କୋଠାବାଡି କଥା ବୁଝନ୍ତି ଗୋବିନ୍ଦ । ପୁରୀରେ, କଟକରେ ସ୍ୱାଙ୍କର ଅନେକ କୋଠା-ଥାଏ; ଭଡାଲାଗି ଥାଏ । ମଧୁବନ, ମାଳଣାଆଡେ ଅନେକ ଜମି ଆଉ ଆମ୍ବ ତୋଟାଥାଏ । ଘର ତ ଯାଜପୁର ଆଡେ ଓକିଲ । ନବୀନ ଘରେ ଥାନ୍ତି; ସେ ଭାରି ଦେଶଭକ୍ତ । ତାଙ୍କଠି ଦେଖିବ ନାହିଁ ଖଣ୍ଡେ ବିଦେଶୀ ଜିନିଷ । ହାତକଟା ସୂତାର ମୋଟ ଲୁଗା ଯେତେ ଗରମ ଦିନ ହେଉପଛେ ପିନ୍ଧି ବୁଲୁଥିବେ । ମାଁ ମାଉସୀ ଗାଳି କଲେ ବି ଶୁଣନ୍ତି ନାହିଁ । ହସି ହସି କହନ୍ତି, "ଆପଣା ଦେଶର ଭାତ କପଡା, ଛାଡ଼ିଲେ ହବଟି ଗାଇକ ଛଡା ।" କଣ ଆମେ ଓଡ଼ିଆ ବେଢ ଗୋଡଆ, ଆମର ହାତେ ଓସାର ଘୁଖଣ୍ଡେ ଲମ୍ବ ଲୁଗା ହେଲେ ବି ଚଳେ । ଲୋକଟି ଭାରି ନକଲିଆ । କଥାରେ ମଣିଷକୁ ହସେଇ ହସେଇ ପେଟପଗାସ୍ତ କରିବେ । ଜନ୍ମୁ କାମିକା ମଣିଷ । ପ୍ରଜାଙ୍କର ଭାରି ଭଲ ଚାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ଗାଁରେ ଅନେକ ଭଲକାମ ହେଲଣି । ଗାଁରେ ପୋଖରୀମାନଙ୍କରେ ଦଳମାଡ଼ି ଭୁଆକୁ ଭୁଆ ତାଙ୍କ ଗାଁରେ ବଡ ମେଲେରିଆ ଜର ଧରିଲା । ଲୋକେ ଛନ୍ନଅ ହୋଇ ଘର ଦ୍ୱାର ଛାଡ଼ି କଲିକତା, ରେଙ୍ଗୁନ ଆଡ଼େ ପଳେ-ଇଲେ । ଅନେକ ବି ମଲେ । ପୁଣି ବଡ଼ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ହେଲା ।

ନବୀନବାବୁ ବଡଭାଇଙ୍କି କୁହାଯୋଗ୍ଯ କର ପ୍ରଜାଙ୍କ ଖଜଣା ମାଫି କରେଇଲେ, ଆଉ ପୋଖରୀରୁ ଦଳକାଢିବାରେ ଅନେକ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କଲେ । ଦଳ କିନ୍ତୁ ଜମାରୁ ମରୁ ନ ଥାଏ । ଶେଷକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଯୋଡିଏ ପୋଖରୀ ବବାକ ପୋତ-ଦେଇ ତିନଠା କୁଅ ଖୋଳେଇ ଦେଲେ । ଜମିଦାରୀର କଣ ଉଣା ତହବିଲ ଖରଚ ହେଲା ? ବଡଭାଇ ଗାଳି କଲେ ! ଏମିତି ପ୍ରତିବର୍ଷ କଲେ ଭିକ ମାଗିବୁ କହିଲେ । ନବୀନ ସବୁ ଶୁଣନ୍ତି, ଘଛବନ୍ତ ଯୋଉ କଥାକୁ ସେଇ କଥା । ପ୍ରଜାଏ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କହନ୍ତି ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ନବୀନ ଭାଇଙ୍କୁ ଭାରିମାନ ଚଳନ୍ତି । ଦେଶ ଚିନ୍ତା ତାଙ୍କୁ ଖୋଳପାଣି ପେଉଥାଏ । ଦେଶର ଆଦର୍ଶ କେମିତି ହବ, ସାଧାରଣ ଲୋକେ କେମିତି ଶିକ୍ଷା ଦୀକ୍ଷା ପାଇବେ, ଆମ ଦେଶ ଝିଅମାନେ କେମିତି ପଦାକୁ ବାହାରିବେ, ପୁରୁଷଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ପାଞ୍ଚଟା ଭଲକାମରେ ମିଶିବେ; ଆଜକାଲି ଯେମିତି ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ, ଜ୍ୱର ଗୁରିଆଡେ ମାଡିଗଲାଣି ସେସବୁ କେମିତି ଯିବ ଏସବୁ କଥାର ତଦନ୍ତରେ ହବ, କୃଷ୍ଣ ଆଉ ନବୀନ ଏ ତିନିଭାଇ ଯାକ ବରାବର ଲାଗିଥାନ୍ତି ।

କୃଷ୍ଣର ଲୋକନାଥ ବଡ ସାଙ୍ଗ । ଲୋକନାଥ ଜାତରେ ଦରଜି । ହେଲେ କଣ ହବ କୃଷ୍ଣ ହରି ସାଙ୍ଗରେ ତାର ଅଭେଦ ପ୍ରୀତି । ସେ ଆଗରେ କଟକରେ କୋଉ ଅଫିସ୍‌ରେ କିରାଣୀକାମ କରୁଥିଲା । କୋଉଠି କୋଉଠ ଟିଉସନ୍ ବି କରୁ-ଥିଲା ।

ବୟସ ଅଳ୍ପ, ଘୁଣି ସାଙ୍ଗ ସୁଙ୍ଗା, ହସ ଖେଳ କଉତୁକରେ ଦିନଯାଏ। ଜାଣ ତ ଆଜକାଲିକାର ଟୋକାଙ୍କର ଢଙ୍ଗ। ତାଙ୍କ ଆଖି ଆଗରେ କୋଉ କଥାଟା କଠିଣ। ମନକାମନ ତାଙ୍କର ଶୂନ୍ୟରେ କୋଠା ହେଇଁଯାଏ। ମନକାମନ ଦେଶ ଉଦ୍ଧାର କରି ପକାନ୍ତି। କଥାଟା ହଉଛି ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଖାଲି ଆଗ୍ରହ ଯୁବା ଲୋକ କି ନା, ପ୍ରାଣଟା ଫୁର୍ତ୍ତିରେ ପୂରିଛି। କୃଷ୍ଣ ହରି ଆଉ ଲୋକନାଥର ଠିକ ଏଇପରି ସ୍ୱଭାବ। ସେଥିରେ ପୁଣି ଘୁରୁଚରଣ ମିଶିଥାଏ। ଦେଶ ଉଦ୍ଧାର ହଉ ନ ହଉ ଆଗ ଥୋଡ଼ାଏ ହୋ' ହା' ହେଇ ଗଲେ। ହନାକେତେ ଇଙ୍ଗ୍ରିଜି ପାଠ ପଢ଼ିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଇସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ିଲେ; ଗାଁ ଗାଁ ବୁଲି ଅରଟ ରେ ସୂତା କଟା, ଲୁଗା ବୁଣା, ଛୋଟ ଜାତି ପିଲାଙ୍କ ସକାଶେ ପାଠଶାଳା କରି, ଗାଁ ଗାଁ ପଞ୍ଚାଏତ ବସା ଏସବୁ-କାମରେ ଲାଗିଗଲେ। ଛ ମାସ ଆଠ ମାସ ପରେ ପୁଣି ଯୋଉ କଥାକୁ ସେଇ କଥା। ବାପ ଭାଇ ଗାଳି କଲାରୁ ପୁଣି କଲେଜରେ ପଶିଲେ। ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ଭଲ, ହେଲେ କେମିତି କଣ କରିବେ ସେତେ ଠିକଣା କରି ପାରୁ ନ ଥିଲେ। ବାପ ଭାଇଙ୍କ ଗାଳିରେ ବି ଚପି ଯାଉଥିଲେ।

କଞ୍ଚା ଉମର, ସଂସାର କଥା ଜାଣନ୍ତି କଣ। କେତେ କଷ୍ଟରେ ଯେ ପଇସାଟିଏ ରୋଜଗାର ହୁଏ, ତା' ତାଙ୍କୁ କି ଜଣା। ଯାହା ଭଲ ବୁଝିଲେ ସେଇଥିରେ ମାତି ଗଲେ।

ସେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ଘଟିଲା। ହଠାତ୍ ଶିବଚନ୍ଦ ମରିଗଲେ। ବଡ଼ଭାଇ ମଲାରୁ ଘରଟି ଭାଙ୍ଗିଲା। ମାଁ ବିଧବା ଲୋକ, ତାଙ୍କୁ ଯେ ଯାହା କହେଇଲା ସେ ସେଇଥିରେ ଭୁଲିଲେ। ଘର-

ବାବୁ ଥାନ୍ତି ଯାଜପୁରରେ, ସେ ଓକିଲ । ପଇସାପତ୍ରକୁ ଖାତିର ଚହ୍ନନ୍ତି । ସାନ ଭିନଭାଇଙ୍କ କାଣ୍ଡ କାରଖାନା କି ତାଙ୍କ ଦିହ ସହେ ! ବାପର ଇଜମାଲି ସମ୍ପତ୍ତି ବେଶ ଥିଲା । ଶିବବାବୁର ପୁଅ ପଢ କିଛୁ ନ ଥିଲେ । ମାଁ ଥିଲେ ଗୋବିନ୍ଦ ଆଡ଼କୁ । ବଡ଼ ମଝିଆ ଗୋବିନ୍ଦ ଯେମିତି ହିସାବୀ, ତାଙ୍କ ଭାରିଯାକି ସେମିତି ଘରଣୀ । ଶେଷକୁ ଭାଇ ଭାଇର ଝଗଡ଼ା ଗୋଳ ହୋଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହେଲେ । ଯେଝା ସମ୍ପତ୍ତି ବାଣ୍ଟ ବଣ୍ଟାରା ହେଲା ପରେ, ନଗେନ ଚାଲିଗଲେ କାଶି । ତାଙ୍କର ଦେଶ ସେବାରେ ମନ ଥାଏ ଷୋଳପଣ, ଆଉ କାମଟି କରୁଥିଲେ ପକ୍କା ।

ସେତେବେଳେ କାଶିଆଡ଼େ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ଜାଗୃତ ମହାସଙ୍ଘ ହେଉଥାଏ । ନଗେନବାବୁ ଯାଇଥିଲେ ପ୍ରତିନିଧି ହୋଇ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର କଣ ମନ ହେଲା, ସ୍ୱାମୀ ଭୋଳାନନ୍ଦ ଗିରିଙ୍କ ଉପଦେଶରେ ସେ ଗେରୁଆ ଲୁଗା ପିନ୍ଧି, ସଂସାରର ସବୁ ଛାଡ଼ ଛୁଡ଼ ଦେଇ ସେଠି ରହିଗଲେ ।

ସାନ ଦି ଭାଇଙ୍କି ଭାଗ ମିଳିଲା । ହରି ଆଇ. ଏ. ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ବି. ଏ. ରେ ପଶିଥିଲେ । ସେ ଆଉ ପଢିଲେ ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର-ଙ୍କର ଏମ୍. ଏ. ପଢ଼ିବାକୁ କଲିକତା ଯିବାର ଥିଲା । ସେ ବି ଆଉ ପଢ଼ିଲେ ନାହିଁ । ଲୋକନାଥ ବି ଚାକରି ଛାଡ଼ିଲେ ।

ସରଦେଇପୁର ଆଡ଼େ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ କୋଠା ଥାଏ । ଦି'ଭାଇ ଆଉ ଲୋକନାଥ ମିଶି ସେଇଠି ରହିଲେ । ସେମାନେ ଗାଁ ଜମିଦାର ସହଜେ ପ୍ରଜାମାନେ ତାଙ୍କର କଥାରେ ଚାଲିଲେ । ପ୍ରଜାଙ୍କ ଖଜଣା କମିଲା । ଫସଲ କେମିତି ଭଲ ହେଲେ 'ପ୍ରଜାଏ

ମୁଟାଏ ସୁଖରେ ଖାଇ ଚିନ୍ତି ଭୁଲିବେ ଏ ଆଡ଼କୁ କୃଷ୍ଣବାବୁର ଖୁବ ଦୃଷ୍ଟି ଥାଏ । ସବୁ କଥାରେ ସେ କହନ୍ତି"ଆଗେ ପେଟ,ପରେ ସବୁ କଥା । ଉଦର ନ ପୂରିଲେ ମଣିଷ, ମଣିଷ ହବ କୋଉଠୁ । ପେଟ ପୂରି ଦେଲେ ତ ପାଞ୍ଚକାମ ଆପାଆପୁ ହବ ।"

ସରଦେଇପୁର ମସ୍ତ ବଡ଼ ଗାଁ । ଛତିଶପାଟକ ଜାତିର ବାସ । ତନ୍ତି, କମାର, ଧୋବା, ଢେଲି, ଗୁଡ଼ିଆ, ପଠାଣ, କିରସ୍ତାନ, ଆଦି କରି ସବୁ ଜାତି ଆପଣା ପାଖ ପଡ଼ଶା ପରି ଏ ତା' ଭାଇ, ସେ ତା' ଦାଦା, ସେ ତା' ମଉଶା ହୋଇଁ ଚଳନ୍ତି । ଆୟ ଅଳପ ହେଲେ ବି ହେଥା ସୁଖରେ ଚଳନ୍ତି । ପାଠପଢ଼ା ଲୋକ ସେଗାଁରେ ବେଶି ପାଇବ ନାହିଁ । ଟୋକାଙ୍କର ମିଡ଼ିଲ ଇସ୍କୁଲ ଆଉ ଝିଅଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଲୋଅର ଇସ୍କୁଲ ଥିଲା । ସେଠା ପିଲାଙ୍କ ପାଠପଢ଼ିବା ଥାନ । ହେଲେ କେତେଟା ଅବଧାନୀ ଗୃହାଳି ଥିଲା । ହେଠି ବି ପିଲାଏ ପଢ଼ୁଥିଲେ ।

ସବୁ କଥା ଭଲ ଥିଲା । ଏକା ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ତାଡ଼ି ଖଟି ଥିଲା । ସେଠି ଗୁପ୍ତେ , ଲୋକେ ମଦତ ଗୁଲି ବି ଖାଉଥିଲେ । ଆଖଡ଼ା ଘରର ପିଲାମାନେ ଆଗ କାଳରେ କୁସ୍ତି ଲଢୁଥିଲେ । ଏବ କାଳକୁ କୁସ୍ତି ଫୁସ୍ତି ନାମମାତ୍ର, ଥିଲା ଟୋକାଙ୍କର ତାର ବଜା-ରଆପଣ, ଗୀତ, ନାଚ ତାମସା, ଆଉ ଗଞ୍ଜେଇଟଣା ।

କୃଷ୍ଣବାବୁ ଆସି ଆଗ କନା ଏ ତାଡ଼ି ଖଟିଟି ଉଠେଇଲେ । ଲୋକେ ଖୁବ ଆପତ୍ତି କଲେ । ଅନେକ ଦରଖାସ୍ତ ପଇଲା । ତାଙ୍କୁ ଉପରେ କେହି କେହି ବିରକ୍ତ ବି ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣୁଛି କିଏ ।

ଗାଁ ଦଳବେହେରା ବୈରାଗୀଚରଣ କାନୁନ୍‌ଗୋ ହେକେ, ଜମିଦାର ବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଦେଖାକରି ଏ ବିଷୟରେ ଅନେକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ । କୃଷ୍ଣ ବାବୁ କହିଲେ "ଦେଖ ମଉସା, ତେମେ ସିନା କହୁଛ; ଟୋକାଏ ତାଡ଼ି ମଦ ଖାଇ ଖରାପ ହେବେ, ଆଗ୍ରୁ ଭବିଷତିକୁ ଆମ ସମାଜୁଟା କଣ ହବଟି ! ଏଇ ତାଡଅଲ୍ ଏଇ ମଦୁଆ ମଦଡଆ କଣ ଆମ ସମାଜର ହେବେ ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚୁ ଦେଶଟା ଉଚ୍ଛନ ଯିବଟି । ଆନ୍ତୁ କଥା କହୁଛ, ସତ, ଲୋକଙ୍କୁ ତାଡ ମଦ ଖୁଆଇ, ଦଙ୍ଗାହାଙ୍ଗମା କରେଇ ମାଲିମକଦମାରେ ଯୋଉ ଆନ୍ତୁଟି, ସେଥିରେ ବରକତ ଅଛୁ ! ଆପଣେ ବିଚାର କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ତ ପିଲା ଲୋକ । ଦଳ ବେହେରା ବା କଣ କହିବେ । ଆଗରେ ତ ପାଟି ଫିଟେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ପଛରେ ବଡର ବଡ଼ର ହେଁଇ ହେଁଇ ଘରକୁ ଗଲେ । କଥା ଭିତରେ ତାଙ୍କ ଲାଭଟି ମୂଳରୁ ମଲା । ମାଲିମକଦ୍ଦମା ନାଗଲା, ପାଞ୍ଚ ପଚଶ ପାଆନ୍ତେ, ଏବେ ତ ଲୋକେ ହେବେ ସୁଧୀର, ହାତ ଗୁଞ୍ଜା ଅଣ୍ଟା ଗୁଞ୍ଜାଟା ମିଳିବ କୋଉଠୁ ?

କିନ୍ତୁ ଟୋକାମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ସକାଶେ ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ଥିଏଟର ଦଳ ବସିଲା । ଜମିଦାରବାବୁ ସେଥିରେ ଖୁବ୍ ଉତ୍ସାହୀ । ଗାଆନ୍ ବାଜଣା, ମାଛଧରା, ଦେଶ ଦେଖି ଯିବା ଏମିତି କେତେ ଭଲ ଭଲ ମଉଜିଆ କଥାମାନ ଠିକଣା ହୋଇଥାଏ । ଶନିବାର ଉପର ଓଳିଠୁ ରବିବାର ଦିନ ଗୋଟାକ ଯାକ ଲୋକେ ଖୁବ୍ ଫୁର୍ତ୍ତିରେ କଟାନ୍ତି । ଆନନ୍ଦକୁ ଆନନ୍ଦ ବି ହୁଏ, ଶିକ୍ଷାକୁ ଶିକ୍ଷା ବି ହୁଏ ।

"ଦୁସୁର କଥା ।"

ଲୋକନାଥ କଥା ପକାଇ ଆମେ ଏତେ ଦିନ ଆଉ ନଅତୁଣ୍ଡୀର ଖବର ରଖିନୁଁ, ଏଇଟା ବଡ଼ ଅନ୍ୟାୟ । ହଉ ଆଜି ଚାଲ, ମାଁ ଝିଅ କଣ କରୁଛନ୍ତି ଦେଖିବା । ଆଗରୁ କହିଛୁ ଲୋକନାଥ ଘର ମଙ୍ଗଳପୁରରେ । ତା'ମାଁ ଦୁଲି ସାଙ୍ଗେ ଗେଲ୍‌ହାର ଭାରି ଭାବ । ଖୋରଣୀ ହେଲେ କଣ ହବ, ଗେଲ୍‌ହାଙ୍କ ଦୁଲୀ, ନାଁକୁ ନାଁ ପଡ଼ନ୍ତି, ପୁଣି କାନ୍ଥକୁ କାନ୍ଥ ଲାଗିଛି । ଦୁଲୀ ବିଧବା । ପିଲା ଝିଲା ଭିତରେ ପୁଅଟିଏ ଝିଅଟିଏ । ପୁଅଟି ଲୋକା, ଝିଅ ନାଁ ଯତମା । ରତନଠୁ ବର୍ଷେ ସାନ । ରତମା ନାଁକୁ ନାଁ ପକେଇ ଗେଲ୍‌ହା ଦେଇଥିଲା ଯତମା । ରତମା ଯତମାର ଭାରି ସାଙ୍ଗ ଦଣ୍ଡେ ନ ଦେଖିଲେ ଅଥୟ । ଖୋରଣୀ ହେଲେ କଣ ଆଉ ସାଙ୍ଗ ସହସା ମିଳିବେ ନାହିଁ ? ଯତମା କିନ୍ତୁ ସ୍ୱଭାବରେ ମୁଷ୍ଟାଟିଏ । ମଲ୍ଲମାନଙ୍କ "ମ" କହିବ ନାହିଁ । ଯତମା ମାଁ ଦୁଲୀବି ବଡ଼ ଧୀର ।

ଥରେ ତା' ଯା' ସାଙ୍ଗରେ ଭାରି ଝଗଡ଼ା ଲାଗିଲା । ଦୁଲୀ କଣ କହିବ । ଗେଲ୍‌ହା ତା' ପକ୍ଷ ହୋଇ ଖରଧାବୋଉକୁ ଏମିତି ଶୋଧନୀ ଦେଲା ଯେ ସେ ଆଉ ଦିନେ ଭରସି କରି ତା' ଯା' ପିଣ୍ଡାରେ ଗୋଡ଼ ଦେଇ ନାହିଁ । ଗେଲ୍‌ହା ଚଦଥାଏ । ଗୋଡ଼ ଗ୍ରେଣ୍ଟା କରିବ ବୋଲି ।

ଲୋକନାଥକୁ ରତନୀ ଭାଇ ବୋଲି ମାନି ଥାଏ । ଖୋରଣୀ ହେଲେ କଣ ହବ ଲୋକା ଭାଇଙ୍କ ଠାରେ ଭାରି ଖରଧା । ଗେଲ୍‌ହାଙ୍କ ଲୋକାକୁ ପୁଅଠୁ ବଳି ମାୟା ମମତା କରେ । ତାର ସବୁ ଅର୍ଦଳି ସେ ସହୁଛି । ଆପଣା ପୁଅ ହୋଇଛି ମଲ୍ଲପରେ ଏଇ ଲୋକାଟି ଜାଣି

ତା' ଦୁଃଖ ହଉଛି । ଆପଣା ପେଟରୁ କାଟି ଯାହା କିଛି ଭଲ ଚିଜ ଟେଲ୍‌ହି ଲେଙ୍କା ପାଇଁ ଛଞ୍ଚି ଥିବ; ରତନୀକ ସୁଦ୍ଧା ଦେଖେଇବ ନାହିଁ । ରତନୀ ଥରେ ଥରେ ରାଗହେଇ ମାଁକୁ ଗାଳି କରେ । ମାଜ ମାର କାନ୍ଦେ । ହେଲେ ଲେଙ୍କାକୁ ସେବି ବଡ଼ ଭାଇ କରି ମଣିଥାଏ । ଲେଙ୍କା ଯେତେବେଳେ ଆସେ, ଜମିଦାର ଘରୁ ବହୁତ ଚିଜ ଆଣେ, ଦି' ସଙ୍ଗାତ ବାଣ୍ଟି କୁଣ୍ଟି ନଅନ୍ତି । ଥରେ ଗୋଟାଏ ମାଣିଆବନ୍ଧ ଶାଢ଼ୀ ଆଣିଥିଲା, ଦବ କାହାକୁ ଯତନୀ କି ଦେଲେ ରତନୀ ନିଶ୍ଚେ କଜିଆ କରିବ, ରତନୀ କି ଦେଲେ ଯତନୀ ମୁହଁ ଫୁଲେଇବ । ଲେଙ୍କା ବିବ୍ରତରେ ଥାଏ କିନ୍ତୁ ଯତନୀ ଆଗରୁ ତା' ବୁକୁରୁ ଘାଣ୍ଟି ଶାଢ଼ୀ ଟି ନୁଚେଇ ଦେଲା । ରତନୀକ ସ୍ତ୍ରୀ ସହେ, ଦିଣ୍ଡେ ନ ଯାଉଣୁ ରତନୀ କାନରେ କଥାଟି ବାଜିଗଲା । ସେ ଦିନ ଆଉ ରତନୀ ବଡ଼ ଖଇକା ମାନୁଛି । ଶାଢ଼ୀ ପାଇଁ ଯେତେ ଝଗଡ଼ା କଲା, ଶେଷକୁ ଲେଙ୍କା ଶାଢ଼ୀ ଦବା କରାର କଲାରୁ ଯାଇ ରୁନ ହେଲା ।

ରତନୀର ଢଙ୍ଗଢାଙ୍ଗ ଦେଖି ଦୁଲୀ ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ୱାସଟିଏ ପକେଇ କହିଲା, "ଏ କାହା ଘର କରିବ ଲୋ ବାପା ମାଇକିନା ଝିଅଟା, ଯାର ପାଟି କେଡ଼େ ।" ଲେଙ୍କା ମାଁ କଥା ଶୁଣି କହିଲା, "ଆଉ ଆମ ରତନୀ ପରି ମଲା ମୁଷା ! କେହି ଦଶ ଗୁପଡ଼ା ଦେଲେବି କଥା ଫିଟିବ ନାହିଁ ।" ଦୁଲୀ ଟିକେ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟରେ କହିଲା, "ଯେମିତି ଜାତି ସେମିତି ଗୁଣ, ଜାତି ତାନ୍ତୁଣୀ, ଆଉ ଖୋରଣୀ ହେବେ ନାହିଁ ତ ଆଉ ହେବ କିଏ ? ମାଁ ଲୋ ! ମାଇକିନା ଝିଅର ଏଡ଼େ ପାଟି ! ଝିଅ ଅଛନ୍ତି ଯେ କଥା କହିଲେ କାନକୁ ଶୁଭିବ ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବିଦଆ କୋଉଠି ବାହା କରିବ କି ଜାଣି । ବଟରା ବୁଢ଼ାଟା ମାଇ ନୁହେଁ କି ବାଇ ନୁହେଁ । ଏ ମାଁ ଝିଅ ଦି'ଟା ଯାକ କଣ ହେଉଛନ୍ତି ।

କଥାଗୁଡ଼ାକ ଅବଶ୍ୟ ରତନୀ ଶୁଣି ନ ଥିଲା । ସେ ଘରକୁ ଯାଇ ସାରିଥିଲା । ନୋହିଲେ ସେଦିନ ଦୁଲୀର ମାଉଶି ପଣିଆ ସରିଥାନ୍ତା । ଦୁଲୀ ବିଧବା ଲୋକ, ପୁଣି ଆଗରେ ଯା' ନଣନ ବଡ ଦୁଃଖ ଦେଉଥିଲେ । ଟିକି ସାନ ସାନ ହୋଇଥିଲେ ସ୍ୱାମୀ ମରିଗଲେ । ଗୋଲ୍ଖି ତାର ବଡ଼ ଉପକାରୀ । ତା' ଯୋଗୁଁ ଲୋକେ ଯତନୀ ମଣିଷ ହେଲେ, ବୁଢ଼ୀକି ପୁଣି ଆଜିକାଲି ବାତ ମାରେ; ଟାଙ୍ଗି ପାଇଛି ଏଇମାନେ ଭୁଲିନ୍ତୁ, ସେଥିପାଇଁ ଦଶପଦ ଠାଣରେ କହିଲେ ବି ବୁଢ଼ୀ ଆଉ କିଛି କହି ପାରେ ନାହିଁ । ମୁହଁ ବୁଜି ସବୁ ସହେ । ପଛକେ ଭୁଲିଯାଏ ।

ଲୋକେ କିନ୍ତୁ ଗୋଲ୍ଖିକି ମାଁଠୁ ବଳି ଭଲ ପାଏ । ରତନୀର ଖୋରଣୀ ପଣକୁ ପର ସୁଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖେ । କହେ ମାଇକିନା ଝିଅ ହେଲେ କଣ ହବ, ମରଦ ପୁଅର ସାହସ ତା'ଠି । ମାଁ କଥା ଶୁଣି ସେଇଠପାଇଁ କହିଲା, "ବୋଉ ରୁ ଜାତ ଚାଷୁଣୀ ବୋଲି କହିଲୁ ଭଲ କଲୁ, କିନ୍ତୁ ଏଇ ଜାତଠାଇ ଥିଲା ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତି । ଏଇମାନେ ଥିଲେ ଘର, ଖଣ୍ଡେଇତ ପରି ଖଣ୍ଡା ଥିଲା ତାଙ୍କ ବେଉସା, ଜଡ଼େଇ ଏଇମାନେ କରୁଥିଲେ, ରଜା ଜମି ଖଣ୍ଡି ଦବାରୁ ହେଲେ ଚଷା । ସ୍ୱାଙ୍କ ଘର ଝିଅମାନେ ସାହସୀ ନ ହେଲେ ଆଉ କାହା ଘର ଝିଅ ହେବେ । ରଜାକୁ ରେ କହିଲାବାଲା ଏମାନେ ।"

ଲୋକନାଥର କଥା ନ ସରୁଣୁ ଦାଣ୍ଡରେ ଦାମା ବାରିକ ଆସି ଡାକ ଦେଲା,"ଲୋକନାଥ ବାବୁ ଅଛ କି ?" ହଠାତ୍ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରର ଭଣ୍ଡାରୀ ଟୋକା କାହିଁକି ଆସିଛି ଜାଣିବାକୁ ଲୋକନାଥ ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାରି ଗଲେ । ଦାମା ବାରିକ ଓଳଗି ହୋଇ କହିଲା, "ବାବୁ

ଖବର ପଠେଇଛନ୍ତି, କାଲି ବଡ଼ ଭୋରୁ ଏଠି ପହଞ୍ଚିବେ, ତମ କଦଳିଆ ଗଣ୍ଡରେ ମାଛ ମାରିବେ ଆଉ ପକ୍ଷୀ ଶିକାର କରିବେ । ହର ତାବୁ ମାଁ ସାଆନ୍ତାଣୀ କଟକ ଯାଇଛନ୍ତି । ବାବୁ ଏକା ଆସିବେ, ତମ ଗାଁ ବି ଦେଖିବେ । ତାଙ୍କପାଇଁ ସବୁ ବନ୍ଦୋ-ବସ୍ତ କରିଥିବଟି ।”

ଜମିଦାର ବାବୁ ଆସିବେ, କଥାଟା ଦଣ୍ଡକରେ ଗାଁଯାକ ରାଷ୍ଟ୍ର ହୋଇଗଲା । ଜମିଦାର ବାବୁ ନାଁ ଶୁଣିଲେ ପ୍ରଜାଏ ବଡ଼ ଡରି ଯାନ୍ତି । ଜମିଦାର ଆଇଲେ ଜାଣ ଖରଚ ବଢ଼ିଲା । କାହା ବାରି କଦଳୀ କାନ୍ଦି, କାହା ଗୁହାଳର ଗାଈ, କାହା ତୋଟାରୁ ଆମ୍ବ ନଡ଼ିଆ ନ ନେଲେ ଆଉ ଠାରୁ ଉଠିବେ । ଯଦିଚ ଆମ କୃଷ୍ଣବାବୁ କାହାଠୁ କିଛି ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ, ହେଲେ ଲୋକେ ତ ସେ କଥା ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଭାଇମାନେ ବରାବର ନଉଥିଲେ, ସେ ତ ଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ ମୋଟେ ଆସି ନାହାନ୍ତି ।

ସଞ୍ଜବେଳେ ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ବାଦଆ ଗାଲରେ ହାତ ଦେଇ ଭାବୁଛି । ତିନବର୍ଷ ହେଲା ଖଜଣା ଦବାକୁ ନାହିଁ । କାଲି ତ ଜମିଦାର ବାବୁ ଆସିବେ । ବରଷେ ବନ୍ଧୁ କଷ୍ଟରେ ମାଫି ହୋଇ-ଥିଲା, ତା'ପରେ ବି ଖଜଣା ଦେଇ ପାରି ନାହିଁ । ଆସି ଏ ବଇ-ଶାଖକୁ ତିନି ପୂରିବ । ଏଥର ତାଟି କବାଟ ଉଠିଲା ପରା ! ହେଳେଣିରେ ତାର ଧନଯାଡ ମନଟା ଖର ଛଟପଟ ହେଉଥାଏ । ସେଦିନ ପୁଣି ଘରେ ଚାଉଳ ଦାନାଏ ନାହିଁ । ଧନଯାକ ଖୋଜି ଖୋଜି ମୂଲଟିଏ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଟେଲ୍‌ହାକ ହୋଇଚି ଜ୍ୱର । ଲଛମୀ ବା କଣ କରିବ ? ଯୁବା ଝିଅ, ଖୋଇଣୀ ହେଉ ଯା' ହଉ ତା'ର ତ ଆଉ ପର ଘରେ ପାଇଟି କରିବା କଥା ନୁହଁ ।

କାଠପଣ ପିକାଟି ବଳରେ ଯାଙ୍କ ବାଦଆ ଆସି ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ପଡ଼ିଲା । ଘର ଭିତରେ ଥାଇ ଗେଲ୍ହା ପଇସା ମାଗିଲା । ବାଦଆର ତ ମନ ସେଦିନ ସୁଖ ନ ଥାଏ, ପୁଣି ଅଫିମ୍ ଝୁଙ୍କ । ରାଗରେ ଦ'ପଦ ପାଟିରୁ ବାହାର ପଇଲା । ଆଉ ଗେଲ୍ହାକୁ ପାଏ କିଏ । ତା' ତୁର କୂଆଡ଼େ ଗଲା । ଉଠି ବସି ସ୍ୱାମୀ ସାଙ୍ଗେ ପାଟେ କଜିଆ କଲା, ଶେଷକୁ ଦଉଡ଼ି ଯାଇ ଖଡ଼ୁମୁଷାରେ ମୁଣ୍ଡରେ ଧ ପାହାର ଦେଲା । ସେ ତ ପିତଳ ଖଡ଼ୁ, ବାଳି ମୁଣ୍ଡ କଣା ହୋଇଗଲା । ରକ୍ତ ଧାର ଧାର ଛୁଟିଲା । "ଇଲୋ ମୋ' ବୋପାକୁ ମାରି ପକେଇଲା ଲୋ ।" କହି ଟେମା ଆଉ ଅଗଣାରୁ ଦୌଡ଼ି ଆସି ମାଁ ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲା ।

ସେ ଦିନ ତାଙ୍କ ଘରେ ତିନପ୍ରାଣୀ ଉପାସ । ବାଦଆ ମା ଝିଅଙ୍କ ଜାଳାରେ ଦେଶ ଛାଡ଼ି ପଳେଇବାକୁ ବସିଲା । ରାତି ଦି ଘଡ଼ିକି ଲୋକନାଥ ଘରକୁ ଆସି ସବୁ ଶୁଣି ସେହିକ୍ଷଣି ବଜାରରୁ ଜଳଖିଆ ଆଣି ତାଙ୍କୁ ଖୁଆଇଲା । ବାଦଆ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି କହିଲା, "ବାପା ! ମୁଁ ହ୍ମାଙ୍କଠୁ ମରୁ ନାହିଁ କି ଏମାନେ ମୋ'ଠୁ ମରୁ ନାହାନ୍ତି । କି ପିଲା କି ଘର୍ଯ୍ୟା ! ଯାଉଛି ଏ ଗୁଡ଼ାକୁ କୁଆଡ଼େ ପକେଇବି । କୂଲ୍ କାମ ତ ମିଳିବ ! ମାଁ ଝିଅ ଭିକ ମାଗୁଥାନ୍ତୁ ।

"ନଇଲେ ତୁ ଆମକୁ ଘର ପୋଷୁ ! ଯା' କୁଆଡ଼େ ପଳା । ମୁଁ ତ କାଳକଣାକୁ ତୋତେ ପୋଷିଲି, ହଇରେ ଅରକ୍ଷିତ, ଆହୁରି କଥା କହୁଛୁ । ଘର୍ଯ୍ୟାର କଥାରେ ଅନ୍ୟ ଦିନ ହୋଇଥିଲେ ବାଦଆ ଡରିଥାନ୍ତା; ଆଜି ଲୋକନାଥ କତରେ ଥିବାରୁ ତା' ସାହସ ବାଢ଼ିଲା । ସେ ବି ସମାନରେ ଉତ୍ତର କଲା—"ହଁ ଏଥର ବାରଦ୍ୱାର ଶୁଙ୍ଘିପିନ୍ଧି ତ ହବ । ଯେମିତି ତିନବରଷ ଖାଞ୍ଜଣା ଦିଆ ହୋଇ-

ନାହିଁ, ଜମିଦାର ତ ତାଙ୍କି ନବାଠ ଉଠେଇ କରି ନବ । ମା ଝିଅ କାହା ଚୁଲି ଗୁଳରେ ପାଣି ଦାଇବେ କି ! ହେମିତ ଖୋରଣୀ ଥାକ । ବାଉଅର ପାନ୍ତି ବନ ନୋହୁଣୁ, ଗେନ୍ହା ତା'କୁ ଖୋଷି , ଧରି ସବୁଁ ହୋଇଗଲା । ଜ୍ୱର ହୋଇଥିଲା । ସେଥିରେ ପୁଣି ଏ ଉନ୍ମାଦ । ଲୋକନାଥ କେତେ ମନା କଲା । ହେଲେ ଦେହି ଦଣ ହୋଇ ମୋହିଗଲା । ରତନୀ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ମରି ହେବା ବଳୁଥାଏ, ଅଜ୍ର ପଖଣା ହେତା କଳମକୁ ଜାନୁଥାଏ । ଗେନ୍ହାର ଚେତା ବହିଲା ପରେ ଲୋକନାଥ ଘରକୁ ଗଲା । ସେ ବାଟ ତାର ଅଭିପେଟା ଦଶା ହେଉ ନ ଥାଏ । ରତନୀ କଥା ଭାବି ତା' ମନ ବଡ ଦୁଃଖ । ଏବେ ରତନୀ ଘର କରିବ ? ତା' ସାଙ୍ଗକୁ ଦେ ଆଉ ଗଣନା ବାହା ହଇଗଲେଣି । ଆଉ କେତେ ଦିନରେ ବର କେଇ ପତନୀ ଶଶୁଘର ଚାଲିଯିବ । ତା' ବୋହୂ ବି ଏଇ ଦିନରେ ଆସିବ । ସବୁଠି ହବ, କିନ୍ତୁ ଏତେ ଉଦକାର ଗେନ୍ହା ଝୁଅଟି ହାତକୁ ପ ହାନ ନୋହିଲା । ଲୋକନାଥ ଠିକ ଜାଣେ ରତନୀର ଆଟପାଖ ଗାଁ ଗଣ୍ଡାକରେ କେଉଁ ବାହା ହେବେନାହିଁ, ତା' ମୁହିଁ ସକାଳେ ପୁଣି କାପମାର ବ କ ସମ୍ବଳ ଅଛି । ବାପଆ ତ ଧନକୁବେର ନିଷ୍ଠୁର ହେଲା । ଗେଲ୍ହାକ ତ ଭୁଆକୁରୁଆ ବଡବର ଧଇଲା । ସେହି ହିନା ପାଞ୍ଚ ପାଇଟି କରି ମୁଁଙ୍କୁ ଚଳାଏ । ରତନୀ ବା କାହା ଘରେ ମୂଲ ଲାଗିବ ।

ସେ ଦିନ ବନ୍ଧି ହେଉରୁ ଲୋକନାଥ ଉଠି ଦାନ୍ତ ଘଷର କରି ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କ ପାଖେଇଁ ଆଣିବାକୁ ବାହାରି ଗଲା । ରତନୀ କଥା ଆଉ ସେତେବେଳକୁ ତା' ମନରେ ନାହିଁ ।

ଏଣେ ରତମା ବସି ବାସି ଫ'ଇଷ୍ଟି ସାରୁ ଥାଏ, ଘାନାବୋହୂ ଆସି ଦୁଆରେ ହାଜର। ଘାନାବୋହୂର ଏମାନେ ଟଙ୍କାଟିଏ ଧାରିଥାନ୍ତି ତା' ପୁଅକୁ ହୋଇଛି ଜର। ସେ ଦ'ଦିନ ମୂଲ ଲାଗି ଯାଇନାହିଁ। ବାଡ଼ି ପଟେ କଂସା ମଜା ଶବଦ ଶୁଣି ଦାନ୍ତ କାଠିଟା ହାତରେ ଧରି ଆସି ସେ ରତମା କଡ଼ରେ ଛିଡ଼ା ହେଲା। ରତମା ଠିକ ଜାଣେ ପଇସା ମାଗିବାକୁ ଆଇଛି ସେ ବା କାହାକୁ ଲିହାଜ କରେ। କଂସା ଘସର ଘସର କରି ମାଜୁ ମାଜୁ ତଳକୁ ଅନେଇ ଯେମିତି ତାକୁ ନ ଦେଖି କହିଲା, "ମ ସଇଜ ଛୁଡ଼ି ପକେଇନୁ, ଅଧୁଆ ମୁହଁରେ ଆସି ଟଙ୍କା ଗୋଟାଏ ପୁଣି ମାଗି ବସିଲାଣି। ମଣିଷ ସଖାଳୁ ଉଠି ଏଇ ଅଲକ୍ଷଣୀର ମୁହଁଟା ଚାହିଁଲା। ଦିନଟା ଭଲରେ କଟିଲେ ହୁଏ।" ଘାନାବୋହୂ ବ ଊଣା ନୁହେ। ସେହିକ୍ଷଣି ଉତ୍ତର ଦେଲା। ଶେଷକୁ ରତମା କଂସା ମଜାରୁ ଉଠି ପଡ଼ିଲା। ଅଣ୍ଟାରେ ଲୁଗାକୁ ଭିଡ଼ିଦେଲା। "କଣ କହିଲୁ," କହି ଘାନା ବୋହୂର ଚୁଟି ଝିଙ୍କି ଯୋଷାଡ଼ି ଆଣି ଦୁମକନା ତା' ମଝି-ପିଠିରେ ଗୋଟିଏ ବିଧା ବସେଇଲା। ତାଙ୍କ ପାଟିରେ ଆରଘରୁ ଯତମା, ଦୁଲି ଆଉ ଗେଲ୍ହି ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ। "ମୋ ଝିଅକୁ ମାରି ପକେଇଲା" କହି ଗେଲ୍ହି ବ ତାକୁ ଜାରିଅନା କରି ଗାଳି ଦେଲା। ପାଖ ପଡ଼ିଶା ତାଙ୍କ ପାଟିରେ ଧାଇଁ ଆସିଲେ। ଏ ତାକୁ ମାରୁଥାଏ, ସେ ତାକୁ ମାରୁଥାଏ; ରତମା ଯୁବା ଲୋକ ବଳ ବ ଯଥେଷ୍ଟ, ଘାନା ବୋହୂଟା ବୁଢ଼ୀ ମଣିଷ, ସେତେବେଳକୁ ମାଡ଼ ଖାଇ ଖାଇ ତା' ଦେହ ପାଚିଗଲାଣି। ସାଇବାଲା ମିଶି ଛଡ଼ାଛଡ଼ି କଲେ; ଗେଲ୍ହି ରତମା ଗୁଣ ତ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି। କେହି ତାଙ୍କୁ ପଦେ କହିଲେ ସେ ଦଶପଦ ଶୁଣାଉଥାନ୍ତି। ଶେଷକୁ ବଡ଼ଘର ବହୁଆ ସମସ୍ତଙ୍କ ଗୋଡ଼ହାତ ଧରି ମା ଝିଅଙ୍କୁ

ଭୁଜଭାଜ କରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଦାୟ କଲା । ଧାଉଁଢଙ୍ଗାଢା ସକାଳେ
ଘନା ଦୋହୁ କଂସା ଖଣ୍ଡିକ ଘେନଗଲା । ସୂର୍ଯ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ
ଆସି ହେଲଣି । ଘରେ ରନ୍ଧାବଢ଼ା ନାହିଁ । ଗେଲ୍ହା ବେମାରି
ମଣିଷଟା, ତାର ବି ପଥ୍ୟ ହେଇନାହିଁ । ରାଗରେ ନାଗସାପ ପରି
ଫଁ ଫଁ ହେଇ ରତନା ଗାଧୋଇ ଗଲା । ସେ ଦିନ ଗାଁକୁ ଯେ
ଜମିଦାରବାବୁ ଆଇଛନ୍ତି ଏକଥା ତା'ର ଜମାରୁ ମନରେ ନ ଥାଏ ।
ବଟା ହଳଦି, ଗିନାଏ ଖୋଲଶତେଲ ଧରି ଗାମୁଛା କାନ୍ଧରେ
ପକେଇ ବେଶ ଚାଲି ଯାଉଛି । ପୋଖରୀ କିଛି ଘରକଡ଼ରେ
ନାହିଁ । ପ୍ରାୟ ଅଧମାଇଲ ଦୂରରେ । ବାଟରେ ଜଜାଙ୍ଗ ଡାଳଟିଏ
ଖଙ୍ଗ୍ ଖଙ୍ଗ୍ ହଠାତ୍ ଦେଖିଲା ପଞ୍ଚାଏ ଲୋକ ତା' କଡକ ମାଡ଼ି
ଆସୁଛନ୍ତି । ଏକେ ମାଇକିନା ଲୋକ, ସେଥିରେ ପୁଣି ମଫସଲ-
ଆଣି । ଲୋକ ଗୁଡ଼ାଏ ଖବଲେ ଏ ଅମଳୁ ଦେଖିଲେ କଜାଣି
କଣ ବୁଦାଭିତରେ ଲୁଚିଯିବ 'ଯଥା । ସମସ୍ତେ ଧୋବ ଧାଉଳିଆ
ଠିଆହେଇଛନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଟୋକା । ରତନାର ତାଙ୍କୁ, କି ଖାତିର ।
ସେ ଖଣ୍ଡେ ଡାଳ ଖଞ୍ଜିଲା । ବଲ ବଲ କରି ତାଙ୍କୁ ଥୋଡ଼ାଏବେଳ
ଅନେଇଲା । ସେମାନେ ବି ମଉଜ କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ତାକୁ
କଣ ଫଟେଦ କହିଦେଲେ । ରତନା ତ ସକାଳୁ ରାଗିଥିଲା । ଖୁବ୍
ବଡ଼ ପାଟିରେ ତାଙ୍କୁ ଶୋଧିଲା; ତା' ପାଟି ଶୁଣି ଲୋକେ ଆଟ-
ପଟାଳ ପରି ଠିଆ ହୋଇଗଲେ । ଜଣେ ତାଙ୍କ ଭିତରୁ କହିଲା,
“ହଇଲୋ ଆମେ ଜମିଦାରବାବୁର ପାଖଲୋକ ଆମକୁ ତୋର
ଖାତିର ନାହିଁ । ରତନା ଆହୁରି ଉଗ୍ରମୂର୍ତ୍ତି ଧରି କହିଲା “ରଖ୍
ତୋ' ଜମିଦାରବାବୁକୁ ତୋ' ଘରେ, ମୁଁ ତୋ' ଜମିଦାରର୍
ଖାଏ, ନା ଧାରେ, ମୁଁ ସେଇଥିକୁ କଅଣ ଡରିବି ।” ଜମିଦାର-
ବାବୁ ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ ଥିଲେ । ମାଇକିନା ଲୋକର ପାଟି ଶୁଣି

କଟକ ଆସିଲେ । ଆପଣା ସାଙ୍ଗ ଲୋକଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଗାଳିଦେଲେ । ହଠାତ୍ ଲୋକନାଥ ରତମ୍ମାକ ଦେଖି ସରମରେ ତା' ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ହୋଇଗଲା । ରତମ୍ମା ବି ଲୋକନାଥକୁ ଦେଖି କାନ୍ଦି ପକେଇଲା । ମାଗୁଣିଆ, ଖମା ହରକା ତାକୁ ବିରକ୍ତ କରୁଥିବାରୁ ସେହିକ୍ଷଣି ଜମିଦାରବାବୁ ତାଙ୍କୁ ସଜା ଦବାର ହୁକୁମ ଦେଲେ । ରତମ୍ମା ଆଉ ଗାଧୋଇ ଗଲାନାହିଁ । ଘରକୁ ଫେରି ଆସି କବାଟ କିଳି ଶୋଇଲା ।

ରତମ୍ମାର ସାହସ ଦେଖି ଜମିଦାର ବାବୁ ଖୁବ୍ ହରଷ ହୋଇଥିଲେ । ନିର୍ଜନରେ ଲୋକନାଥକୁ ପଚାରିଲେ, "କୁହ ତ ସଙ୍ଗାତ ସେ ଝିଅଟି କିଏ ? ସତେ ଯେମିତି ଗୋଟିଏ ଉଗ୍ରଚଣ୍ଡୀ ।" ଲୋକନାଥ ହସି ହସି କହିଲା, "ସେ ଉଗ୍ରଚଣ୍ଡୀ ନାଁ ହଉଛି ନଅରୁଣ୍ଡୀ ତା'ପରି ଖୋରଣୀ, ତା'ପରି ସହାସୀ ଝିଅ ସେ ଗାଁଭିତରେ କେହି ନାହିଁ । ଆଉ ବି କୋଉଠି ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଜଣା ନାହିଁ । ତା' ମାଁ ଯେମିତି ସେ ସେମିତି, ତାଙ୍କର କାହାକୁ ଖାତିର ନାହିଁ । ଦେଖିଲ ତ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଲୋକଙ୍କୁ ସେ କେମିତି ମାରି ଘୋଡ଼େଇଲା । ଡରଭୟ କଣ ସେ ଜାଣେ । କୃଷ୍ଣ ବାବୁ କହିଲେ—"ସାବାସ୍ ଝିଅଟି ଏକା । ଏମିତି ଝିଅବି ଆମଦେଶରେ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ମୁ ଜାଣି ନାହିଁ ।" ଏମାନେ କଜାଣି ଲଢ଼େଇ କରି ପାରନ୍ତେ । ଆଗ କାଳରେ ଏଇମାନେ ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ଚଢ଼ି ଲଢେଇକ ଯାଉଥିଲେ । ଲୋକନାଥ କହିଲା ସେମାନେ ସେଇ ଜାତିର ଝିଅ, ତାଙ୍କର ଆଗ ଅମଳରେ ସଭିଏଁ ଯୁଦ୍ଧ ବିଦ୍ୟା ଶିଖୁ ଥିଲେ । ତା' ମାଁ ନାଁ ଡାକ କନ୍ଦୋଇ ଗଡ଼ ନାୟକ ବଂଶର ଝିଅ । ତା' ବାପ, ଶୁଣିଥିବ ପଦ୍ମଲଭ ଜେନା କଥା ତାରି ପୁଅ । ଏବ- କାଳକୁ ସେମାନେ ଗରିବ ହୋଇଗଲେ । ଆଗ ସମ୍ପତ୍ତି, ଆଗ

ମାନ ମର୍ଯ୍ୟାଦା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ।” କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମନରେ ଟିକେ ଦୁଃଖ କଲେ । କହିଲେ, “ଏମାନେ ଆମର ଜାତିର ଲୋକ, ଆମ ଜାତିଟା ଓଡ଼ିଶା ରାଜାଙ୍କ ଡାହାଣ ବାହା ଥିଲୁ । ଯୁଦ୍ଧ ପଡ଼ିଲା ଆମକୁ ଡାକ ଦସ୍ୟୁ ରାଇଜ ଲୁଟି କଲେ ଆମକୁ ଡ଼ାକ । ଆମର ଏତେ ସମ୍ପତ୍ତି ଆଉ କୁଆଡୁ ହେଲା କି । ରଜା ଜମିବାଡ଼ି ଖଞ୍ଜି ଦେଇଥିଲେ । ଆମ ପୂର୍ବପୁରୁଷ ସେହି ରଜା ଦେଇଥିବା ଉପାଧି ପାଇଥିଲେ ନା ରାଉତରା ।

ସେ ଦିନ ଦି’ ସାଙ୍ଗ ନଅତୁଣ୍ଡୀ ବିଷୟରେ ଅନେକ କଥା ଭାଷା ହେଲେ । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବଡ଼ ନକଲିଆ ମଣିଷ, ଲୋକନାଥକୁ କହିଲେ, ନଅତୁଣ୍ଡୀକି କହିବ, ସେ କେମିତି ଜମିଦାରକୁ ଖାତିର କରେନାହିଁ, ଜମିଦାର ତାକୁ ଖୁବ୍ ସଜାଦେବେ, ନଇଲେ ଜେଲ୍ ଦେବେ ।

ସଞ୍ଜ ବଳିତା ନ ଲାଗୁଣୁ ଲୋକନାଥ ଥୋଡ଼ାଏ ମାଛ ଆଉ ୧ କାର ଚଢ଼େଇ ଆଣି ଘରେ ଗଦାକରିଗଲା । ରତମା ଘରକୁ ଦେଖିଲା ରତମା କବାଟ କଲା ଶୋଇଛି । ଗେଲହା ଭୂଜା ମୁଠାଏ କନ୍ଦ ଫଣ୍ଡେ ଧରି ଗୋବାଉଛି । ଲୋକନାଥକୁ ଦେଖି ଗେଲ୍ହାର ପାଟି ଫିଟିଲା । “ତୁ ଜମିଦାରର ‘ପାଖରେ ଅଛୁ । ମୋ’ ଝିଅଟାକୁ ତୋ’ ଜମିଦାର ଘର ଲୋକେ ମାଡ଼ ମାଇଲେ, ତୁ କୁଆଡ଼େ ମରିଯାଇଥିଲୁ, ପିଠିରେ ପଇଲୁନାହିଁ । ତୋତେ ପୁଅପରି ପାଳି ଏଡ଼େରୁ ଏଡ଼େଟା କଲି । ବୁଢ଼ୀ ଖାଡ଼ାରେ ମାଁ ମରିଯାଉଥିଲା, ସେତେବେଳ କଥା ପାସୋରିଗଲା, ଏବେ ବାବୁ ହେଲ ପାଞ୍ଚ-ପଇସା ଓଜଗାର୍ କଲ ।” ଗଲ୍ପ ସମାପ୍ତ ମହାଭାରତ ବାହାରିଲା । ଲୋକନାଥ ଏ କଥାରେ ଭରସି କରି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ

ଯାଇ ରତମା ଦୁଆରେ ଥୋଡ଼ାଏବେଳ ଝୁନ ଡାକଲା । ରତମା ସବୁ ଶୁଣୁଥାଏ । ଲୋକନାଥ ଉପରେ ଆଜ ତାର ଘୃଣ ରାଗ । ସେ କ ସହଜରେ ଦୁଆର ଖୋଲେ । ଶେଷକୁ ଗାଳିଦେଇ ଦେଇ କବାଟ ଖୋଲିଲା । ତା' ମୁହଁ ଶୁଖି କଳାକାଠ ପଡ଼ି-ଯାଇଛି । ଦାଦନ ହେଲା ଦାନା ନ ପଶିଲେ ଯାହା ହେଇଥାଏ । ଦୁଲା ଯତମା ପ୍ରବୋଧ କରି ଶେଷକୁ ମାଁ ଝିଅଙ୍କ ଖୁଆଇ ପିଆଇ ରାତି ଦ' ଘଡ଼ି ବେଳକୁ ଘରକୁ ଗଲେ ।

ଲୋକନାଥ ଆଣିଥିବା ମାଛ ଦାଖଗ ହେଲା । ରତମା ହଳଦୀ ବେସର ବାଟି ଝୋଳ କରି ବସିଲା । ବାପଘରେ ନ ଥିଲା । ଦାନତମାନ ଯେବୁଲି ବୁଲି ମୂଲ ଖୋଜୁଥିଲା । ଠଙ୍କାଏ ମଷାଏ ହେଲେ ଜମିଦାରକୁ ଖଜଣା ଦବ । ଖ୍ରଗ୍ୟକୁ ଆଉ ଗାଁରେ ଘର-କୁଆଣି ମିଳିଗଲା । ମାଁ ଝିଅର କଣ ଦଶା ହେଇଥିଲା ସେ କ ଜାଣେ ?

ଲୋକନାଥଠୁ ସବୁ ଶୁଣି ତା' ହଲକ ଶୁଖିଲା । ଜମିଦାର ଏଥର ସାଇନରେ ରଖିବେ କ ନାହିଁ କଏ ଜାଣେ ? ଝିଅକୁ, ଖର୍ଯ୍ୟାକୁ ମନେ ମନେ ଗାଳି ଦେଇ ସେ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ବସିଲା ।

ଉପଂଗ୍ର କଥା ।

ଜମିଦାର କଚେରୀ ଆଡ଼ ଲୋକ ଥାଠପଠାଳ ଲାଗି ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । କଏ ଘିଅ ଘରେ ଆଣିଛି, କଏ ନଡ଼ିଆ ଘରେ, କଏ ଛେନା,

ଗୁଡ କଦଳୀ, କିଏ ଆଣୁ ତରଭୁଜ । କିଏ ଭଲ ଭଲ ଛେଳୀ ଯୁଆଏ, କିଏ ଗାଈ ଗୋଟାଏ । ଜମିଦାରିର ସଲାମୀ ଏତକ । ଲୋକେ ଦାଣ୍ଡପାଖେ ଜମା । ଘଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଡେ ପ୍ରାଉ ଜମିଦାରଙ୍କ ଦର୍ଶନ ମିଳିଲା । ନୂଆ ଜମିଦାର, ଲୋକେ ଭାବିଥିଲେ କୋଟ ପେଣ୍ଟାଲୁନ ପିନ୍ଧି ମୁଣ୍ଡରେ ଟୋପମଣ୍ଡା ଘୋଡ଼ି ହୋଇଥିବେ ପରା । ଶୁଣିଥିଲେ ଖାଲି ପଢ଼ାକ ଲୋକ । କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲା ବେଳକୁ ଜମିଦାର ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି ଖଣ୍ଡେ ଖଦି, ସେ ପୁଣି ଅଣ୍ଟୁ ଲୁଚିବାକୁ ନାହିଁ, ଦେହରେ ଗୋଟିଏ ମୋଟା ଚଦର, ଗୋଡ଼ରେ ପୁଣି ଖୋଟ ଅମଳର ଚଟି । ହାତରେ ସୁନା ମୁଦି ଝକ ଝକ ଦିଶୁଥାଏ ଏକା । କିନ୍ତୁ ଯେତେହେଲେ ହାକିମ, ଲୋକେ ଲମ୍ବଲମ୍ବ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଲେ । ସଲାମୀ ଭେଟି ଥୋଇଲେ । ହେଲେ ଜମିଦାର କିଛି ଛୁଇଁଲେ ନାହିଁ, ସବୁ ଜିନିଷ ଫେରେଇ ଦେଲେ । ପ୍ରଜାଏ ମହାଖୁସି । ଜମିଦାରଙ୍କ ନାଁରେ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ପଡ଼ିଗଲା ।

ସେ ଦିନ ଉପରବେଳା ଆମ୍ବତୋଟା ମେଳା ଜାଗାରେ ଗୋଟାଏ ସଭା ହେଲା । ଲୋକେ କେମିତି ଭଲ ହେବେ, ଆପଣା ଦେଶର ଜିନିଷରେ ମାୟାମମତା କରିବେ ଏ କଥା ପଡ଼ିଲା । ଜମିଦାର କହିଲେ "ଧର ଗୋଟିଏ କଥା, ଆମେ ହେଲୁ ଓଡ଼ିଆ, ପଖାଳ-ଖିଆ, ଆମର ବାପ ଜେଜେବାପ ଅମଳର ଲୋକେ କଣ ମୋଟା ଖାଇ ମୋଟା ପିନ୍ଧି ସୁଖରେ ସଂସାର କରୁ ନ ଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଟଙ୍କାକୁ ୫୦ ସେର ଚାଉଳ ମିଳୁଥିଲା ଟଙ୍କାକୁ ଘିଅ ଦ' ତିନ ସେର । ଏବେ କାଳକୁ ଟଙ୍କାକୁ ସରୁଚାଉଳ ଚାରିସେର ମିଳିବା କଷ୍ଟ । କିଆଁ ଇମିତି ହେଲା ? ଆମ ଦେଶରେ କଣ ଧାନ ଫସଲ ହଉନାହିଁ ନାଁ ଗଛରେ କପା ଫଳୁନାହିଁ ? ଆମ ପୋଖରୀରେ କଣ ମାଛ ନାହିଁ ନାଁ ଆମ ଗୁହାଳରେ ଗାଈ ନାହିଁ ? ଅଛି ସବୁ ।

ହେଲେ ଆମ ଆଖିଟା ହେଲାଣି ଦୁଷୁରା । ଆମେ ହେଲୁଣି ବାବୁ ଆଉ ଅଳସୁଆ । ଆମ ଦେଶରେ କୋଟିଏ ଲୋକ ଯଦି ବାବୁଆନି ଛାଡ଼ନ୍ତେ, କହନ୍ତେ ନାଁ ଆମେ ହାତେ ଅରଜିମୁଁ ହାତେ ଖାଇମୁଁ ହାତେ ଲୁଗା ବୁଣିମୁଁ, ହାତେ ପିନ୍ଧିବୁଁ ; ଆମେ ଆଉ ପର ଦୁଆରକୁ ଗୁହିଁବୁ ନୁଁ, ଆମେ ଆମ ଭିତରେ କଜିଆ ଗୋଳ କରବୁ ନୁଁ, ଗାଈ ହେଲେ ଗୋମାତା, ତାଙ୍କ ଦୁଧ ଖାଇ ଆମେ ପିଲାଦିନେ ବଢ଼ିଛେଁ, ତାଙ୍କୁ ଯତନରେ ପାଳିବୁଁ । ତେବେ କଣ ଘିଅ ଦୁଧରେ ଘର ଭାସନ୍ତା ନାହିଁ ? ନିତି ନାଁ ଶହେଟା ଗୋରୁ ହଣା ହେଉଛନ୍ତି, ଆଉ ପଠାଣଙ୍କ ଇଦରେ ତାଙ୍କ ଧରମ ପରବରେ ଗୋଟିଏ ଯୋଡ଼ିଏ ଗୋରୁ କୋରବାଣୀ ହେଲେ ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଜଳି ଉଠୁଛି, ଆଉ ନିଜେ କଂସେଇଙ୍କ ଗାଈ ବିକିଦେଲା ବେଳକୁ ଗୋହତ୍ୟା ପାପଟା ଲାଗି ଯାଉନାହିଁ ପରା । ହେଇତି ଦେଖ ଏଇ ଯୋଉ ହାଡ଼ି, ପାଣ, ମୋଚି, ଚମାରଙ୍କୁ ଆମେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତି କହୁଛେଁ, ତାଙ୍କୁ ଖାଲି ଛୁଇଁ ଦେଲେ ମାରା ହୋଇ ଯାଉଛେଁ, ଖିବଲା-ବେଳକୁ ତାଙ୍କ କାମଟା କିଏ ତୁଲାନ୍ତା ? ସେମାନେ ତାଙ୍କ କାମ ନ କଲେତ ଆମ ସଂସାର ଚଳନ୍ତା ନାହିଁ । ଆମର ଏଡ଼େ ଉପକାରୀ ମଣିଷଙ୍କୁ ଆମେ ଜାତି ପାଠକରୁ ଅଲଗା ରଖି ଛୁଆଁ ଛୁଆଁ ରଢ଼ି ଛାଡ଼ିଲେ ହବ । ଏଇଟା ବିଧାତା ସହିବଟି !”

ଘଡ଼ିଏ ଦି ଘଡ଼ି କାଳ ଖୁବ କଥା ଗୁଳାଇଲା, କିଏ ହିଁ ଭରିଲା କିଏ ନାହିଁ କଲା; କିଏ ଜମିଦାର ମୁହଁରେ ହିଁ ମାଇଲେ ପଗ୍ଗୁଡେ କହିଲେ “ମଲା ମୋର, ଆମେ ମୋଟ ଝଦି କିଆଁ ପିନ୍ଧିବୁଁ ! ଆମର କାଳକ ସବୁରେ ଗଲାଣି ନାଁ ଆଜିକାଲି ଏସବୁ ନଅନକୋଅ ପରସନ ବାହାରିଛନ୍ତି, ଆମେ ଏତେ ଓଲୁ ହୋଇଛେଁ ଆମେ ଯାଇ ଅପରସନରେ ମିଶିବୁଁ ସରକାର୍ ଅମଠେଇଁ ଅପରସନ ହେଲେ

ସେତେବେଳେ ଆମ ମଜାଟା କିଏ ବୁଝିବ ? ଜମିଦାର ଆସି କଣ ଭୁଲେଇବ ? ମୁହଁରେ ବାଲଙ୍ଗି କଲେ କଅଣ ହବ ।"

ଗ୍ରାମ ପଧାନ କହିଲା—ଉଠ ହୋ "ସତେ ସତ୍ୟଯୁଗ ଫେରି ଆସିବ ଲୋକେ ତାଡ଼ି ମଦ ଗଞ୍ଜେଇ ଛାଡ଼ିବେ ।

ଲଇକ୍ଷଣା ପୁରୁଣା ଗୋଲିଖୋର ସେ ବାହାଦୁରୀ ଦେଖେଇ କହିଲା—"ଯେତେ ଶାଆସ୍ତ କୁହ, ଯେତେ ପୋଥି କୁହ ଲଇକ୍ଷଣ ଦେହେର ଗୋଲି ନ ଛାଡ଼ନ୍ତି, ମଦତ ଯେ ନ ଖାଇଲା ସେ କଅଣ ମରଦକା ବେଟା !" ଧାନା ଧଳ ଯୋଗ ଦେଇ କହିଲା, "ହଁ ରେ ସଙ୍ଗାତ ସତ କହିଲୁ ଯେ ନ ଖାଏ ଗଞ୍ଜେଇ ଗୋଲି, ତାକୁ କି ମଣଷ ବୋଲି ।" ହାଡ଼ୁ ଗୋଛେଇତ ସେ କଥା ଶୁଣି କହିଲା, ଆମର ଦାରୁ ନ ହେଲେ ଦିନେ ଚଳିବ ନାହିଁ ।

ତଥାପି ବଣିଆ, କାହ୍ନୁ ଚରଣ, ବଳୁଆ ହରିକା ଜମିଦାର ବାବୁ କଥାକୁ ଖୁବ ପସନ୍ଦ କଲେ । ବାବୁଙ୍କ ହୁକୁମ ଥିଲା ଆଖଡ଼ାରୁ ନିଶା ପାଣି ଉଠିଯିବ, ସେଠି ପି ଶନିବାର ନାଟ ତାମସା ହବ, ରବିବାର ନାମ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ ହବ । ଗାଇଲା ବଜେଇଲା ବାଲା ସବୁ ସେଠି ପଞ୍ଝା ହୋଇ ବସିବେ । ଆଉ ସେ ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ଭାଗବତ ଘର ଥାଏ । ଆଜକାଲି ସେଠି ପୋଥି ବୋଲା ଅଛି କି ନ ଅଛି, ପର ଚର୍ଚ୍ଚାଟା ହୁଏ ପୂରା ମାତ୍ରା, ସେ ବି ଆଖଡ଼ା ଘରକୁ ଲାଗି ଲାଗି, ବାବୁ ଗାଁର ଭଲ ଭଲ ପାଞ୍ଚ ଜଣଙ୍କୁ କହିଲେ, "ଦେଖ, ତେମେମାନେ ଆଗ ପରି ପାଞ୍ଚ ପଞ୍ଚୁର ଟେକ ରଖ । ପାଞ୍ଚ ପଞ୍ଚୁର କଥା ସରକାର ଏଡ଼ ପାରେ ନାହିଁ । ତୁମେ ହେଲ ସବୁ ଜାତିର ଦଳ ବେହେରା, ତୁମ୍ଭେ ମହତ କାମ କରିବ, ମହତ କଥା କହିବ, ନ୍ୟାୟ ନିସାପ କରିବ, ରସପତ ଲୋଭ ଛାଡ଼ିବ, ତେବେ ଦେଖିବ ଆମ ଓଡ଼ିଶା କଣ ଅଛି କଣ ହବ ।

ବାବୁ କଥାରେ ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ସଭିଁଏ ହିଁ କହିଲେ । ସେ ଦିନ ଗାଁରେ ଏ ସବୁ କଥା ନେଇ , ବଡ଼ ଚହଳ ପଡ଼ିଲା ।

ଯା' ହେଉ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଡର କରି ହଉ, ନଇଲେ ଗ୍ରୁଏଁ ହଉ ସେଗାଁରେ ଗୋଟାଏ ଅରଟ ଘର ବସିଲା । ପାଁ ସାତ ଖଣ୍ଡ ଅରଟ ଥିଆ ଗଲା । ଲୋକ ରହିଲେ ସୂତାକଟା ଶିଖେଇବେ ବୋଲି । ଗାଁ ମାଇକିନାଙ୍କ ସକାଶେ ଗାଁର ବାଳିକା ସ୍କୁଲ୍‌ରେ ଚରଖା କାଟିବା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହେଲା । ଅକାରଣେ କଳି କନ୍ଦଳରେ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରୁଛନ୍ତି , ଭଲି ସୂତା କାଟନ୍ତୁ । ତାସ, ଛକା ପଚିଶ ଭଲି ଛଡ଼ିଯାଉ ।

ସେଇଦିନ ହଠାତ୍ ଜମିଦାରବାବୁ ଖବର ପାଇଲେ ତାଙ୍କ ଭାଇ ଘରୁ ତାଙ୍କୁ ଡ଼କେଇ ପଠେଇଛନ୍ତି । ଇସ୍ତାଡକାର କାମ ସାରି ତାକୁ ଘର ଠେଇଁକି ବାହାରି ଗଲେ । ଶୁଣିଲେ ତାଙ୍କ ମାଁ ଦିହ ସୁଖ ନାହିଁ ।

ମାଁଙ୍କ ଶେଷ ସମୟ ହୋଇଥାଏ । ଶୂଳା ଗ୍ରହଣୀ ଧରିଥାଏ । ଅନେକ ଅନେକ ଉପାୟ କଲେ । ଡ଼ାକତରୀ ବଇଦ ଚିକିତ୍ସା ବି ହେଲା ଢ଼େର । ହେଲେ ଯମଦୁଆରେ ହାକିର । ରଖିବ କିଏ ? ପୁଅ ନାତିଙ୍କି କନ୍ଦେଇ ବୁଢ଼ୀ ଚାଲିଗଲେ । ଘର ଖାଲି ପଡ଼ିଲା । ଅଇଆଡ଼ା ପୁଅ ଦୋଟିର କଥା ବୁଝିବାକୁ ରହିଲେ ତାଙ୍କ ବିଧବା ପିଇସି ନାରେଣୀ ଦେଈ ।

ନାରେଣୀ ଦେଈ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ହରିଙ୍କି ଭାରି ସୁଖ ପାଆନ୍ତି । ବାଳ ବିଧବା । ସ୍ୱାମୀ ମଲାଦିନୁ ଭାଇଭାଉଜଙ୍କ ଘରଥିଲା ତାଙ୍କ ନିଜ ଘର । ଭାଉଜମାନଙ୍କର ପିଲାଙ୍କୁ ହାତରେ ମଣିଷ କରିଥିଲେ । ବଡ଼ ପୁରୁଷ

ଶିବ ମଲ୍ଲପଟରେ ଘଇ ଘଇ ଗୋଳ କରି ଉନ୍ଧ ହେଉଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ମନକୁ ବଡ଼ ବାଧୁଥିଲା । ସତ କହିଲେ ତାଙ୍କ ବଡ଼ ଭଉଜ ଦୋଷରେ ଏତେ କଥା ହେଉଥିଲା ମାଁ ହୋଇ ପୁଅଙ୍କୁ ପାତର ଅନ୍ତର କରୁଥିଲେ । କଥାଥିଲା କଣ ନାଁ କୃଷ୍ଣ ଆଉ ହରି ସାନ ସଉତୁଣୀର ପିଲା । ହରିର ଜନମ ପରେ ତାଙ୍କ ମାଁଙ୍କର କାଳ ହୋଇଥିଲା । ସାବତ ମାଁ ଏ ପିଲା ଦୋଟିଙ୍କି ମୋଟେ ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ନିଜ ମାଁ କଥା ମୋଟେ ସ୍ୱାଙ୍କର ମନେ ନ ଥିଲା । ଏମାନଙ୍କୁ ମାଁପରି ମାନୁ ନ ଥିଲେ । କଥାରେ କହନ୍ତି, "ସଉତୁଣୀ-ଥିବ, ସଉତୁଣୀ କଣ୍ଢା ନ ଥିବ ।" ନାରେଣୀ ଦେଇ ଏ ପୁଅ ଦୋଟି ଉପରେ ସାବତ ମାଁର ଅତ୍ୟାଚାର ମୋଟେ ସହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସ୍ୱାଙ୍କୁ ଅନେକ ରକମ ଶିଖାଶିଖି କରନ୍ତି । ଫଳରେ ଶେଷକୁ ସାନ ପୁଅ ହରି ବଡ଼ ବଗୁଲିଆ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଆଉ କାହାକୁ ମାନେନାହିଁ । ମାନିଲା ଭିତରେ ଟିକେ ଡରଭୟ ଥାଏ ବଡଭାଇ ନବୀନ ଆଉ କୃଷ୍ଣକୁ । ନୋହିଲେ ସେ ଗୃହଲୀ ଶଗଡ଼ରେ ହାତ ଦେବ । ହେଲେ ବଡ଼ ଚଲାଖୀ, ସେମିତି ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତି । ପାଠରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଟପିଯାଏ । ବି. ଏ. ଯାକେ ଯାଇ ତ କଲେଜ ଛାଡ଼ିଲା । ତାର ଗୋଟିଏ ଗୁଣ ସେ ଯୋଉଥିରେ ମାତିଯିବ ଏକାବେଳେ ମାତିଯିବ । ଯେମିତି ଚଗଲା ବଗୁଲିଆ, ସେମିତି ବୁଦ୍ଧିକ ଆଉ ଜ୍ଞାନୀ । ଗୀତ ବାଜାରେ ଫାଷ୍ଟ, ନାଟ ତାମସାରେ ଫାଷ୍ଟ, ହେର୍ଷାମୀରେ ବି ଫାଷ୍ଟ, ଏବେ ନବୀନ ଘରେ ନାହାନ୍ତି । କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଖୋଜି ସେ ମାନି-ଥାଏ । ଲୋକନାଥର ତାର ବେଶ ପଡ଼େ କିନ୍ତୁ ଗୁରୁଚରଣ ଥାଏ ତାର ଦୁଃଖର ଜୀବନ । ଗୁରୁଚରଣ ବାହ୍ମଣ ଘର ପିଲା । ମାତ୍ର ଦେଖିଲେ ଜଣାପଡ଼ିବ ନାହିଁ ବାହ୍ମଣ ଘର ପିଲା କି ବାଉରି ଘର ପିଲା । ବାପ ମାଙ୍କ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପୁଅ । ପାଠ ଶାଠର ଧାର୍ ଧାରେ

ନାହିଁ । ଯେତେକ ଦୁଷ୍ଟାମୀ ସବୁରେ ପଣ୍ଡା ହେଲେ ଏମାନେ କେବେ କାହାର ଅନିଷ୍ଟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ନଶାପଣି ନାହିଁ । ଖାଲି ପିଲା ବୟସ, ବଗୁଲିଆଗିରି ସାର । ବାପ ମାଇଲେ ବୋଲିଲେ ମାଁ ଆବୁଡ଼ି ପଡ଼େ । ସେଥି ଯୋଗୁ ଗୁରୁଚରଣ ସଭିଙ୍କି ଅଖାଡ଼ର କରୁଥାଏ । ଜମିଦାର ପୁଅ ହେଉ ବି ସାଙ୍ଗକୁ ମିଳିଥାଏ ।

ପିଲାବେଳେ ଯାଙ୍କ ଜାଳାରେ ଗୋଟିଏ ଫଳ କାହା ଗଛରେ ରହୁ ନ ଥିଲା । ଦିନ୍ଦ୍ୱିପହରେ ସମସ୍ତେ ତାଟି କବାଟ କଲି ଶୋଇଛନ୍ତି ଏମାନେ କାହା ବାଡ଼ିର ପିଜୁଳି, କାହା ବାଡ଼ିର ପଣସ, କାହା ବାଡ଼ି ନେମ୍ବୁ ପାରିଆଣି ପିଣ୍ଡାରେ ଗଦେଇ ଦେଇ ଚାଲିଯିବେ । ଗୋଠରୁ ଗାଈ ଧରି କାଞ୍ଜି ହାଉଦାରେ ପୁରେଇବେ । ଦମେ ପଇସା ଗଣି ଆଣୁଥାଅ ଧୋବା ତୁଠରେ ଲୁଗା ଶୁଖେଇଛି, ଖଣ୍ଡେ ଦି'ଖଣ୍ଡ ପଥର ତଳେ ଲୁଚେଇ ଦେବେ । ଅବଧାନେ ଚାହାଳିରେ ନାହାନ୍ତି, ପିଲାଙ୍କୁ କହିବେ "ଆରେ ଯାଅରେ ଅବଧାନ ଘରଠିକି ଗଲେଣି । ଆଜି ଛୁଟି ।" ଏମିତି ଦୁଷ୍ଟପଣିଆରେ ଲୋକେ ବଡ଼ ବିରକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ଆସି ବାବୁ ଆଗରେ ଫେରାଦ କରନ୍ତି । ବାବୁ ମାଇଲେ ଧଇଲେ କିଛି ଦିନ ତୁନି ତାନି ଥାଆନ୍ତି ପୁଣି ଯୋଉ କଥାକୁ ସେଇ କଥା । ହରି ବା ମାଡ଼ ଖାଇବ କଣ । ଶେଷକୁ ଘିଚି ପିଠିରେ ପଡ଼ି ତାକୁ ମାଡ଼ରୁ ଉଦ୍ଧାରନ୍ତି । ଏମିତି ମୁହଁ ପାଇ ୨ ସେ ବଢ଼ୁଥାଏ ।

କଟକ ପଢ଼ିଗଲା ପରେ ପିଇସୀ ସାଙ୍ଗରେ ଗଲେ । ସେଠାରୁ ନଅନ୍‌କୋଅପରେସନରେ ମିଶି ଦି ଖଇ କି ଦି'ଖଇ ବର୍ଷେ ଖଣ୍ଡେ କଲେଜ ଛାଡ଼ି ଦେଶ ଦେଶ ବୁଲିଲେ । ପୁଣି ବାପଠୁ ତଡ଼ା ଖାଇ ଆଉଥରେ ଆସି ନାଁ ଲେଖେଇଲେ । କୃଷ୍ଣ ଧୀର ଶାନ୍ତ, ଆଉ ହରି ଉଦ୍ଧତ ଉଗ୍ରମୂର୍ତ୍ତି । କୃଷ୍ଣ ଲୋକନାଥ, ହରି ଗୁରୁଚରଣ ସାଙ୍ଗକୁ ବି ମିଳିଆନ୍ତି ବେଶ୍ ।

ଦିନାକେତେ ଗଲା । କୃଷ୍ଣର ବାହାଘର କଥା ଉଠିଲା । ବାପ ନ ଥିଲେ ଘର ତ ଅଛନ୍ତି, ମାଁ' ନ ଥିଲେ ଅଟା ତ ଅଛନ୍ତି । ଲଇ-ଖଣପୁରରେ କନ୍ୟା ଘର ଠିକଣା ହେଲା । ଯେମିତ ସୁନ୍ଦରୀ, ସେମିତ ବଡଘର ଝିଅ । ପାଠ ଶାଠ କିଛି ପଢ଼ି ନ ଥାଏ । ଅ ଅକ୍ଷର ଚିହ୍ନି ଆସେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ରୂପରେ ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ ପରି । ନାରେଣୀ ଦେଈଙ୍କ ମନ ମାନିଗଲା । ବଡ଼ ଜାକଜମକରେ ବାହାଘର ହେଲା । ଖୁବ୍ ଦେଏଣ ନେଏଣ ହେଲା ; କନ୍ୟାଘର ଯାନ ଯଉତୁକ ଖୁବ୍ ଦେଇଥାନ୍ତି । ବାହାଘର ବଡ଼ ମଉଜରେ କଟିଲା । ପିଠା ପଣାର ପଣାର ସୀମା ନାହିଁ । ଖାଆଣ ପିଆଣର ପରଯନ୍ତ ନାହିଁ । କିଏ କେତେ ନେଲେ କିଏ କେତେ ବୋହିଲେ ତାର ସୁମାର ନାହିଁ । ରୋଷଣୀ ଖୁବ୍ ହୋଇ ଥିଲା, ବାଇଦ ଖୁବ୍ ବାଜିଥିଲା, ନାଚତାମସା ଆଚ୍ଛା ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ କୃଷ୍ଣବାବୁଙ୍କ ମନ ଏଥିରେ ବଡ଼ ଖରାପ ହେଲା । ଅକାରଣ ଏତେଗୁଡ଼ା ଟଙ୍କା ବେଫାଇଦା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଲା, ଏଥିରେ ଭେଲା ଦେଶର କାଣିଗୁଏ କାମ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଯାହା-ହେଉ ବଡ଼ ଘର ଭଉଜ, ପିଇସି, ଆଦି କୁଟୁମ୍ବଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ବାହା ସରିଲା । ବୋହୂ ଆସିଲା ଘରକୁ । ରୂପରେ ଅନ୍ଧାର ଘର ଆଲୁଅ ହେଲା । କୃଷ୍ଣ ସବୁ ଦୁଃଖ ପାସୋର ଗଲେ । କିଛିଦିନ ବଡ଼ ଆନନ୍ଦରେ କଟିଲା । ହେଲେ ସବୁଦିନ ନୂଆ କଥା ନ ଥାଏ । ବୋହୂ ଦି ଅକ୍ଷର ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣର ଇଚ୍ଛା ତାଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼େଇବାକୁ । କଟକରୁ ଆଣିଲେ ଗୋଟିଏ ମାଷ୍ଟ୍ରାଣୀ ; ବୋହୂ କି ପାଠ ପଢ଼ିବେ । ଦିନେ ଅଧେ ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ ଧରିଲେ । ଶେଷକୁ ମାନ ମାରି କାନ୍ଦି ବସିଲେ । ସେ କହନ୍ତି ଓଲ ପାଠ ତାଙ୍କ ଜାତକରେ ନ ଥାଏ । ଆପଣା ମାଁ କେଜେମାଙ୍କୁ ଶୁଣି ଥାନ୍ତି, ମାଇକିନିଆ ଝିଅ ଚୁଲିମୁଣ୍ଡକୁ । ତାଙ୍କ ବଂଶଯାକରେ

କୋଉ ଝିଅ ପାଠ ପଢ଼ି ନ ଥିଲେ । ଅଥଚ କୁଆଡ଼େ ତାଙ୍କ ବର୍ଷି-ଘର ଗୋଟିଏ ଝିଅ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବଳାତ୍କାରରେ ପାଠ ପଢ଼ିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦିନ ପରେ ସେ ବିଧବା ହେଲେ, ସେ ଯାନୁ ତାଙ୍କ ଘରେ ବିଶ୍ୱାସ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ଝିଅ ବିଧବା ହୁଅନ୍ତି । ଏଠି ପାଠ ପଢ଼ିବାର ଧୂମ୍ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ଡର ମାଡ଼ିଲା । ଶାଶୁ ଆଗରେ କାନ୍ଦିଲେ, ତାଙ୍କ କାନ୍ଦଣା ଦେଖି ଶାଶୁ ମାଷ୍ଟ୍ରାଣୀଙ୍କି ତଡ଼ିଲେ । ପାଠ ପଢ଼ା ଇତି ହେଲା । କୃଷ୍ଣଙ୍କର ମନ ଏକାବେଳକେ ଦୋହଲିଗଲା । ତାଙ୍କ ମନରେ ଘୋର ଆଶା ପୋଷିଥିଲେ; ଭାର୍ଯ୍ୟା ପାଠ ପଢ଼ିବ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମେଳିମିଶି କାମ କରିବ ସବୁ ଚୂଲିରେ ଗଲା । ଭାର୍ଯ୍ୟା ହେଲା ତାଙ୍କ ପେଟ ଭଜା ଶାଙ୍କୁଳା ହାତକୁ କଡ଼ି ।

ଖାଲି ଏତିକି ନୁହଁ, ତାଙ୍କ ବୋହୂଟି କୋଉ କାମ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଳିଅଳ ଘର ଝିଅ, ପାଣି ଗୋଟିଏ କାଢ଼ି ନାହାନ୍ତି । ହାଣ୍ଡି ଚୂଲି ଉପରକୁ ଟେକି ନାହାନ୍ତି । ଏଠି ବି ଗୃହର ଗୃହିଣୀର ଅଭାବ ନାହିଁ । ବାପ ବଇଦା ମାଁକୁ ପୁଣି ସାଙ୍ଗରେ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଆଉ ସେ ପୁଣି କି ଦାଇଁ କରିବେ ? ଦିନସାରା ଖଟରେ ଶୋଇ ଥାନ୍ତି, ସ୍ୱାମୀ ନ ଥିଲେ ବେଳେ ନୂଆରେ ନୂଆରେ ତାସ ଜଉନ ଖେଳ ଲଗାନ୍ତି । ବାର ବେଳେ ବାର ବେମାରି, ସେଥିରେ ପୁଣି ପହିଲି ବର୍ଷ ଗୋଟିଏ ପିଲା ହୋଇ ନଷ୍ଟ ଗଲା ଆଉ ତାଙ୍କୁ ଧଇଲା ଛୁଆଁ ଜର । ସେଥିରୁ ଛ ମାସରେ ଭଲ ହେଲେ । ପଥ୍ୟରେ ରହନ୍ତି ନାହିଁ, ସ୍ୱାମୀ ଶାଶୁ କାହାରି କଥା ମାନନ୍ତି ନାହିଁ, ଭଲ ହେବେ କେଉଁଠୁ ? ମନଟି ବଡ଼ ହିଂସାଦର ପ୍ରକୃତି । କାହାରି ଭଲ ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ନିଘା ଗହଣାକୁ ଜୀବନଠୁ ବଳି ମଣିଥାନ୍ତି । ଏମିତି ବାଉ ରକମ କଥରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ମନ ମରିଗଲା । ସେ ନିଜେ ଲୋକଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଉଛନ୍ତି । ଘରୁ ଜୁଗା ଛାଡ଼ି,

ହାତ କଟାସୂତା ଲୁଗାପିନ୍ଧ, ଏଣେ ଘରେ ତାଙ୍କର ବୋହୂ ତାଙ୍କୁ ଅମାନିଆ କରି ସରୁଲୁଗା, ବାସନା ସାବୁନୁ, ବାସନା ତେଲ, ଅତର ଗୁଣ୍ଡ ଦାହାନ୍ତି । ବାବୁ କହିଲେ ଚରଖା କାଟ । ସାଆନ୍ତାଣୀ କହିଲେ, "ମଲି ମୋର ! ମୁଁ କଣ ତନ୍ତିଆଣୀ, ମୁଁ ବସି ସୂତା କାଟିବି ।" ଶାଶୂ ହେଲେ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷ ସତକଥା ବଡ଼ ଲୋକଝିଅ, ଏତେ ଭରଡ଼ା କାମ ସେ କଣ ପାରିବ; ପିଲାଦିନୁଁ ଯେ କୁଟା ଖଣ୍ଡେ ଦି'ଖଣ୍ଡ କରି ନାହିଁ । "ଥରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବଳା ଜୋରରେ ଚରଖା ବୁଲେଇ ଥିଲେ, ଆଉ ହାତ କଣ ହେଲା, ଦୁଆ ଫାଟି ପଡ଼ିଲା କହି କନ୍ଦିଲେ ।" ମହାନାରାୟଣ ତୈଳ ମାଲିସ କରି ସେକ ଦେଇ ତିନି ଦିନରେ ସେ ଭଲ ହେଲା ଖୁଆରୁ ଦରଜ ଗୁଡ଼ିଲା । ସେ ଆଉ ଦେଶ ଉଦ୍ଧାରିବେ କଣ, ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ଆଉ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । କରମ ଆଦରି ଚୁପ ହୋଇ ରହିଲେ ।

ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ କଚେରୀରେ କେହି ନ ଥାନ୍ତି । ଲୋକନାଥ ଆଉ ବାବୁ ଏକା ବସିଥାନ୍ତି । ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କ ହାଲ ଲୋକନାଥ ସବୁ ଜାଣିଥାନ୍ତି ; ଆଜି କାଲି ବାବୁଙ୍କର ଯେ ଆଗପରି ଫୁର୍ତ୍ତି ନାହିଁ ଏ କଥା ଚତୁର ଲୋକନାଥ ସବୁ ବୁଝିଥାଏ । କେତେ କଥା ହଉଁ ହଉଁ ଘର କଥା ପଡ଼ିଲା । ଲୋକନାଥର ବୋହୂ ବଡ଼ ସୁଧୀର, ସ୍ୱାମୀ ଶାଶୂ କଥାରୁ ପଦେ ଟଳେ ନାହିଁ; ଆଉ ସେ କେଇଟା ଦିନ ଭିତରେ ଭଲ ଚରଖା କାଟି ଶିଖିଲାଣି । ତା' କଥାରୁ ରତନ ଓ ଟେପେ ନଅତୁଣ୍ଡୀ ବି ଚରଖା ଶିଖି ସେ ପୁଣି ଯୋଉ ସରୁସୂତା କାଟିଲେଣି ଗୁଡ଼ା । କଥାଟା ବାବୁକାନକୁ ବଡ଼ ମିଠା ଲାଗିଲା । ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସଟିଏ ପକେଇ କହିଲେ, ନଅତୁଣ୍ଡୀ କି ବାହା ହେଇଥିଲେ ତ ହେଇଥାନ୍ତା । ଅକାରଣେ ଗୋରୁଟିଏ ଆଣି କଣ୍ଠରେ ବାନ୍ଧି ଲାଭ କଣ ? ତାର ଯୋଉ ତେଜ ମୂର୍ତ୍ତି ମୁଁ କେବେ

ଭୁଲି ପାରିବ ନାହିଁ । ତା' ଭିତରେ କେତେ ଶକ୍ତି । ଅସାଧ୍ୟ ସାଧିଲା ଝିଅ ସେ ।

ଲୋକନାଥ ଅବଜ୍ଞା'ସରେ ହସି ଦେଇ କହିଲା, "ମୁଲିଆ ମୁଣ୍ଡର ଝିଅ ରହମା, ତାଙ୍କର ମାନ ମହତ କଣ ଯେ, ଆପଣଙ୍କର କୋଉ କାମକୁ କାମ ପାଇବ ? ଦୁଃଖ କଲେ ପେଟ ପୋଷିବେ । ବାବୁ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲେ, "ମଣିଷ ରଜା ରାଉତୁରା ହେଲେ ବି ମଣିଷ ମୁଲିଆ ମୁଣ୍ଡ ହେଲେ ବି ମଣିଷ, ଆଉ ଦୁଃଖ କରି ପେଟ ପୋଷିବା କଥା ଯାହା କହିଲ, ସେଥିରେ ଲାଜ କଣ ?" ଅକାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଜ, ଅଳସ ପଣରେ ଲାଜ, ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ଶିକ୍ଷା କଣ ଜାଣି ନି ? ଲୋକନାଥ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟରେ କହିଲା, "ସେ ମସ୍ତ ଖୋରଣୀ, ନଅରୁଣ୍ଡୀ ନାଁ ତାଙ୍କ, ଜାଣୁ ଜାଣୁ ନାଗ ସାପ ବେକରେ ବାନ୍ଧିବ ।"

ବାବୁ କହିଲେ, "ହଁ ସେମିତ ଗୁଣିଆ ହେଲେ ତ ! ମନ୍ତ୍ର ଜାଣିଲେ ନାଗ ସାପ ବଶ ।"

ଲୋକନାଥ କହିଲା, "ଛି, ଛି, ସେ ଧର୍ମ ଭଉଣୀ ସତ, ତା' ବୋଲି ସେ ଖୋରଣୀଟାକୁ କେହି ବାହା ହଉ ନାହାନ୍ତି, ତୁମର ଦବ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ବୋହୂ ଆଉ ଥା'ନ୍ତୁ—

ଲୋକନାଥ କଥା'ଟା ଶୁଣି ବାବୁ ଟିକେ ଶୁଖିଲା ମୁହଁରେ କହିଲେ ହଁ ନେଡ଼ି ଗୁଡ଼ କହୁଣୀକି ବୋହି ଯାଉଛି ଲୋକନାଥ ! ସୁନ୍ଦର ନେଇ କେହି ଧୋଇ ପିଇବ ନାହିଁ । ଏମିତି ଅଳସୁଆ, ଅକର୍ମଣ୍ୟ, ଅହଂକାରୁଣୀ ହଜାରଟା ବଡ଼ଲୋକ ଝିଅକୁ ବିଭା ହେବା ଅପେକ୍ଷା ମୁଲିଆମୁଣ୍ଡର କାଳି ହୋତଗା ଝିଅଟିକୁ ସହଧର୍ମିଣୀ କରିବା ଭଲ । ସେ ଦିନ ଆଉ ବେଶି କିଛି କଥା ହେଲା ନାହିଁ ।—

ଲୋକେ ମନେ ମନେ ଖୁବ୍ ଖୁସି। ଶେଷକୁ ସାଙ୍ଗ ମହଲରେ ନ'ତୁଣ୍ଡୀ କଥା ଗଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା। ହରି, ଗୁରୁଚରଣ ମଧ୍ୟ ବଗୁଲିଆ। ନଅତୁଣ୍ଡୀ କ ଘର ବାହା ହେବେ ଶୁଣି ହରି କହିଲା, "ହଉ ହଉ ଆମେ ଆଗ ତାକୁ ବାହା ହବା। ସେ ଏତେ ସୁଧୀର; ତାକୁ ଘଇ ଚଳେଇ ଜାଣିବେ ନାହିଁ। ମୁଁ ହେଲେ ତାକୁ ଠିକ୍ କରିବି। ବସ୍ କହିଲେ ବସିବ ଉଠ୍ କହିଲେ ଉଠିବ। ମାଡକୁ ମହାଦେବ ଡରନ୍ତି; ସ୍ତ୍ରୀର ଝିଅଟା ଡରିବ ନାହିଁ।" ଗୁରୁଚରଣ କହିଲା, "ସେ କଣ ମାଇଣା ଜଙ୍ଗଲର ବାଘଟା କି ? ମୁଁ ଦେଖି-ନେବି ତା' ଠାଣ।"

ଅବଶ୍ୟ ଏ ସବୁ କଥା ଲୋକନାଥକୁ ଲୁଚେଇ ଲୁଚେଇ ହୁଏ। ଲୋକନାଥ ଏଟର କିଛି ଜାଣି ନ ଥାଏ। ସେତେବେଳେ 'ଜମିଦାରୀରେ କାମର ଧୂମ୍ ଧାମ୍। ଜମିଦାରବାବୁ ନୂଆ ଢଙ୍ଗର ରାଇଜ ଚଳଉଛନ୍ତି। ଗାଁ ଗାଁ ତାଙ୍କର ଦେଶୀ ଜିନିଷ ପ୍ରଚାର ଲାଗିଛି। ଚରଖା ଚାଲୁଛି, ବକ୍ତୃତା ହଉଛି, ମିଟିଂ ବସୁଛି। ଚାନ୍ଦା ଉଠୁଛି। ହାଡି ପାଣ ଜନ୍ତ୍ରଗଙ୍କୁ କୁଆଁ ଜାତିଭିତରେ ଆଣିବାକୁ ଯତ୍ନ ଲାଗିଛି। ନ'ତୁଣ୍ଡୀ କଥା ଶୁଣୁଛି କିଏ ?

ସେତେବେଳକୁ ପୁଣି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗାଁରେ ଜ୍ୱର ଜର ହେଉଥାଏ, କାହିଁ କାହିଁ ବସନ୍ତ ଲାଗିଯାଇ ଥାଏ। ବାବୁ ହାତରୁ ଟଙ୍କା ଖରଚ କରି, ବଇଦ ଓ କବିରାଜ, ଔଷଧ ପଥି, ପଠଉଛନ୍ତି। ତାଙ୍କ କାମରେ ଡର ନାହିଁ। ଲୋକନାଥକୁ ବି ଡର ନାହିଁ। ହରି ଗୁରୁଚରଣ ବି ବସି ନାହାନ୍ତି।

ଖାଲି ସେତେବେଳେ ବାବୁଙ୍କ ମନ ଦୁଃଖ ହୁଏ, ଉମା ସୁନ୍ଦରୀ ନଶି। ରୂପରେ ଉମା ଭଲ ଗୁଣରେ ଉମା ହୋଇ ଥାନ୍ତେ। ଯେ

ଦୁନିଆଁକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଛୁ ତା’ ଘରେ ପୁଣି ତାର ଓଲଟା। ଏ କଥାରେ ଭଲ କାହାକୁ ଦୁଃଖ ନ ଲାଗିବ ?

ଚଉଥା କଥା ।

ଆଗରୁ ଶୁଣିଛ, ଲୋକା ଘରକୁ ବଢ଼ଆ ଘର, ବାରକ ବାର ହାନ୍ତକୁ କାନ୍ଥ ଲାଗିଛି । ଲୋକନାଥ ଘରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ବାସ, ବଢ଼ଆ ଘରେ ଦାନା ନାହିଁ । ହତଶିରିର ଶେଷ ସୀମା । ଏଠି ବାପ ମାଁ ଝିଅ ତିନ ପ୍ରାଣୀ । ହେଲେ ବଢ଼ଆ ଆଉ କାମକୁ ପାରୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅଫିମ ମାତ୍ରା ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ୁଛି । ଶେଲ୍ହା ଆଉ ରତନା ଦୁଃଖ ଧନ୍ଦା କରନ୍ତି, ବୁଢ଼ା ସେଥିରୁ ଅଧା ଅଫିମରେ ଉଡ଼ାଏ । ଶେଲ୍ହାକୁ ପୁଣି ଚୁଆକୁଚୁଆ ବାତଜ୍ୱର, ଗୋଡ଼ ହେଲାଣି ଖୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଖମ୍ବପରି । ସେ ବି ଆଗପରି ପାଇଟିକି ପାରୁନାହିଁ । ଅଛି ଏକା ରତନା । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାହା ସାହା ହୋଇ ନାହିଁ, କେହି ବି ମାଗୁ ନାହାନ୍ତି । ସେ ଆପଣା ପାଇଟି କରେ, ଭଙ୍ଗା ଘର ଆଉ ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀଙ୍କି ଆଗୋଡ଼ାକରି ଥାଏ । ଖାଜଣା ଅସୁଲ ନ ହେଲାରୁ ଜମିଦାର ଉଠେଇ ଦବାକୁ ବସିଲେଣି । ଏଣେ ତିନବର୍ଷ ହେଲା ଘର ଛୁଆଣି ଛପର ନାହିଁ, ଠାଏ ଠା’ଏ କାନ୍ଥ ଭାଙ୍ଗିଗଲାଣି, ଗୁଳରେ ବଡ଼ ବଡ଼ କଣା । ବର୍ଷା ଦିନରେ ଲୋକ ଓଳି ଛଡ଼ା ଆଶ୍ରା ଭରସା କେହି ନାହିଁ ।

ଲୋକ ଘର ଆଜିକାଲି ଅନ୍ୟ ଢଙ୍ଗର ହେଲାଣି । ଦୁଲୀ ମଲାଣି । ଯତନା କୋଉକାଳୁ ଶାଶୁଘର କଲାଣି, ତାର ଆଜିକାଲି ତିନଟା ପିଲା । ଲୋକର ବି ବୋହୂ ଅଇଲାଣି । ତାର ବି ଯୋଡ଼ାଏ

ଢନୋଟି ଗୁଡ଼ୁରୁ ଗାଡ଼ୁରୁ ହେଲେଣି । ଲୋକ ବୋଲୁ ମିଳାପୀ ମଣିଷ ସତ, କିନ୍ତୁ ନିଜ ପଇସା ପଦକୁ ଖୁବ୍ ଆଖି । କହନ୍ତି କଥାରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠକୁ କେ ଦେଲୁ ବଳିପଣ ତା’ ଠେଇ ନାହିଁ ଥା’ନ ମାନ । ଲୋକା ବରାବରି ଥାଏ ତା’ ବାବୁ କଥାରେ । ବାବୁର ଜମିଦାରୀ ବୁଝାସୁଝା କରେ । ମଝିରେ ମଝିରେ ହପ୍ତାଏ ଟଙ୍କେ ଛୁଟି ନେଇ ଘରକୁ ଆସେ । ଗେଲ୍ହା ଆଉ ଉତମା ବୋହୂଟିକି ଆଡ଼ବାଡ଼ ଥାଆନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ବୋହୂଟି ମୁହଁରେ କିଛି ନ କହିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ କରଡାପଣିଆ ସୁଖ ପାଏନାହିଁ । ଗରଜ ପଡ଼ିଲେ ଲୋକେ ଗଧ ପାଦ ଧରନ୍ତି । ଏହିଟା ଜାଣିଥିବାରୁ ଚତୁରୀ ସାରଦା କେବେ ହେଲେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ହଟି କରି ପଦେ କହେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଠିଏ ଚାଉଳ କେବେ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ଉତମା ଖୋରଣୀ ସତ, ଉତମାର କିନ୍ତୁ ଲୋକା ଭଇଠି ବଡ଼ ମାୟା । ତା’ ପିଲାଙ୍କର ବାରପାଇଟି କଲେ ତାକୁ ଅସୁଖ ଲାଗେ ନାହିଁ । ସେ ଜାଣି ଦୁଃଖୀ, କାହା ସାଙ୍ଗେ ନଡ଼ିବ ଯାଇ ? ଲୋକା ଘରେ ଥିଲେ ଖୁବ୍ ଦଆ ନଆ କରେ । ତେବେ ପଇସା ଲୋଭ କାହାଠି ନାହିଁ ?

ଏତେ ଦୁଃଖ ହେଲାଣି, କିନ୍ତୁ ମାଁ ଝିଅ ଖୋରଣୀ ପଣ ଛାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି । ଏ ପାଖ ସାହିରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଜାତଘର କେହି ନ ଥାନ୍ତି । ଏହିଟା ଦରଜୀ ସାହି । ପ୍ରାୟ ୨୫ ବରଷ ତଳେ ଖରସା କଥାରେ ପଡ଼ି ବଡ଼ଆ ଭିନ୍ନ ହେଇ ଆସି ଏ ସାହିରେ ଘର କଲା । ଆଗେ ତାଙ୍କ ଘରଥିଲା ଖଣ୍ଡେଇତ ସାହି ବାଇଧର ଜେନା ଘରେ । ତା’ ବାପ ଉଦଆ ଜେନା ଦଦଆର ଖୁଡ଼ୁତା, ମସ୍ତ ମହାଜନ । ଧାନ୍ ଚାଉଳ କାରବାର । ସେ କିନ୍ତୁ ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ମଲେଣି । ତାଙ୍କ ପୁଅ ବାଇଧର ଜେନା ଆଜକାଲି ମାଲିକ । ତାଙ୍କ

ନାଁ ଗାଁ ଦଶକୋଶ ବାଟରେ ପଡ଼ୁଛି । ଟଙ୍କା ଲକ୍ଷେ ଖଣ୍ଡେ ଘରୁ ଗଣି ଦେବେ, କିନ୍ତୁ ଲୋକଟି ଯେମିତି କାମ୍ପେ ସେମିତି ଜାଲିଆ । ଲୋକେ କହନ୍ତି ତା' ନାଁ ଧରିଲେ ସେ ଦିନ ଭାତ ମିଳିବା ଦୁଷ୍କର । ତା' ନାଁର ଏଡ଼େ କରାମତ । ସେ ଯେ କେତେ ଲୋକର ଜମି ମାରିଛି, ସମ୍ପତ୍ତି ମାରିଛି ତାର ସୀମା ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁଆର ସର୍ବସ୍ୱ ମାରି ତାକୁ ଭିକାରି ଦଶା କରେଇ ସୁଦ୍ଧା ତାର ତୃପ୍ତି ନ ଆଏ । ଟଙ୍କା ଯେ ତାଠୁ ଥରେ ଧାରି ଆଣିଲା ଜାଣ ସେ ମୂଳରୁ ମଲା । ଗଲା ତାର ତାଟି କବାଟ ଉଠେଇ ନବ ।

ଥରେ ବନ୍ଧୁଆର ବଡ଼ ଦୁଃଖ ହେଉଁଥିଲା । ଆଉ କିଛି ଉପାୟ ନ ପାଇ ତା'ଠୁ ଟଙ୍କା ୨୦ ଟା କରଜ ଆଣିଲା ଭାବିଲା ଭଲ ! ଗେଲ୍ହି ଯେତେ ମନା କଲା ମାନିଲା ନାହିଁ । ସେହି ଟଙ୍କା ବଢ଼ି ବଢ଼ି ସୁଧ ମୂଳ ମିଶି ଟ ୭୦୦ କା ହେଲା । ବାଇଧରକୁ ବାଗ ମିଳିଲା । ବନ୍ଧୁଆର ଘର ଖଣ୍ଡିକ ନିଲାମ କରି ନେଇ ଗଲା । ପରିବାରଟି ଲୋକନାଥ ପିଣ୍ଡାରେ ଆଶ୍ରା ନେଲେ । ଗେଲ୍ହି ସେ ଦିନ ବାଇଧରକୁ ଅଭିଶାପ ଦେଇ ଦେଇ କେଜାଣି କୋଠାଏ ପାଣି ପିଇଛି ।

ବନ୍ଧୁଆର ସବୁ ଗଲା, ଚାଷ ନାହିଁ, ଦାନା ନାହିଁ କନା ନାହିଁ, ବେକରେ କୋଡ଼ିଏ ବରଷର ଝିଅ ବନ୍ଧା, ଭାବନାର ଏ ଅବସ୍ଥା । ଭାବି ଭାବି ତାକୁ ଜର ହେଲା । ଜରରେ ବନ୍ଧୁଆ ସେ ପୁରକୁ ଚଲା । ଗେଲ୍ହି ବିଧବା ହୋଇ ଆହୁରି ଦୁଃଖରେ କାଳ କାଟିଲା । ସେବ ଆଉ କାମକୁ ପାରିଲା ନାହିଁ । ରତ୍ନା ଏବେ କରିବ କଣ ? ତାକୁ କିଛି ବୁଦ୍ଧି ବାଟ ଦିଶିଲା ନାହିଁ । ଅଣ୍ଟାରେ ଲୁଗା ଭିଡ଼ି ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାରିଲା । ତା' ଖୋରଣୀ ପଣ ସକାଳେ

ତାକୁ ମୂଲ ବି ବେଶି ମିଳୁ ନ ଥାଏ । ଶେଷକୁ ବୁଦ୍ଧି କରି ଠେଙ୍ଗିଆ ଧରି କାଠକଟାଳୀ ବାଉରୁଣୀଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ବଣକୁ ଗଲା । ତା' ଦେହରେ ଖରା ବଳ କାଠ ହାଣିଲା, ଦଉଡ଼ି ବାନ୍ଧିଲା, ମୁଣ୍ଡରେ ମୁଣ୍ଡେଇ କାଠ ବିକିଲା, ସେଇଥିରେ ଦୁଃଖେ ସୁଖେ ତା' ଦିନ ଚଳିଲା । ତା' ଆଗକୁ କେହି ନାହିଁ ପଛକୁ କେହି ନାହିଁ ସେ କରିବ କଣ ? ଘରେ ଲଜ କରି ବସିଲେ ତ ଆଉ ଭାତ ମୁଠାଏ କେହି ଦୟାକରି ଦେବ ନାହିଁ ।

ହେଲେ ଝିଅର ଅର୍ଜନ ଖାଇ ଗେଲ୍ହା ମନରେ ସୁଖ ନ ଥାଏ । ଦୁନିଆଯାକ ଲୋକଙ୍କ ବାହା ହେଉଛନ୍ତି ତା' ଝିଅଟାକୁ ବର ମିଳିଲା ନାହିଁ, ଶେଷକୁ ବୁଢ଼ୀ ହୋଇ ଘରେ ବସିଲା, ଜମି ଗଲା ବାଡ଼ି ଚଳା, ଘର ଗଲା ଦ୍ୱାର ଗଲା, ବାପ ମଲା । ରତନୀ ଏତେ ହୀନମାନୀ ହବା ପାଇଁ କଣ ଜନମ ପାଇଥିଲା ? ଏ କଥା ଭାବି ଭାବି ଥରେ ଥରେ ତା' ମନ କଣ ହୁଏ ସେ ଭାରି କାନ୍ଦେ । କିନ୍ତୁ ତା' କାନ୍ଦ ଦେଖୁଛି କିଏ ?

ଲୋକେ ଯେତେବେଳେ ଘରକୁ ଆସେ ସେତେବେଳେ ଗେଲ୍ହା ଲୋକେ ସାଙ୍ଗେ ଭାରି ଲଗାଏ, ତୁ ରତନୀକି ହାତକୁ ଦି ହାତ କର । ହେଲେ ଲୋକେ କଣ ରତନୀ ପାଇଁ ଚକରେ ବରଟା ଗଢ଼ିବ ନା ସରଗରୁ ଟେକି ଆଣିବ ? କିନ୍ତୁ ଗେଲ୍ହା ସେଇଟା ବୁଝିଲେ ତ ହୁଏ । ଦିନେ ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ରାଗରେ ତମ ତମ ହୋଇ କହିଲା ମେ' ଝିଅ କାଣି ନୁହେଁ କି କୁଜୀ ନୁହେଁ, ଓଟଲଇ ନୁହେଁ କି ଚୈତଣୀ ନୁହେଁ ତାକୁ ପୁଣି ବର ମିଳିବେ ନାହିଁ । ତା' ଗୋଡ଼ତଳକୁ ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା ବର ଆସିବେ । ଆମ ହିନ୍ଦୁକୁଳ ବୋଲି ନେକ୍ସ ପଡ଼ିଛି; ନଇଲେ ମିନଚିନପାଠଶାଳ

ସବେଇ ମହାରାଣୀ ଝିଅ ବନ୍ଧୁ କେମିତି ଆପଣା ବଳରେ ବା' ହୋଇଗଲା । ସେମାନେ କରିସ୍ତାମା ! ତାଙ୍କ କଥା ଦୋସର; ନୋହିଲେ ଗ୍ରର ଲୋକାଠାର ଗୋଡ଼ ଧରନ୍ତି କାହିଁ । ତା' ବୋଉଠୁ କଣ ମୋ ଝିଅ ଊଣଲ ନୁହେଁ ? ପାଣୁ ମାଁଠା ଏବେ କି ସୁନ୍ଦର ଠାକୁଆ ଗଲା; ଉଷ୍ଣକପାଳୀ, ନଳି ଗୋଡ଼ !—

ଆର ଘରେ ସାରଦା ବସି ଶୁଣୁଥିଲା, ତା' ମାଁ କନ୍ଥରେ ବସିଥିଲା । ସେ ବୁଢ଼ୀର ଘର ଖେରଣୀ; ତା' କାନରେ ଗେଲହୀର ବଖାଣ ବାଜିଗଲା । ସେତ ରନ୍ଧାଘରୁ ବାହାରି ପଡ଼ି, ହାତ ହଲେଇ, ମୁହଁ ହଲେଇ ନାକଟୁଆଁଣ କହିଲା "ମୋ' ଝିଅଠାକୁ ବାହୁନରୁ ଲୋ ଅଇଁଠା ଖାଇ ତୋର ଏତେ ଗରବ । ଏବେ ବାହାର ମୋ ଘରୁ ଏବେ ବାହାର୍ କହୁଛି ନ କହିଲାରୁ ମୁହଁ ବଢ଼ି ଯାଉଛି ।" ଏ କଥାରେ ଗେଲହୀ କି ତୁନି ହବା ଲୋକ । ସେ ଉଠି ଲୁଗାକୁ ଅଣ୍ଟାରେ ଭିଡ଼ି ଦେଇ ଲୋକା ମାଁ ସାଙ୍ଗେ ଦିନସାକ କଜିଆ କଲା ।

ଶେଷକୁ ସଞ୍ଜ ଗୁଞ୍ଜୁ, ଗୁଞ୍ଜୁ, ମାଁ ଝିଅଁ କଂସା ବା'ପଟି, ବାଟଣ୍ଡ ମଣିଆ ଚୁଣ୍ଡା ଗୁଦୁଡ଼ି, ଆଉ ଅଉ ତାଙ୍କର ଗ୍ରେଡିଆ ,ମୋଟିଆ ଟଙ୍କସବୁ ବାନ୍ଧିଲେ । ଗେଲହୀ ପଟି କରୁଥାଏ ଶୋଧୁଥାଏ, କହୁଥାଏ, ମଲା ମୋର ଦୁଃଖ ଧନ୍ଦା କଲେ ପେଟ ପୋଷିବୁ, ବାର ଲୋକଙ୍କ କଥା କାହିଁ ସହିମୁଁ । କୋକା ନ ଥାଏ, ଭଗବାନ ପୁରରେ ତା' କଟସିଠି ଥାଏ । ସେ ଥିଲେ କେଜାଣି ଗେଲହୀ ବାହାରି ଯାଇ ନ ଥାନ୍ତା ।

ମାଁ ଝୁଅ ଯୋଉଠୁ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ, ଗେଲହୀ ବି ଆପଣା ପିଲା ହାତ ଧରି ଟଳଟଳ ମୁଣ୍ଡରେ ମୁଣ୍ଡେଇ ବାହାରି ଗଲା । ସେତେବେଳେ ପାଣି କହୁଛି ମୁଁ, ପବନ କହୁଛି ମୁଁ । ଘଡ଼ ଘଡ଼

ଘଡ଼ଘଡ଼ ମାରୁଛି, ଝମ ଝମ ମେଘ ପକାଉଛି, ଝିଲ୍ ଝିଲ୍ ବିଜୁଳି ମାରି ଦଉଛି । ହେଲେ ମାଁ ଝିଅଙ୍କ ଦେହ ଅକାଠ । ରାଗରେ ବ ଆତୁର ଅକାଠ ହେଉଥାନ୍ତି ।

ମାଁ ଝିଅ ବାହାର ପଡ଼ିଲେ । ମୁହଁକୁ ମୁହଁ ଦିଶୁନାହିଁ, କଟ କଟ ଅନ୍ଧାର ମାଡ଼ି ଆଇଲାଣି । ଖୋଇଧା ବାଟ ଧରିଥିଲେ, ବାଟ ନ ପାଇ ଅନ୍ୟ ସଡ଼କରେ ଯାଇ ଉଠିଲେ । ବୁଲୁଛନ୍ତି ବାଟର ପରଯନ୍ତ ନାହିଁ; ସେତେବେଳେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସ । ଦିନ ଯାକ ଟାଣ ଖରା ହୋଇଥିଲା, ସଞ୍ଜ ପହରୁ ଧରିଛି ବରଷା, କହୁ ଉଠିବାକୁ ନାହିଁ । ବାଟ ପାଖରୁ ମହୁଲ ବାସନା ନାକରେ ବାଜି ଯାଉଛି । ମହୁଲ ଖାଇବାକୁ ଭାଲୁମାନେ ଖୁବ ଭଲପାନ୍ତି । ସତକୁ ସତ ଗୋଟାଏ ମହୁଲ ବୁଦା ମୂଳେ ଭାଲୁଟାଏ ଘୁଣ୍ଡୁ ଘୁଣ୍ଡୁ ହଉଥାଏ । ଗେଲ୍ହି ତାକୁ ଦେଖି ସାରିଲାଣି । ଯେତେ ହେଲେ ମାଇକିନା ଲୋକ, ତା' ଛାତିରୁ କଥାଁଟାଏ ଖସି ପଡ଼ିଲା । ହାତରେ ଅସ୍ତ୍ର ଭିତରେ ଗୋଟିଏ କୁରାହାଡ଼ି ଆଉ ଝିଅମା ହାତରେ ଥାଏ ଠେଙ୍ଗିଆଟା ।

ବାଘ ହଉ ଭାଲୁ ହଉ, ଯମ ଭେଟିଲେ ଗେଲ୍ହି ଆଉ ନ ଫେରନ୍ତି । ଆଉ ବା ଜିବ କୁଆଡ଼େ । କଡ଼ରେ ଗାଁ ଗଣ୍ଡା ଦିଶୁନାହିଁ । କେଉଁଠି ଟିକେ ଆଲୁଅ ନାହିଁ, ଜନ ପ୍ରାଣୀର ଶବଦ ନାହିଁ । ନିଛୁ-ଟିଆ ନିଶୂନ ରାତି ! ପୁଣି ପ୍ରାଣ ଉପରେ ତ ପଡ଼ିଛି । ଗେଲ୍ହି ମନେ' କହୁଛି ଯା ହେବାର ହେବ । ବାଘ ଆସୁ ଭାଲୁ ଆସୁ ଏଇ ଠେଙ୍ଗି ଆରେ ଏକା ଚୋଟେ ଦେବି ଯେ ଦି'ଗରହୋଇ ପଡ଼ିଥିବ । ତା' ମନ କଥା ମନରେ ଅଛି, ମଁକିଆ ଗଣ୍ଡବାର ଭାଲୁଟା ଗର୍ଜନ କରି ଧାଇଁ ଆଇଲା । ଗେଲ୍ହିକି ବାଧାବା ବଳ ଦେଖି ପରି ସେ ଆଉ କିଛି ନ ପାଇ କୁରା-ଢ଼ିରେ ହେଲାତ ଏକାଚୋଟେ ତା' କାନ୍ଧରେ ବଳା ? ବଡ଼ ଜନ୍ତୁ

ହେଲେ କଅଣ ହବ ଖାଲୁ ବଡ଼ ଡ଼ରକୁଷ । ସେତ ରଡ଼ାରୁଡ଼ି ପକେଇଛନ୍ତି ଜଙ୍ଗଲକୁ । ଗେଲ୍ହାବ ବଡ ଜୋରେ ମାରଥିଲା । ଖାଲୁର ନଷ୍ଟେ ଜାଗାଏ ଦ'ଣ୍ଡୋ ଖଣ୍ଡିଆ ହେଇଥିବ । ସେତବେଳକୁ ଝୁନ ହଇଁ ଆଇଲାଣି । ବରଷାବ ଗୁଡ଼ି ଗଲାଣି ସାହାସରେ ପୁଣି ମାଁ ଝିଅ କଷ୍ଟ ଦୂର ଗଲେ । ନବୁଜ ବଣ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ଝିକ ଆଲୁଅ ହଟାତ୍ ଦୁଶିଗଲା । ଗେଲ୍ହା ବଗୃଇଲା ଆଲୁଆ ଯେତେବେଳେ ଦୁଶିଲାଣି, ଏଠେ ନଷ୍ଟେ ଗାଁ ଗଣ୍ଡା ଅଛୁ । ମଣିଷ ନ ଥିଲେ ଆଲୁଅ ଜଳେଇବ କିଏ ? ଆଲୁଅକୁ ଅନେଇ' ମା ଝିଅ ଚାଲିଲେ ଫେମେ ଜଙ୍ଗଲ ପାରହୋଇଁ ପଶିଲେ ଗୋଟିଏ ଗାଁ ଭିତରେ । ସେଠି ଅନେକ ଲୋକ । ସାନ' କୁଡିଆଟିମାନ, ପତର ଛୁଆଣି ଲୋକଙ୍କ ଚେହେରା ଯମଦୂତ ପରି ଆକାର ପ୍ରକାରରୁ ସେ ଅର ଶଅରୁଣୀ ପରି ଦୁଶୁଥାନ୍ତି । ଗେଲ୍ହା ଆଉ ରତନାକ ଦେଖି କେତେ ଲୋକ ପିଲା, ଯୁବା, ବୁଢ଼ା ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀ ଧାଇଁ ଅଇଲେ । "ତମେ କିଏ ଲୋ' " କି ଜାଣି ଶହେ ଜଣଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବାହାରିଲା । ତାଙ୍କ କଥାରେ ପଦେ ଦ'ପଦେ ଜବାବ ଦେଇ ଗେଲ୍ହା ଗୋଟାଏ କାଠ ମୁଣ୍ଡିଆ ଉପରେ ବସିଗଲା । ତା' କଡରେ ରତନା ବସିଲା । ମୁଣ୍ଡରୁ ତଳ ଓହ୍ଲାଇ ଭୂଇଁରେ ଥୋଇଲେ । ଲୁଗାପଟା ସବୁ ପାଣି ସଡ଼ ସଡ଼ ହୋଇଥାଏ । ତାଙ୍କୁ ଚପୁଡ଼ିଲେ ।

ଶଅର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତି ହେଲେ କଅଣ ହବ, ତାଙ୍କପରି ମାନ୍ୟାମମତା ଶୀଳ କେଇଟାଜଣ ଅଛନ୍ତି ? ଦେହକ୍ଷିଣି ତାଙ୍କୁ କିଏ ଘରକୁ ଡ଼ାକିଲା, କିଏ ଖାଇବାର ଯାଚିଲା । ହେଲେ ଗେଲ୍ହା ତାଙ୍କ ହାତରୁ ପାଣି କେମିତ ଛୁଇଁବ, ସେ କହିଲା ଏଠି ଚଷା ଖଣ୍ଡେ-ଇତ ଘର କି, ଗୁଡଆ, ଗଉଡ଼ ଘର ନାହାନ୍ତି । ଗେଲ୍ହା କଥାରେ ଜଣେ ବୁଢ଼ି କହିଲା; ହଉଲୋ! ନାନି ଆଜି ସତକ ଏଠ ରହ କାଲି

ସକାଳେ ଦେଖେ ଅମ ସାଆନ୍ତ ଘର କଡ ବଣିପଢାରେ ଛାଡ଼ି ଦବୁ । ସେଠି ଅନେକ ଚଷାଘର ।

ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ରାତ ପାହିଲା । ଗଉଡୁଣୀ ବୁଢ଼ି ଆପଣା କଥା-ମତେ ମାଁ ଝିଅଙ୍କୁ ନେଇ ଦନେଇ ଯାଜ ଘରକଡ଼ ଗାଁରେ ଛାଡ଼ି-ଦେଲେ । ସେଠି କିଜାଣି ଦଶ ଘର ଚଷା ଥିବେ । ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ଅଣ୍ଟା । ଗେଲ୍‌ହୀଙ୍କ ବ କାଳୁ ପରିଡ଼ା ଘରେ ବାସ ମିଳିଗଲା ।

ଗେଲ୍‌ହୀ ଆପଣା ଦୁଃଖ ଧନ୍ଦା କରେ; କାଳୁ ପରିଡ଼ାର ଢେଙ୍କି ଚାଳିଆରେ ମାଁ ଝିଅ ଦି' ମୁଠା ଫୁଟେଇ ଖାଆନ୍ତି, କାମଦାର ଶୁଅନ୍ତି । କାଳୁ ଘରର ବୋଲବାଣୀ ସା ନଥ ନାଁ କରି ଦିଅନ୍ତି । କାଳୁ ପରିଡ଼ା ପରି ଲୋକ ଦେଖେ ମିଳିବ ନାହିଁ । ବଡ଼ ସରଳ, ନନ୍ଦ ଫନ୍ଦ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ । ତା' ଘରଜାତି ବି ଦୁର୍ଗାଟିଏ । ରୂପ ଯେମିତି ଗୁଣ ସେମିତି । ହେଲେ ମାଣିକ ପେଟରୁ ପଖୁଡ଼ ଜାତ । କାଳୁର ପୁଅ, ନଳୁ ପରିଡ଼ା ଭୁଚ୍ଛା ଗୋଟିଏ ଗଇଡ଼ାଳ । ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପୁଅ, ବାପ ମାଁ ବଡ଼ ଗେଲ ଆଦରରେ ବଢ଼େଇଥିଲେ । ସେଇଯୋଗୁଁ ସେ ନାଁ ବାପକୁ ମନେ ନାଁ ମାକୁ ମାନେ । ଯେମିତି ବଜାଘ, ସେମିତି ଦୁଷ୍ଟ । ଗାଁର ଯାକୁ ତ ଚୁଲି ଚାଳରେ ବାସ ଦିଏନା । ପଇସାଟିଏ ଦିନେ ରୋଜଗାର ନାହିଁ, ହେଲେ ଘରୁ ମାଁର ସୁନା ପଇଁଡ଼, କଣ୍ଟି କଡ଼ ଯାଇ ବଣିଆ ଦୋକାନରେ ବନ୍ଧା ପକେଇ ଦବ । ବାକ୍ସ ଫିଟେଇ ଟଙ୍କା ନେଇ ଚାଲିଯିବ ।

ନଳୁ ପରିଡ଼ା ରତନଙ୍କୁ ଦେଖିଲା ଦିନୁ ତା' ମନେ ଥାଏ ରତନଙ୍କ ବାହା ହେବ । ହେଲେ ମା ବାପ ତା କରେଇ ଦେବେ ନାହିଁ । ଦୁଷ୍ଟ ତ, ଦେଖିକୁ ମନରେ ଗୋଟିଏ ବୁଦ୍ଧି ପାଞ୍ଚିଲା । ରତ-ନଙ୍କ ନେଇ କଲିକତା ଗଲେ ବୋପା ମାଁ କରିବେ କଣ ? ଏକଥା

ଖିବ ଦିନେ ରତନଙ୍କ କହିଲା । ଝିଅଟିକୁ ଟିକେ ଦେଖି ଦେଉଥିବ । ରତନ ଏକଥା ଶୁଣି କି ଅଉ ଥୟ ଧରେ । ଲାଗିଲା ଧୂମାଧୂମ କଜିଆ । ଗେଲ୍ହା ତାକୁ ମାରିବାକୁ ଗୋଡ଼େଇଲା । ନନୁ ମାଁ କେତେ କାନ୍ଦିଲା । ତା ସବୁଦିନେ ରତନଙ୍କ ଅଭିଶାପ ଦେଲା । ସେଠୁ ମା ଝିଅଙ୍କ ବାସ ଉଠିଲା । ଦେଲେ ନଦୀ ବାରିକ ଘରେ ରହିଲେ । ତା ବୋଉ ସବୁ ଖୋରଣୀ । ସେ କଟୁଦିନ ମୁଁଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଭଲରେ ଚଳିଲା, ପୁଣି ସେଠିବି କଜିଆ ନଗୋଇ ଯାଇ ଏକାବେଳେ ରହିଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସାହି ଅର୍ଜୁନ ମିଶ୍ର ଘରେ ।

ଅର୍ଜୁନ ମିଶ୍ର ବାହ୍ମଣ, ପୁଣି ବଡ଼ ଲୋଭୀ, ତାର ଗଇ ବାହୁସ୍ତ ପଡ଼ି ପଲେ ପିଲା ; କୁଟୁମ୍ବ ହେଉ ଦଶପନ୍ଦର ଜଣ, ସବୁଲା ମାଁ ଝିଅ ଦିହେଁ ଯାକ ଖଟିବେ, ଖାଇମୁଠାଏ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡେକୁ ଏମିତ ଟେପ ଇଲି କେଇଠା ମିଳିବେ । କିନ୍ତୁ ଗେଲ୍ହା ଗୁଣ ସେ ଜାଣି ନ ଥିଲା । ଗେଲ୍ହାକୁ ନେଇ ବିଚରା ବଡ଼ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଲା । ତା ଘର ହେଲା କଳହ-ସ୍ଥଳୀ । ସକାଳେ ଦେଖ କଜିଆ, ସଞ୍ଜେ ଦେଖ କଜିଆ, ଦିପହରେ ଦେଖ କଜିଆ । ରାତି ଅଧରେ ଦେଖ କଜିଆ । ରତନତ ଅଣ୍ଡା-ଭଣ୍ଡା ତା ପିଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ କଜିଆ କଲା । ବେଳେବେଳେ ଧକ୍କା ଧୋଇ ଦେବାକୁ ବି ଭୁଲିଲା ନାହିଁ ।

ଏମିତ ହେଲ ମୁଁଙ୍କର ଦିନ ଗଲା । ଖୋରଣୀକି ବାସ ମିଳିବ ପୁଣି କୋଉଠି ?

୨

ଏ ମାଁ ଝିଏ ତ ବାଟିଟାରେ ରହିଲେ ଏଣେ ଲୋକ ମାନଙ୍କ ଘରେ ପଶି ମହା ମୁସ୍କିଲରେ ପଡ଼ିଲା । ପିଲାଟିଙ୍କ ଗେଲ୍ହା କି ମ ଟକି ଦେଖାକି ଭଉଣୀଟିର । ମାନ ଥିଲା, ମାୟାମମତା ବି ଲାଗି

ଯାଇଥିଲା, ଖବରଯାକୁ ଶ୍ୱଶୁରକୁ ବଢ଼େଇ ଶୋଧିଲା; ଶେଷକୁ ବାବୁକୁ କହି ଗାଁ ଗାଁ ଲୋକ ପଠେଇ ଖୋଜେଇଲା ।

ବଶିଷ୍ଠଡ଼ା ସରତେଇପୁରକୁ ବାଟ ଛଅ କୋଶ ହବ । ଲୋକାକୁ କଏ କହିଲା ରେଲ୍ୱାଇ ରହଣା ସେଇଠି ଅଛନ୍ତି । ଲୋକା ଯାଇ ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ତାଙ୍କୁ ସେଠୁ ବୁଝେଇ ବାଝେଇ ଘରକୁ ଆଇଲା ।

ସେତେବେଳକୁ ସାରଦାର ପିଲାପିଲାର ସମ୍ଭାବନା । ସେବ କାମଟା ଭୁଲେଇ ନବା ଆଶାରେ ମୁହଁ ଉପରେ ଆଉ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ଘରେ ତ ଲୋକା ସ୍ୱାଙ୍କୁ ଥିଲୁ ଥାପ୍ପ କରି ଦେଇଗଲା । ଏତେଣ ଜାତିବାଲା ତାକୁ କଲେ ଜାତରୁ ଅଟକ । ରେଲ୍‌ୱା ଆଉ ତା'ଙ୍କିଅ ଏତେ ଦିନ କୁଆଡ଼େ ଥିଲେ । ବାଉଶ ହାଣ୍ଡିରେ ଖାଇ-ଛନ୍ତି କି ହାଡ଼ି ହାତରେ ଖାଇଛନ୍ତି କଏ ଜାଣେ । ମାଇକନା ଝିଅ ଘରୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ଏ ଘରେ ପୂରେଇଲା ।

ମାତ୍ର ଲୋକା ଜାତକ କୋଉ ଖାତର କରେ । ତା'ଶ୍ୱଶୁର ତଡ଼ବଡ଼ ହେଲାରୁ କହିଲା, "ମ, ଏଗ୍ରିକୁ ସାଇବ କଣା, ମୋ' ଆଖୁ ଆଡ଼ୁ ବୁଝାମଣା;" ଏଇ ଅଲ୍‌ୱାଆ ଜାତକ ମୁଁ ଡରବ । ଲୋକେ ମଦ ଗଞ୍ଜେଇ ଖାଇଲେ ତାଙ୍କ ଜାତ ଯାଉ ନାହିଁ । ଗଣ୍ଡ ଅରଖିତଙ୍କ ଜମିବାଡ଼ ବୁଡ଼େଇ ଦେଲେ ତାଙ୍କୁ ପାଞ୍ଚ ପଞ୍ଚୁରୁ ସଜା ନାହିଁ । ଲୋକ ଦ'ଟାକୁ ଆଶ୍ରା ଦେଲାରୁ ହେଲା ମୋର ମହାପାପ । ଆଉନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଜାତ ନେଇ ସେହିମାନେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଡରେ ନାହିଁ । ତା' ଶ୍ୱଶୁର ଚୁପ । ଏଣାରଡୁଣ୍ଡୀ, ନଅରୁଣ୍ଡୀ ସକାଶେ ଲୋକନାଥ ଜାତରୁ ଅଟକ ହେଉଛି, ଏ କଥା ଜମିଦାର ବାବୁ ଶୁଣି ପାରିଲେ । ତେବେ ଲୋକନାଥକୁ କହିଲେ, ଶୁଣ ! ଗୋଟାଏ ନଉଜ କରିବା ନଅରୁଣ୍ଡୀ ଯେମିତ ଖୋରଣୀ ତାକୁ

ଠିକ ସେମିତ ଗୋଟିଏ ବର କରି ବାନ୍ଧି ଦେଇ ଦବା । ତମ ଉପରୁ ବୋଝ ଖସିଯିବ । ଲୋକନାଥ ବାବୁର ଆଗ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ହେଉଛନ୍ତି ମୁନିବ ତାଙ୍କୁ କଣ କହି ହେବ । କହିଲା, "ହଉଆଜ୍ଞା ସତକଥା, ରତନୀ ବାନ୍ଧା ହେଇ ଗଲେ ଜଞ୍ଜାଳ ଯାଏ ।" ହେଲେ ଏତେ ଟୋକିଣୀକି ସତରେ କିଏ ବାନ୍ଧା ହେବ ଭାବିଲା । ବାବୁ ତା' ମନ କଥା ଜାଣିପାରି କହିଲେ, "ଲୋକ-ନାଥ, ଆମ ଭଲତ ଭିତରୁ ଗୋଟାଏ ଟୋକା ଦେଖି ବାନ୍ଧା-କରି ଦବା । ମୁଁ ପଛେ ତାକୁ ଦି'ମାଣ ଜମି ଯଉତୁକ ଦେବି । ଗୋଟାଏ ପୁଣ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟତ ହେବ । ଲୋକନାଥର ଏଥିରେ ନାହିଁ କରିବାର କଣ ଥିଲା ?

ବାବୁ କଥା ଠିକଣା ହେଲା । ଲୋକନାଥ ଘରକୁ ଆଇଲା । ତା' ଭାର୍ଯ୍ୟା ଏ କଥା ଶୁଣି ରତନୀ କାନରେ ପକେଇଲା । ସେତ ରାଗରେ ତୋଠାକୁ ତୋଠା । ତାକୁ ପୁଣି ବାନ୍ଧା ହେବ ଏତେ ଗରଜ କାହାର ? ତା'କଥାରେ ସାରଦାର ଦେହ ଜଳି ଗଲା । ତା' ସକାଶେ ଏମାନେ ଏକଘରକିଆ ଏ କଥା ସାରଦା ମୋଟେ ଭୁଲି ପାରୁ ନ ଥାଏ । ତା' ଇଚ୍ଛା ହେଉଥାଏ ଏଇକ୍ଷଣି ରତନୀକୁ ପୁଣି ଘରୁ ତଡ଼ିଦବ । ହେଲେ ସ୍ୱାମୀ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଆଉ କିଛି କହିପାରୁ ନ ଥାଏ । ମଝି ଲୋକ ଶାଶୁ ବା କାହିଁକି ସହିବ ? ସେ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଝିଅକୁ ଦେଖେଇ କହିଲା, " ଏ ସବୁ ଅଳିଅ ଟାଣ, ଓଇ ଦଉ ତା' ବୋପା ଭାଇ ପରେ ଏଠି ମୋ' ଝିଅ ଉପରେ କର୍ତ୍ତାପଣିଆ କରିବାକୁ କିଏ କହିଲା ମ ଅଇଁଠା ଖାଇକି ? ରତନୀ ବଡ଼ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାନିବା ଜନ୍ତୁ ନୁହେ । ସେ ବି ଭୁତୀଣୀ ଖୁବୁ ବଢେଇଲା । ଶେଷକୁ ରାଗରେ ରତନୀ ଘରୁ ବାହାରି ଗଲା । ଗେହ୍ଲୀ ଯାଇଥାଏ ଆର ଗାଁକୁ ଧାନ କୁଟି । ଲୋକା

ସାହାରେ, କାହା ଘରକୁ ବୁନ୍ ଯାଉଥାଏ । ରାତି ନଅଟା ବେଳକୁ ଆସି ଶୁଣିଲା ରତନା ଘରୁ ବାହାରି ଚଲାଣି । ତାକୁ ଅନ୍ଧାର ଦିଶିଲା । କାଲି ତା' ବାହାଘର ଅଜା କନିଆ ପକେଇଲେଣି, ବାବୁ କଣ ଭାବିବେ, ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଥଟ୍ଟା କରୁଛି । ବଡ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଘାଇଁଆକୁ ବକା ବକି ଲଣ୍ଠଣ ଧରି ଖୋଜି ବାହାରିଲା । ଗେଲ୍ହା ଆସି ଏ ଖବର ଶୁଣି କହୁକୁ ମାରିବ କି ତାରିବ । ସେହି ଲୋକା ସାଙ୍ଗେ ବାହାରିଲା । ଘଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଡେ ଏଣେ ତେଣେ ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ଆମ୍ବ ତୋଟାରେ ତା'କୁ ପାଇଲେ । କଇଁ ଫୁଲପରି ଜହ୍ନ ପଡୁଛି । ସୋଉଷ ବୃଷ୍ଟି ଦେଲେ ଝୁଣ୍ଟି ହୋଇଯିବ । ଗୋଟାଏ ଆମ୍ବ ଗଛ ମୂଳେ ଏକାଟିଆ ରତନୀ ବୁଲୁଥାଏ । ଏମିତି ଜାଗାକୁ ଯିବାକୁ ପୁରୁଷ ଡରିବେ । ରାତିରେ ତାର ଡରଭୟ ନ ଥାଏ । ଲୋକନାଥ କେଉଁଠି କୁହା ପୋଗୁ କରି ଶେଷକୁ ହାତ ଧରି ତାକୁ ଘରକୁ ନେଲା । ସେତେବେଳକୁ ରାତି ବାରଟା । ଦୁହେଁ ଘରକୁ ଗଲେ । ଏଣେ ସରଦା ମୁହଁ ଫୁଲେଇ ବସିଥାଏ । ସବୁଙ୍କି ବୁଝି ଉ ବୁଝାଉ ରାତି ତନଘଡ଼ି ହେଲା ।

ସେ ଦିନ ଉଠ୍ ଉଠ୍ ତାଙ୍କୁ ବେଳ ପ୍ରାୟ ଆଠଟା ହେଲା । ଏମିତି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଆସି ହାଜର । ଲୋକାତ ତାକୁ ଘଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଡେ ଏକା ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନେଇ ରହିଲା । ଚଷା ଗୃହସ୍ଥିଆ ଚେହେରା, ଭୁଡ଼ି ମୁଣ୍ଡିଆ, ଖଣ୍ଡେ ଲେଙ୍ଗୁଟି ମାରିଛି, କଳା ମୁହଁ ଚେହେରା । ଅସି ଦଶ ହା ଲୋକା ଗୋଡ଼ ତଳେ ଲମ୍ବଦଣ୍ଡ ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲା । ଲୋକା ଏଜାତେଲେ ହତବୁଦ୍ଧି । ଲୋକଟା ହଠାତ୍ ଉଠି ବାବୁଙ୍କ ପରି ସ୍ୱରରେ କହିଲା, ନଷ୍ଟିମା, ଯାଆନ୍ତେ ମେତେ ନଚେଇଛନ୍ତି ବା' ହବାକୁ 'ମୋ' ନାଁଟି ଫକିସ ମୋ' ବସ୍ତ୍ର ନାଁଟି ନକାଲିଆ, ମୋ' ଜେନ୍ଦ ପା

ନାହିଁ ଉତରଡିଆ ମୋ' ଅଣ ଜେଜବାପ ନାହିଁ ଆରଡିଆ, ମୋ' ପଣ ଜେଜବାପ ନାହିଁ ସାରଡିଆ—"ଲୋକା ତା' ସ୍ୱରରେ ଚଢ଼ି ଉଠି ଗୋଡ଼ରୁ ଖଡ଼ଉ କାଢ଼ିଲା। ମାରିବାକୁ ଗୋଡ଼ାଇଗଲା। ବର ଖଣ୍ଡେ ଦୂର ଦୌଡ଼ି ଯାଇ, ପୁଣି ଫେରନ୍ତି ଆଇଲା। ଲୋକନାଥ ସେତେବେଳକୁ ଭିତରକୁ ପଶି ଗଲାଣି। ଲୋକଠା ଆସି ଦୁଆରେ ଡାକିଲା। ସେଲ୍ହୀ ବାହାରି ପଇଲା। ତା' ବିଭୀଷଣ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖି ସେଲ୍ହୀ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି କହିଲା, "ମାଁ ଲୋ କି ଅପରନ୍ତୁଣାସ୍ୱା ଅନ୍ଧରଜମ୍ବାଠା ଏ କୋଉ ଗାଡ଼ରୁ ଉଠି ଆଇଛୁ।" ଲୋକଠା କଠମଠ ହୋଇ ସେଲ୍ହୀ ମୁହଁକୁ ଦଣ୍ଡେକାଳ ଚୁହିଁ କହିଲା, "ମୁଁ ବା' ହବାକୁ ଆଇଚ।"

ସେଲ୍ହୀ ଘୃଣାରେ ମୁହଁ ବୁଲେଇ ଦେଇ କହିଲା ତୁ ଛଡ଼ଖାଠା କାହାକୁ ବାହା ହବୁକିରେ ? "ତୋର ଯୋଉ ରୂପ ଲୋକେ ଖାଲି ଧାଇଁ ପଡ଼ିବେ ଝୁଅ ଦବାକୁ। ସେଲ୍ହୀ ଆଉ କଣ କହିଥାନ୍ତା, ବରଠା ତ ଦୁମକିନା ତା ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା। ବଡ଼ ପାଟି କରି କହିଲା, "ମାଉସୀ ଲୋ ମୁଁ ବା' ହବାକୁ ଆଇଚ, ଆଖି କୁଟୁଁଚି ମୁ ବା ହବାକୁ ଆଇଚ, ଦାନ୍ତରେ କୁଟା ହଉଚି ମୁଁ ବା'ହବାକୁ ଆଇଚ, ତୋ' ଗଣ ମୁଁ ବାହା ହବାକୁ, ତୋ' ଗୁରସ୍ତଗଣ ମୁଁ ବା' ହବାକୁ ଆଇଚ, ତୋ' ଝିଅ ଗଣ ମୁଁ ବା' ହବାକୁ ଆଇଚ; ତୋ' ପୁଅ ଗଣ—"ସେଲ୍ହୀ ଆଉ ସହି ପାରିଲାନାହିଁ, ଝାଡ଼ୁରେ ଢ' ପାହାର ଦେଲା, ଗୋଡ଼ରେ ଗଡ଼େଇ ଦେଇ, ପାଟି କରି କହିଲା "ମଲା ମୋ'ର ଅପଲାଠା ନିଆଁ ଲଗାଠା," ତା' ପାଟିରେ ଲୋକେ ବି ଦଉଡ଼ି ଆଇଲେ, ରତନା ବି ଦଉଡ଼ି ଆଇଲା। ସେତେ-ବେଳକୁ ଲୋକଠା "ବାପ ଲୋ ମାଁ ଲୋ, ହାଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଲା ଲୋ" ହି ଏଡ଼େ ପାଟି କଲା ଯେ ସାଇଯାକ ଦଉଡ଼ି ଆଇଲେ।

ସେମାନେ ତ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଦେଖି ଅବାକ୍ । ଏମିତ ଅପରଛନ୍ନ ମୂର୍ତ୍ତି, ଯମଦୂତପର ଚେହେରା ଦେଖି ପିଲାଏ ବି ଡରିଗଲେ । ତାଙ୍କ ଡର ଦେଖି ସେ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼େଇଲା । ବଡ଼ ପାଟିରେ ହସିଲା, ତା' ମୁହଁରୁ ନାଳ ବୋହି ପଡ଼ୁଥାଏ । ଏଠି କରୁଡ ହ, 'ସେଠି ବାଡ଼େଇ ହ, ସ୍ତ୍ରୀ ଗୋଡ଼ ଧ', ତା' ଗୋଡ ଧ' ଲୋକ ଆଠ ପଞ୍ଚାଳି ଜମିଗଲେ । ସେ ବାହୁନି ନାଚିଚ, ଆଉ କାନ୍ଦୁଚି;

ଆରେ ମାଇଲେ ଲୋ, ହାଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଲେ ରକ୍ଷାକର ରକ୍ଷାକର ।
ପୋଡ଼ ଯାଉ କନାଁ ବାହାଘର ।
ଶାଶୁ ମୋ' ବାଘୁଣୀ, ଭରଯା ନାଗୁଣୀ
ମଲାଣୀ ଶଶୁର ବଦଆଧର ; ଆରେ ଗାଁ ବାଲା ରକ୍ଷାକର ।

ତା' କାନ୍ଦ ତା' ଢଙ୍ଗରେ ଲୋକେ କଷ୍ଟ ବେଳ ଛୁଡ଼ାହେଇଗଲେ । ଗେଲ୍ହି ତାକୁ, ତୁଚ୍ଛା ବାସ୍ନାଟାକୁ, ଝାଡ଼ୁରେ ପିଟିଚୁ, କଥା କେହି ସହ୍ୟ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଲୋକା ଭାର ରାଗି-ଇ କହିଲା, "ତୋର ମାଉସୀ ଏ କି ଗୁଣ ! ଲୋକଟା ତୋ' ଝିଅକୁ ବାହାହେବ କହିଲା ମାତେ କଣ ବା' ହେଇଯାଉଚ ନାଁ ଡେ ଆମେ ଦେଇ ଦେଉଚେ ।"

ଲୋକା କଥାରେ ବାସ୍ନା ଭାରି ଖୁସି । ହାତ ହଲେଇ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ କହିଲା "ଯାଇଁଲ ! ମୋ' ନାଁଟି ଫକିରା, ମୋ' ବାପ ନାଁଟି ଉକାରିଆ, ତା' ବାପ ନାଁଟି ଭରତିଆ, ତା' ବାପ ନାଁଅଟି ଆର୍ତ୍ତିଆ, ତା' ବାପ ନାଁଟି ସାଉଡିଆ । ଆମେ ଜାତରେ କରଣ ଖଣ୍ଡେଇତ, କରଣ ଖୁରରେ ଦଣ୍ଡବତ । କଅ ଲୋକ ମହାରଣା, ବାବୁ ମେଟେ ବଟେଇଚନି ବା' ହବାକୁ, ଆମ ଖବର ବୁଝୁନା

କାହିଁ ? ଆଲୋ ମଉସୀ, ତୋ' ଗୋଡ଼ ଧରୁଛି, କନିଆ ଆଣି ଦେ, ବାହା ସା' ହୁଏଁ, ଘରକୁ ଯାଏଁ, ବେଳ ଯେ ମାଡ଼ି ଆଉଛି ! ଆଲୋ ମାଉସୀ, ମାଇଲେ ପଛେ ମାର, ଦେ' ଦିଟା ଝାଡ଼ୁ ପାହାର, ମୁଁ ସହିବି, ପାଟି ବୁଜିବି, ଆଖି ବୁଜିବି, କନିଆଟି ଆଣି ଦାଣ୍ଡରେ ଥୁଅ, ଭଲେ ଭଲେ ମେତେ ବିଦାକି ଦିଅ ।" ତା' ଗୀତ, ତା' ସ୍ୱରରେ ସଭିଏଁ ଖୁବ ହସିଲେ । ସାଇ ମା'ଇପେ ରତନଙ୍କ ଥଟ୍ଟା କରି କହିଲେ, ଆଲୋ ରତନା ତୋ' ବର ଲେ !" ରତନାଟି ରାଗରେ ଗେଣ୍ଟା ଭୋଣ୍ଟା ! ଏଣେ ବର ତାକୁ ଦେଖି ତାଳି ମାରି ନାଚି ନାଚି କହିଲା :—"ଏଇ ମୋ' କନିଆ, ଏଇ ମୋ' କନିଆ ! ଆଲୋ ଚେପିଟୀ ନାକୀ, ଗୁମ୍ବୁ ଦାନ୍ତୁରୀ, ନାକ କାନ୍ଦୁରୀ, ମାଥିଆ ମାଁ ମୁଁ ତୋ' ବର ଲୋ ବର ଲୋ ! ମେତେ ଅନା ଲୋ !" "ଆରେ ନିଅଁସିଆ ତୋ' ବରପଣିଆ ଚୁଲ୍ଲୀରେ ଯାଉକନା" ରତନା ତାକୁ ଖଣ୍ଡିଆ ଝାଡ଼ୁମୁଠା ଧରି ମାଡ଼ି ଗୋଡ଼େଇଲା ! "ଆଲୋ ମେତେ ମାର ନାଁ ଲୋ ! ମୁଁ ତୋ' ବରଲୋ !" ବରି ପାଟି କରୁଥାଏ ।

ସେତେବେଳକୁ ସେଠି ଆଉ ଦି'ଜଣ ହାଜର ! ବାବୁରି ଭଣ୍ଡାରୀ ଝୋକା ଦାମା ବାରିକ, ତା' ସାଙ୍ଗରେ ଗୋଟାଏ ବୁଢ଼ା ବାହାକ । ବାଡ଼ି ଖଣ୍ଡେ ଧରିଛି, ଠୁକୁଇ ଠୁକୁଇ ଚାଲୁଛି । ତା' ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଝୋଟପରି । ତା' କାଖରେ ବିଡ଼ାଏ ତାଳପତ୍ର, ହାତରେ ଗୋଟାଏ ପୁରୁଣା ଫଟା, ଛଇକଟା ପାଞ୍ଜି, ତା' ମଲାଟ କୁଆଡ଼େ ଗଲାଣି ! ବୁଢ଼ା ଥରେ ଥରେ କାଶୁଛି, ଥରେ ଥରେ ଛିଙ୍କୁଛି, ଥରେ ଥରେ ନାସ ଟିପେ ଟିପେ ସୁଙ୍ଘୁଛି । ଆଉ ଅଙ୍ଗ୍ ବଙ୍ଗ୍ ବ୍ୟାଂ ତ୍ୟାଂ କରି-ଶୋଳକ ବୋଲୁଛି । ତା' ଦେହରେ ଗୋଟିଏ ସହସ୍ର ଗଣ୍ଠିଆ ଛିଣ୍ଡା କବଟା, ଏତେ ମସିଆ ଯେ କଳାଣି ବରଷେ

ହେଲା ଧୋବାଘର ମୁହଁ ଦେଖି ନାହିଁ; କାନ୍ଧରେ ତେଲ ଚକଟା ଚଗ ଗମୁଛି; ଭାର ବ ହେଇ ଦଶା; ବୁଢ଼ା ଏତେ ଦାନ ଖାଇଛି ଯେ ଓଠ ଏ ମୁଣ୍ଡ ସେ ମୁଣ୍ଡ ଦାଚ କଳା ମଡ଼ ଥୋଡ ଯକେ ନାଲି ବୋନ୍ଧ ପଡ଼ୁଛି ।

ଦାମା ବାରକ, ଭଣ୍ଡାରୀ ଠୋକା ବଗୁଲିଆ, ଯେ ବୁଢାକୁ ବକୁଚ, ଗାଳି ଦଉଚି, କହୁଚ, ଚଞ୍ଚଳ ଗୃଲ ହେ ଅଜା ଉକୁର ହେଲଣି, ବର ଗଲଣିଖିର ଆଗ ।

ଦାମା ବାରକ ସ୍ୱର ଶୁଣି, ଲେକା ପଗୃରଲ ତୃ କୁଆଡ଼େ; ଦାମା ଅଣ୍ଟା ଖୋସଣୀରୁ ଖଣ୍ଡେ ମଇଆ କାଗଜ ବାହାର କଲା, କହିଲା, ଏଇ ଖଷା ଜମିଦାର ବାବୁ ଦେଇଚନ, ଭିକାରିଆ ପୁଅ ଫକିରକୁ ପଠେଇଚନ, ତମ ଅଣମ ନାନକ ବା' ହବ । ଏଇ ନାହାକ, ଉଆ ବାହ୍ମଣହରକା, ପାଲିଙ୍କିହରକା ପଛରେ ଆଉଚ, ସଞ୍ଜଠେଇଁକ ଆସି ପହଞ୍ଚିବେ ଆଗ ଖଡ଼ି ପକେଇ ଜାଚଢ ସୁଜ !

ଲେକା ତ କାବା ! ମାଗିଖିଆ ବୁଲା ଫକିରଟାକୁ ବାବୁ ବରକର ପଠେଇଛନ୍ତି । ଖଷା ବ ପଢ଼ିଲେ । ହାକମତ ! ତଙ୍କୁ ସୁରଯ ଚନ୍ଦର ଡରବେ । ମଣେଷ କଥା କଣ ! ଗେଲ୍ହି ଏ କଥା ଶୁଣି ଖିର ଖପା ! ସେ ଫାଟି କର ଜମିଦାରବାବୁକୁ ଖୁବ ଶୋଧିଲା । ଲେକା ଖାଲି ତା' ଗୋଡ ଧରୁଥାଏ ମାଉସୀ, 'ତୁନି ହ' ! ମୋ' ଗୃକରିଟା ଛଡ଼ାନାଁ । ଏ ଦାମା ସବୁ ଯାଇ ମୁନବ କାନରେ କହିବ । ସସାର କରଥିଲେ ସ୍ରୁତରେ ପଥର ଟଇଲେ ସହି । କଥରେ କହନ୍ତି ଯେତେ ହୁଇ ସେତେ ଡର, ଯେତେ କନଆ

ସେତେ ବର । ବରଟା ଏବେ କଣ ଅସୁନ୍ଦର ହେଇଁଚ କି ଖଣ୍ଡିମ୍ବା ନାଁ, କଣା, କୁଜା । ଖାଲି ବର୍ଣ୍ଣିଟା ମସିଆ ! ଆଉ ସଂସାରରେ ମର୍ଦ୍ଦପୁଅର ରଙ୍ଗ କିଏ ବାଛୁଥାଏ । ବାବୁ ଜମି ୧୦ ମାଣ ଦେବେ, ଘର କରଦେବେ । ତୋ' ଲାଗି ମୁଁ ଜାଉପାଠକରୁ ଅନ୍ତର ହେଇଚ ସବୁ କଥା ଜାଣୁ; ପୁଣି ଏଡ଼େ ଅବୁଝ ।

ଲେଙ୍କା ରତନା ମାଁକୁ ବୁଝଉଛୁ । ଏଣେ ଦୁଆରେ ଢାଙ୍କର ଢାମସା ଲଗିଛି । ଯାତ୍ରା ଦେଖିବାକୁ ଯେମିତି ଲୋକ ମାଡ଼ ଆସନ୍ତି ସେମିତି ଲୋକ ଜମା ହେଲେଣି । ନ ଜାଣିବା ଲୋକେ ତାହାଙ୍କୁ ପଚାରୁଛନ୍ତି, "ହଇକି ଏ ମଉସା, ଏ ବାଜାଟା କିଏ !" ମଉସା ସେଥିରେ ନାକକୁଞ୍ଚ, କପାଳ କୁଞ୍ଚି ଥରେ ଛିଙ୍କି କହିଲେ, "ଭଲ ସାଇଜକୁ ଅଇଲ, ଏ ତମ ଘର ଜୁଆଁଇ ଚହ୍ନିନା ଆରେ ବୋଇଲା କଣନା :—ସେଠୁ ସ୍ବର ବାହାରିଲା :—

ପଦାଁଆ ଜାତୁଁଣୀ ଷଣ୍ଢାଁଆ ଝିଅଁ ଖୋରଣୀ ନାଁ ତୁଣ୍ଡୀ
ରଁତନା ବରଁ, ଧୋଁଇ ଧାଁଇ କଁର ଘଁରକୁ ନଅଁ
ସିଧାଁ ଦେଇଁ ମେଁତେ ବଦାମ୍ବ କରଁ ।—

ଆଁ କଣ ବୋଇଲା :—ଆଁରେ ଆଣ ଆଣ ନଁଡଆ, ଆଣ ଆଣ ସରୁଁ ଚୂଡ଼ାଁ ଦୌପାଗିଁ ଛଗୁଁଡ଼ା—ଏଁ ଆଣ ଆଣ ଧୋଁତି ଗୁଁଦର । ଆଜ ମୂଳା ନଷ୍ଟେଁନେ ବାହାଘର । ବର ନାଁଟି ଫକିଁରା ହ୍ମା କହୁ କହୁ ସେହକ୍ଷଣି ଲୋକା ପିଣ୍ଡାରେ ଖଡ଼ା ପଇଲା ତାହାଙ୍କ ଆଙ୍ଗୁଳି ଗଣି କହିଲା—"ବୁଜ୍ଝିକି କିଁକଡ଼ା ମୀନଷ୍ୟ ବପ୍ରା"- ଆରେ ଫକରା :—ନାଁରୁ ହଉଛି, କଁକଡ଼ାରାଶି, ପୁରୁଁବା ଆଷଢ଼ା ନଇଖଣ—କନଆଁ ନାଁଠା, ରତନାଁ ଦେଇଁ—ହଉଛି, ବୃଚ୍ଛିକି,

କରିକଟ ମୀନସ୍ୟ ବପ୍ରା :—ଏଁ ହୁଁଉଚ, ମଧାଁ ସିଂହ । ଷଶିଂକିଁ ହୁଙ୍କୁଁଚ. ଏ ବୋଲେ ବନିଁ। :—"ଆପଣାଁ ଉଦଁର ପୂରିଁଲେ ତୋଁଷ; କୋରଧୀ ମାଁସ ଲୋଁଭି ଅଟେ ଷଟେଁଷ, ବନ୍ଧୁଁ ମେଳେଁ ତାରଁ ନ ଥାଇଁ ମନ, କଣ୍ଠା ଚଇଁଗୁ, ଇଚ୍ଛେଁ ବନଗମଁନ ! ଏଁତକ ଗୁଣ ହିଁହ ଷିଶିଁର ! କେତେ ଲୋକ ନାହାକ ଆଇଚ ଦେଖି ଆବୁଡ଼ି ପଇଲେ, କଏ ହାତ ଦେଖେଇଲା, କଏ ଗଣି ଗଣେ-ଇଲା । ନାହାକ ସଭଙ୍କି ପଗୃରୁ ଥାଏ, ଗୋଁଟାଏ ଫଳିଁ ନାଁ କହିଲିଁ ? ଉତ୍ତରରେ ଜଣେ କହିଲା ଡାଳିମ୍ବ । ନାହାକ ତାକୁ ଗଣି ଗାର କାଟି ଦଡ଼ ବଡ଼ କର ସଂସ୍କୃତ ପଢ଼ି ଉତ୍ତର କଲା ।

ସେତେ ବର କଣ କଉଛୁ ନାଁ। ସୁଅଙ୍ଗ କରୁଚ । ପରସ୍ତେ ନାଚି ଯାଉଚ, ପରସ୍ତେ ବୁଲ ପଡ଼ୁତ, ହାତରେ ତାଳି ମାରୁଚ ଆଉ ଗଉଚ ;—

ବାଇଧରର ଅପାର ଗୁଣ:—
ପଖାଳ ଖଡରେ ନ ଖାଏ ନୁଣ—
ଚଦଆ ଜଦଆ ଏକାମାଁଆର
ବାଇଧର ଭଇ ବଦଆଧର
ବାଇଧରର ଅପାର ଗୁଣ ।—
ଭଇ ଭଉଜକୁ ଦୂରୁ କାଢ଼ିଲା
ପଟା ପାଇତାକ ଚର ପୋଡ଼ିଲା
ବାଇଧରର ଅପାର ଗୁଣ.—
ତପତ ସାହାକ ନାହିଁ ତୁଲଣା—

ବାଇଧର ପୁଅ ବଚ୍ଛୁ ଶୁଣୁଥିଲା । ତା' ବାପ ନାଁରେ ଗୀତ ଶୁଣି ସେ ଲୋକଟାକୁ ଧାଇଁ ଆସି ଗୃପୁଡ଼ାଏ କଶି ଦେଲା । ଲୋକେ

ସବୁ ମିଶି ଗଲେ । କଏ ବାଘୁଆପକ୍ଷ କଏ ବଣ୍ଟୁପକ୍ଷ । ସେଠ ଲାଗିଲା କଳି କନ୍ଦଳ, ଗୋଳମାଳ । ବାଘୁଆକୁ ନେଇ ସେମାନେ ଗଲେ ବାଇଧର କଚେରୀ ।

ସେତେବେଳକୁ ଦିନ ଦି'ପହର । ବାଇଧର ଘରେ ବିଶ୍ରାମ କରୁଥାଏ । ଟେଙ୍ଗା ଆସି ଦୁଆରେ ପଚାରିଲା, କଣ କଥା, ବଣ୍ଟୁ ତାକୁ ସବୁ କହିଲା । ବାବୁ ଆଇଲେ, ଦେଇ ଝରକା ବାଟେ ଚାହିଁଲେ । ବାଘୁଆ ଗୀତ ଗାଉଛି ।

ବାଇଧରର ଅପାର ଗୁଣ, ବଡ କୃପଣ
ପଖାଳ ଭାତକୁ ନ ଖାଏ ନୁଣ ।—

ବାଇଧରର ଭାରି ରାଗ ହେଲା । ସେ ତାକୁ ଧରିଆଣିବାକୁ ହୁକୁମ ଦେଲା । ବାଘୁଆ ଆସି ନମ୍ର ଦଣ୍ଡା ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ବାଇଧର ପଚାରିଲା, "ତୁ କିଏ ?" ସେ ବଡ ପାଟିରେ ହସି କହିଲା, ମୋତେ ଚହ୍ନୁ ନାହିଁ—ମୁଁ ପରା ସତଦେଇପୁରୁ ଗାଁ ଫକିରା ଓଲୁ ! ମୋ' ନାଁଟି ଫକିରା, ମୋ' ବାପ ନାଁଟି ଭିକାରିଆ, ତା' ବାପ ନାଁଟି ଭରଥିଆ, ତା ବାପ ନାଁଟି ଆରଥିଆ, ତା' ବାପ ନାଁଟି ସାରଥିଆ ବାଇଧର ଦେଖିଲା ଭୁଚ୍ଚା ବାଘୁଆ ! ରାଗିକରି ଘର ଭିତରକୁ ଗଲେ । ଦେଇ ଝରକା ବାଟେ ଅନେଇଛନ୍ତି । ବାଘୁଆ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଆଉ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର ବାହାର କଲା.—

"ଆଲୋ ପଣ୍ଠା ସୁଦୁସ୍ତି ଲୋ, ପଣ୍ଠା, ସୁଦୁସ୍ତି; ପଣ୍ଠା ସୁଦୁସ୍ତି," ଆପଣମାନେ ମୁଁ ଆଟେପ ସୁନ୍ଦରୀ ଲୋ, କଳା ଦୁନ୍ଦସି ଲୋ, ବୁଢୀ ବାନ୍ଦରୀ ଡୋଲିକ ଗୁଉଳ ଓଳାଏ ଖାଉ ଶାଶୁ ପଚାରିଲେ ମୁହଁ

ଶୁଖାଉ, ଗୁରନ୍ତ ଆଗରେ ଝଟ ମିଛ କହୁ, ମନ ଭୁଙ୍ଗାଉ, ଆଲୋ ଫଣ୍ଟା ସୁଦୁରୀ ଲୋ, କୋଢ ଗୋଦରୀ—ଫଣ୍ଟା ସୁଦୁରୀ ।—

ବ୍ରହ୍ମକୃପାହି କେବଲମ୍ ।
ପାଞ୍ଚକଥା

ରତନାର ବାହାଘର ହବ । କନଆ ତ ରତନୀ ବରତ ଫଙ୍କାର ବାହ୍ୟା । ତାଙ୍କ ବାହାଘରେ ପୁଣି କ ରୋଷଣୀ କ ଜାମଜମକ । ଗହଣା ଭିତରେ, ପିତଳ ଖଡୁ ମୁଠାଏ । ଲୁଗା ଭିତରେ ରଙ୍ଗ ସୁରୁବଲି ସାଢ଼ୀଟା, ଜାନ ଜଉତୁକ କିଛିନାହିଁ । ନାକକୁ କାନକୁ କିଛିନାହିଁ ବେକକୁ ଗୋଡକୁ କିଛିନାହିଁ । ଲୋକନାଥ ତ ଏକଘର-କନଆ, ପୁଣି ସେ ଜାତରେ ଦରଜି, ଏମାନେ ଚଷା । କୁଟୁମ୍ବ ସଙ୍ଗୋଳା ନାହିଁ, କ ଖାନା ଭୋଜନାହିଁ ।

ରାତ ଦଶଘଣ୍ଟା ହେଲା । ବର ଆଇଲା । କେହି ଜାଣିଲେ ନାହିଁ ଯେ ବର ଆଇଲା ବୋଲି । ସୋର ଶବଦ କିଛି ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଦଦରା ପାଲିଙ୍କିରେ ଆସିଥାଏ ବର, ଆଉ ଆଇଥାନ୍ତି ଟିଏ ଗଉଡ଼' ଜଣେ ଥୁରୁଥୁରିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସେଇ ପୁରୋହିତ । କନ୍ୟାକୁ ଘୋରି ଘୋରି ଆଣି ପିଢ଼ାରେ ବସେଇଦେଲେ । ଏତେଣବର ବେଦିରେ ବସିଲା । ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଲା । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ପାଲିଙ୍କିରେ ବସି ବର କନଆ ବିଦା ହେଲେ । ବାଦ୍ୟ ନାହିଁ କି ବରତ ନାହିଁ; ସବୁ ଅଦଭୂତ ଢ଼ଙ୍ଗର ।

ପାଲିଙ୍କିଟା ବଡ଼ ଦଦରା । ସେଥିରେ ପୁଣି ଦିଜଣ ବସିଲେଣି । ଗଉଡ଼ କାନ୍ଧେଇ ହୁମୁସ ଭାଇରେ ୬ କହି ଦଉଡ଼ୁଛନ୍ତି ।

ସେତେବେଳକୁ ରାତି ଗୋଟାଏ । ହଠାତ୍‌କନା ପାଲିଙ୍କର ପଞ୍ଚାଟା ଗୁଡ଼ ଘଇଲା । ବଡ ହଠହଠା କଥା ; ଗଉଡ଼ ପାଲିଙ୍କି ତଳେ ଥୋଇଦେଲେ । ଏବେ ଯିବେ କେମିତି ; ଆସି ପାଏ ବାଟରେ ହେଲେଣି । ଚୁହିଆଡ଼େ ଘୋର ଜଙ୍ଗଲ । ଗାଁ ଗଣ୍ଡା କିଛି ଦିଶୁ ନାହିଁ । ଜଣା ସାଇଁ୨ ଗର୍ଜୁଛି । ବରଟା ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା, କନିଆକୁ ଟାଣି ବାହାରେ ଛିଡ଼ା କରି ଦେଲା । ରତନା ଏତେବେଳଯାଏ ଘୋରଘୋର ହୋଇ ବସିଥିଲା । ଏ ବିପଦରେ ପଡି ତା' ଲାଜ କୁଆଡ଼େ ଗଲା । ସେ ମୁହଁରୁ ଓଢ଼ଣା କାଢ଼ି କହିଲା “ମଲି ମୋର ! ଏଇ ଦଦରା ପାଲିଙ୍କିଟା ତେତେ ମିଳିଥିଲା । ଏବେ କଣ କରିବୁ କର୍ । ମୁଁ ଯାଉଚି, ତୁଥା' । ଫକୀରା ତ ବାହ୍ମା । କନିଆ କଥା ଶୁଣି କହିଲା, କଲେ କୁଆଡେ ଯିବୁ, ମୁଁ ତେତେ ଏଇ ଛୁଣିକା ତା, ହେଲି, ହାତଗଣ୍ଡି ଘଇଲା, ତୁ ନୂଆ ଭୂଆଁଶୁଣିଟା ତୁ ମୋ' ହାତ ମୁଠାରୁ ପଳେଇବୁ । ଦେଖରେ ମଉସା ! ଆରେ କଣ୍ଡିରିମଉସା ଦେଖିଲୁ ଏ କନିଆର ଢଙ୍ଗ-ଢାଙ୍ଗ ! ଗଉଡ଼ କଣ୍ଡିରିଆ କହିଲା, “ହଁରେ ପୁଅ ଏକକାଳ ମାଇପଙ୍କୁ ପାରିବ କିଏ ! ଆଗୁ ଦ'ପାହାର ଥୋ ! ମାଙ୍କୁ ମହାଦେବ ଡରେ ! କବା ଗୁର ଟୋକିଟା !” ରତନି ତା' କଥା-ଶୁଣି କହିଲା କୋଉଠି ଥିଲୁରେ ମୁଣ୍ଡି ପୋଡ଼ା ନଆଁ-ଲଗାଟା ! ମେତେ କହୁଚି ନେଇଣ ମର୍, ମୁଁ ତୋ' ଖପୁରି ଉଡ଼େଇ ଦେବି ନାହିଁ । ଖଡ଼ୁମୁଷା ଦେଖିଚୁ !” କଣ୍ଡିରିଆ କହିଲା, “ଅମେ କିଆଁ କହିବୁ ଲେ ! ତମ ଭଲକୁ କହୁଥାଇ ! ରହ ବା ଯା' ତେତେ ଯେ ଟା, ହେଉଚି ସେ ଜାଣେ ଏବେ ଆମ ମୂଲ ଦେଇ ପକାଅ । ଗିରସ୍ତ ଘରଯା ଯେଉଠି ଇଚ୍ଛା ସେଠିକି ଯାଅ ! ଦିଅ ଆମକୁ ଯା, ଚୁକ୍ତି କରିଥିଲ ।” ଆର ଗଉଡ଼ଟା କହିଲା, “ତମ ପାଲିଙ୍କି ଭାଙ୍ଗିଲା, ଅମର

ସେଠଥରେ ଯାଏ କେତେ ଆସେ କେତେ ? ଆମକୁ ଦୁ' ଟଙ୍କା ଜବାବ କରତ ଦୁ' ଟଙ୍କା ଦଅ । ଆମେ ଭଲରେ ଘରକୁ ଯାଉ । ମଟଷ କ ହଟହଟାରେ ପଇଲ ରେ । ମୁଁ ଏତେ ବାହାଘରେ ବରଯାତ୍ରୀରେ ଯାଇଛ ହେଲେ ଏମିତ ଦଦରା ପାଲିଙ୍କି କେବେ ମୋ' ବୋପାକାଳେ ଦେଖିନାହିଁ । ଆଉ ଜଣେ କହିଲା, ହଁ ରେ ମଧୁଭାଇ ଯାହା କହୁଲୁଛି ସତ, ଆମ ମୂଲ ଦିଅ ଆମେ ଯିବା ।

ଫକରା କହିଲା ବା' ବେଶ୍ କଥାଟି । ତୋ' କଥାଟି ତେତେ ସୁନ୍ଦର ମୋ ମଥାଟା ମେତେ ସୁନ୍ଦର । ଆରେ ଅମେ ଘରେ ପହଞ୍ଚି ମୂଲ ଦବୁଁ । ଟଙ୍କା କଣ ଗଛରେ ଫଳୁଛି ତମକୁ ଦମୁଁ । ଖଣ୍ଡେ ବାଟ ଯାଇଁ ନାଁ ପାଲିଙ୍କି ଭାଙ୍ଗିଲା । ସଉରିଆ କହିଲା ଆମେ ପାଲିଙ୍କି ଭାଙ୍ଗିଲୁ । ଗିରସ୍ତ ଭାରିଯା ଦୁ'ଟାଯାକ ଗୋଟାଏ ପାଲିକରେ ପସିଲ, ବେଶି ଖରଚ ହବ ବୋଲି । ଦଦରା ପାଲିକାଟା କୋଉଠୁ ମାଗ ଆଣିଥିଲ ! ଏବେ ଅମ ଦୋଷ ହେଲା । ତେମେ ଚଢ଼ିଲ ଆମେ କାନ୍ଧେଇଲୁ ! "ମୋଟ ହେଇଚ ଯେ ମଲେ ବାଲୁଆ ଛମାସରେ ଖାଇବ ।" ଏଥର ରତନା କହିଲା—ମଲା, କ କଥା କହୁଚୁରେ, ଆମ ଦେଗ ତଳରେ କଣ ଦଣ୍ଟି ବନ୍ଧା ହେଇଚ ନାଁ ତେଣ ପଡ଼ଚ । ମୁଁ ତ ଏଇ ବାଟକାବାଟ ଦଶ କୋଶ ଗୁଲି ଯିବ । ଆମକୁ ମାରିବୁ କଆଁ କହୁଚ । ତୁ ମରନୁଁ । ଫକରା କହିଲା, "ହଉ ତେବେ ଗୁଲ୍, ଆଉ ବସିବା କଆଁ । ରତନା କହିଲା "ଏମାନେ ନେ ମୂଲ ମାଗୁଛନ୍ତ ?"

ଫକରା, କହିଲା ହଉ ହଉ ତମକୁ ଦଆ ଯିବ । ସେହି ଭଙ୍ଗା ପାଲିଙ୍କିଟା ବହି ନଅ । ଗଉଡ଼ତକ ପାଲିଙ୍କି ବହି ଆଗେ ଆଗେ ଗଲେ । ବର କନିଆ ଗଲେ ପଛେ ପଛେ, ବାଟ ପାଏ ଚଣ୍ଡେ

ଯାଉଛନ୍ତି, "ଫକିର କହିଲା, ମୋତେ ବଡ଼ ମଇଦାନ ମାଡ଼ିଲାଣି। ତୁ ଏକାଠି ଠିଆ ହ'କ ମୁଁ ଆଉଚି।" ଆଉଚି ବୋଲି ଅଧ ଘଣ୍ଟା। ରତନା ରାଗରେ ଜଳି ପୋଡ଼ି ଅନ୍ଧାରରେ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ। ଆସିଲା ମାତ୍ରେ କହିଲା, "ଏତେବେଳଯାଏ କୁଆଡ଼େ ମରିବାକୁ ଗଲୁ? "ଫକିର କହିଲା, "ହଇଲେ ଅରଖିତଆଣି ଜାଣୁନୁ ପାଣି ଖୋଜୁଥିଲି।" ରତନା କହିଲା, "ମଲା ତୋ'ପରି ବଣପର କିଏ କୁଅ ଖୋଳିଚି କି? ନିଆଁ ନଗାମାନଙ୍କୁ ଏତିକି ବେଳେ ମଇଦାନ ମାଡ଼ିଲା। ନଦରେ ମଚିଷନ ଦାହ କଣ ହେଲାଣି। ଏମେତେ ବାଘ ବାଘ ଯାକ ଚାଲଇବ ଦେଖୁଚି"। "ଫକିର କହିଲା, ଚାଲିଲୁ କାଲେ! ଏଉ କଦ ମାଡ଼ିଛି ତ ଏଇନେ କାନ ପାରି ଦେଲି ଶୋ' ଘଣ୍ଟାକ ଦରେ ଯିବା, ଆମ ଗାଁ ତ ହୋଇ ଦୁଉଛି। ରତନା କହିଲା "ହଇରେ ହୁଣ୍ଡା! ବଣରେ ବାଘ ଭାଲୁ ଏଠି କୋଉ ନୋକଟା ଶୋଇବ।

ଫକିର ବାଘ ଭାଲୁ ନାଁ ଶୁଣି ଅଡର୍ଚ୍ଛ ହୋଇ ଗୋଟାଏ ଅମ୍ବ ଗଛରେ ଚଢ଼ିଗଲା। ରତନା ଦେଖି କାବା! ଗଛ ଉପରୁ ଫକିର ତାକୁ ଡାକୁଚି। "ଆଇଲା କଲେ। ଦେଖ୍ ଦେଖ୍ ମୋତେ ଯେମିତି ନ ଖାଏଟି! ତୋ'ବାଣ୍ ମେତେ ଯେମିତି ନ ଖାଏଟି। ମୁଁ ମୋ' ମାଁର ଏକଇର ବାଳା ବଳି କେବେ"! "ରତନା ତାକୁ ଖୁବ୍ ଶୋଧି ଶୋଧି କହିଲା "ଓଲା, ତତେ ଏକା ବାଘ ଭାଲୁ ଆଉତ, ବଣରେ ରାତ ଅଧରେ ନାଟ କରୁଚ ମୁଣ୍ଡ ପୋଡ଼ାଟା।" "ହଇଲେ ଗାଳି ଦେଉଚୁ" କହି ଫକିର ତଳକୁ ଆସି ରତନା ପିଠି ଆଉଁସି-ଦେଇ କହିଲା, ଚାଲ ଯିବା। ପୁଣି ଖଣ୍ଡେଦୂର ଚାଲିଲେ। ଫକିର ଗୋଡ଼ରେ ଗୋଟାଏ କଣ୍ଟା ପଶିଲା। ଏବେ ଉପାୟ କଣ। ଝୋଟେଇ ଝୋଟେଇ ବସି ପଡ଼ିଲା। "ଇଲେ ମୋ' ଗୋଡ଼ ଗଲା

ଲୋ କହି ମାଟି ଉପରେ ଶୋଇ ପଇଲା ।" ରତନାକ କହିଲା ମତେ ଆଉଁସ୍ । ରତନା କହିଲା, "ତୋ ବେଲ୍, ତୋ ସୁଆଙ୍ଗ ରଖି ଦେଇଥା । ମୁଁ ତତେ ଆଉଁସି ପାରିବିନାହିଁ । ବାଟଯାକ ନାଟ କରୁଚ, "କହି ଖଣ୍ଡୁମୁଷାରେ ପାହାରେ ପିଟିଲା । "ଇଲୋ ମାରି ପକାଇଲା ଲୋ, ଇଲୋ ମାରି ପକାଇଲା ଲୋ କହି ବାହୁଟା ତ ଭୂତପରି ଠିଆ ହେଲା । ପୁଣି ଚାଲିଲେ । ବାହୁଟା ଝୁଣ୍ଟଉ ଥାଏ, ବସୁଥାଏ, ଉଠୁଥାଏ, ଏମିତି ହଉହଉ ସକାଳ ପାଇଲା, ଗାଁ ଗଣ୍ଡା ଦିଶିଲା । ବାହୁଟା ରତନାକ କହିଲା "ଦେଖ୍ ଗାଁ ଦିଶିଲାଣି, ଶଶୁର, ମଳାଶୁର ବାଲରେ ଥିବେ, ମୁଣ୍ଡରେ ଓଢ଼ଣା ଟାଣ । ନଇଲେ କହିବେ ବଡ଼ ଅଲାକୁକ ଘର ଝିଅ ! ତାକୁ ନଅଳ ସରମଅଛି, ନାଁ ତାର ଢଙ୍ଗ ଛପ ଅଛି । ଆଲୋ ମାଧିଆ ମା ମୁଣ୍ଡରେ ଓଢଣା ଟାଣ ।" ରତ୍ନା ଏ କଥାରେ ଖପ ଚଢ଼ି ଉଠିଲା । ବାଟଯାକ ତ ହୋଉ ନାଟ ସୁଆଙ୍ଗ ହେଲାଣି । ସେବ କହିଲା "ମଲା ତୋ ନଆଁନଗା ଶଶୁର ମଳାଶୁରକୁ ମୁଁ କଆଁ ଡରିବ ।" ଫକିର ପାଟିକରି କହିଲା, "ହିଁ, ଅଲବତ୍ ଡରିବୁ, ମୋ' ଶଶୁର ମଳାଶୁରକୁ ଡରିବୁଁନୁ !" ବାଟରେ ମାଇକିନା ପଞ୍ଝାଏ ଗାଧୋଇ ଯାଉଥିଲେ, ଫକିର ତାଙ୍କ କତିକି ଦଉଡ଼ିଗଲା । ଡାକ ଡାକ କହିଲା ଆଲୋ ମାଉସୀ, ଆଲୋ ଅପା ଶୁଣ ଲୋ ମୋ' ବୋହୂଟା ନୂଆ ଭୂଆସୁଣୀଟା କହୁଛି ଶଶୁର ମଳାଶୁରଙ୍କୁ ଗୋଇଠା ମାରିବ, ତେମେ ନିଆପ କର । ମାଇପେ ତ କାବା ! ଦଣ୍ଡେ ଫକିରକୁ ଅନାଉଥାନ୍ତି, ଦଣ୍ଡେ ରତନାକ ଅନାଉଁଥାନ୍ତି । ଶେଷକୁ ବୁଢୀଟିଏ କହିଲା "ହଇରେ ପୁଅ ଏ କିଏ ?" ଫକିର କହିଲା, " ତେମେ ଚିହ୍ନିବ ? ଏ ପରା ମୋ' ଶାଶୁ ଶଶୁର ଝିଅ ! ଏ ପରା ମୋ' ବୋପାର ବୋହୂ ଏ ପରା ମୋ' ଘରର ସାଆନ୍ତାଣୀ,

ନଅତୁଣ୍ଡୀ ।" ବୁଢ଼ୀଟା ଖପା ହେଇଁ କହିଲା, "ତୁ ବାହ୍ୟାଟା କରେ ! ଯା' ଯା' ତୋ' ବାଟରେ ଯା" । "ସେମାନେ ଗଲେ ଗାଧୋଇ ହ୍ୟାଙ୍କ କାଣ୍ଡ ଦେଖି ତାଙ୍କ ଭିତରୁ ଟୋକାଗୁଡ଼ିକ ହସି ହସି ନୋଡରା କୋଡରା ହେଉଥାନ୍ତି ।

ରତନା ଚଢ଼ଭଢ଼ ହଉଥାଏ, ଫକିରା କାହିଁ ମାନିବ, ତାକୁ ନେଇ ସେ ଗା ବଡ଼ ଦାଣ୍ଡର ଗୋଟାଏ କୋଠା କଡ଼ରେ ଆଣି ଛିଡ଼ା କଲା । କହିଲା ଏଇ ମୋ' ଘର । ରତନା ଦେଖିଲା ସତକୁସତ ଭଙ୍ଗା ପାଲ୍‌କିଟା ଆଣି ଗଉଡ଼ମାନେ ସେଇଠି ଛିଡ଼ା ହେଇଚନ୍ତି । କୋଠାର ଏଇଟା ପଛପଟ । ଗୋଟାଏ ଛୋଟ ଦୁଆର ଥାଏ । ବାହ୍ୟା ତାକୁ ସେଇଠି ଠିଆ କରି ଦେଇ କହିଲା ଈଶର ମା ଚଟେ ଆସି ଦିନଯିବ ତୁ ଏଇଠି ଠିଆ ହେଇଥା, ମୁଁ ବଜାରୁ ଆସେ । ଏଇକ୍ଷଣି ଆସିବି ନେଇ କଳଶିଆ, ହ୍ୟା କହି ଚଲ୍ । ଈଶର ମା ଆସିବବୋଲି ରତନା ଠିଆ ହେଇଛି, ଈଶର ମା ନା ଫିସର ମା । କାହାରି ଦେଖା ଦରଶନ ନାହିଁ । ଫକିର ବ ଫେର ନାହିଁ । ତାକୁ ବଡ଼ ଡରକ୍ତ ଲାଗିଲା । ସେ ଗୋଟାଏ ଗଉଡ଼କୁ ପଚାରିଲା, ହଇ ହେ ମଉସା ଏ ଘର କାହାର ?"

ଗଉଡ଼ କହିଲା, "ଏଇଟା ବାବୁ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ଘର ।" ରତନା ବୁଝିପାରି ଚୁନ ହେଲା । ତା' ଇଚ୍ଛାଥିଲା କାହାକୁ ଡାକନ୍ତା । ବାବୁ ସାଆନ୍ତ ନାଁ ଶୁଣି ଟିକେ ଭୟ ହେଲା । ଆଉ ବା ଡାକବ କାହାକୁ ? କେହି ତ କୁଆଡେ ଦେଖାନାହିଁ । ଖାଲି ଗଉଡ଼ ଗୁଡ଼ଟା ଆଉ ସେ ଏକାଟିଆ । ଗଉଡ ଭିତରୁ ଜଣେ ଦୟାକରି ପଚାରିଲା, "ହଇଏ ! ତମକୁ ତ କେହି ଡାକୁନାହାନ୍ତି କେତେ ଆଉ ଖରାରେ ଠିଆହେବ, ଏ ପାଲ୍‌କିଂଟା ପଡ଼ିଚ ବସିଥାଅ ।" ରତନା ଭାବିଲା, ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଛିଡ଼ାହେବା ଅପେକ୍ଷା କଣରେ ଆଉଜି ବସିଲେ ଭଲ । ସାତପାଞ୍ଚ ଚେଇଁ ଚ,

ବାଟ ଗୁଳୁଚି, ନିଦରେ ଆଖିପତା ବୁଜିହୋଇ ଆସୁଚି । ଯାଇ ପାଲିଙ୍କି ଭିତରେ ଆଉଜି ବସିଗଲା । ଗୁହୁଁ ଗୁହୁଁ ନିଦ ମାଡ଼ିଆଇଲା ।

ହଠାତ୍ ବଡ଼ ଗୋଳମାଳ ପାଟିରେ ତା' ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଛାତିଟା ଧାଉଁକିନା ହୋଇଗଲା । ରତନା ବାହାରକୁ ଅନେଇକି କଣ ଦେଖିଲା, ଗୋଟାଏ ପାଞ୍ଚହାତ ଡେଙ୍ଗା ଧୋବଧାଉଳିଆ ମଣିଷ, ବେତ ଖଣ୍ଡେ ଧରି ଭଉଡ଼ଙ୍କୁ ପିଟିନାଗିଚି । ଭଉଡ଼ ବିକଳ ହୋଇ ପାଟିକରି ତା' ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡୁଛନ୍ତି, ହାତତଳେ ପଡୁଛନ୍ତି । "ସାଆନ୍ତେ ଆଉ ମାରନା, ଆଉ ପଇସାକଥା ମୁହଁରେ ଧରିବୁନୁଁ, ତମର ଖଣ୍ଡେବରଷ ଗୋଲାମୀ ଖଟିବୁ । ତମ ଗୋଡ଼ ଧରୁଛୁ, ହାତରେ କୁଟା ହଉଚୁ ।" ସାଆନ୍ତେ କାହିଁକି ମାନିବେ । କହିଲେ, "ପଇସା ମାଗୁଚ, ପଇସା ଧୋଇ ପାଣି ଦେବ, ମୋ' ଘରଜରେ ରହିଲ, ସୁଖରେ ଘରକଲ, ଟୋଲବାଣୀଟା କରଦେଲ ପୁଣି ପଇସା ମାଗୁଚ ।" ଏହା କହି ତାଙ୍କୁ ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ ପିଟିଲେ । ତାଙ୍କ ମାଡ ଦେଖି ରତନାର ହଲକ ଶୁଖିଗଲା । ସେ ପାଲିକି କଣରେ ଜାକିଯୁକି ହୋଇ ବସିଲା । କିନ୍ତୁ କଣହବ । ସାଆନ୍ତ ତାକୁ ଦେଖି-ସାଇଲେଣି । ଘଡ଼ିଏ ବେଳ କଟମଟେଇ ଅନେଇ କହିଲେ, "ତୁ କିଏ ?" ରତନା କହିଲା, "ମୁଁ—ମୁଁ—ରତନା ।" "ଏଠିକି କେମିତି ଆଇଲୁ ?" ରତନା କହିବ କଣ ଘଡ଼ିଏ ଭାବି କହିଲା ସାଆନ୍ତଙ୍କ ବେହେରା ଫକିର ସାଇଁ ମୋତେ ଆଣିଚି ।" ସାଆନ୍ତ କାବା ହୋଇ କହିଲେ, "ଏଠିତ ମୋ' ବେହେରା ଫକିର ସାଇଁ କେହି ନାହିଁ ।" ରତନା ବୁଦ୍ଧିକରି କହିଲା, "ଲୋକ ମହାରଣାଙ୍କୁ କହିଲେ ଜାଣିବେ, ସେ ମୋ' ଧରମଭାଇ ।" ସାଆନ୍ତେ ପୁଣି କହିଲେ, "ଏଠି ତ ଲୋକ ମହାରଣା କେଇଜଣାହିଁ ।" ଏଥର ରତନା ଆଉ କାହା ନାଁ କହିବ, କହିଲା, ଈଶର ମା ଜାଣେ । "ସାଆନ୍ତେ

କହିଲେ, "ଈଶ୍ୱର ମା କିଏ ?" ଆଉ ଏ କଥାକୁ ରତନୀ ଜବାବ ନ ଦେଇ ଚୁପ ହେଲା । ପଂଜରା ଉପରେ ତା' ହାଡ଼ କଡ଼କଡ଼ ଡାକୁଥାଏ । ଆପୁ ଆସିଲେ ସିନା ତା' ମଜା ବୁଝିବ ? ସାଆନ୍ତେ ତା'ଠୁ କଥାର ଉତ୍ତର ନପାଇ ଘର ଭିତରକୁ ଗଲେ । ଦଣ୍ଡେ ପ୍ରାୟ ଆଇଲା ଗୋଟାଏ ମାଇପି ଲୋକ । ରତନୀ ଖୁବ୍ ଖୁସି ହୋଇ ଗଲା । ଭାବିଲା ଈଶ୍ୱର ମା ଆଇଛନ୍ତି, ଏଥର ତାକୁ ଘରକୁ ନେବ । ମାଇପି ଲୋକଟି ସିଧା ପାଲିଙ୍କି କତିକି ଆଇଲା, କହିଲା, "ଝିଅଲୋ କାହୁଁ ଅଇଲୁ ? ରତନୀର ମହାରାଗ ହେଲା । କହିଲା କିଛି ଜାଣିନାହିଁ ଯେମିତ, କହିଲା କାହୁଁ ଅଇଲୁ, ନଙ୍କାରୁ ଆଇଲି ।" ତା' କଥା ଶୁଣି ସେତ ମାର ମୁଷ୍କିଲ୍ । କହିଲା କଥାପଦକୁ କାମୁଡ଼ି ଗୋଡ଼ଉଚ୍ଚୁଦରେ ନପଶୁଣୁ ଗୁଳ ବାଜିଲାଣି । ଏ ପୁଣି କି ଘର କରିବ, ତା ପାଖିରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ମାଇକିନା ଭିତରୁ ବାହାରପଡ଼ି କହିଲା, ହଇଲୋ ଧେଡ଼ିଆବୋହୂ କାହାସାଙ୍ଗେ କଥୁଚୁ ? ଧେଡ଼ିଆବୋହୂ ସେତେବେଳକୁ ଅଗ୍ନିମୂର୍ତ୍ତି ! ସେ ତାକୁବ ଶୋଧିଦେଲା । ରତନୀ ପାଲିଙ୍କି ଭିତରୁ ବାହାରପଡ଼ି କହିଲା, ଦେଖିଲୁ ମାଉସୀ, ତୁଚ୍ଛେଇଟାକୁ ମୋ' ସାଙ୍ଗେ ନଗେଇଚ । ମୁଁ ଭଲ ତାକୁ କିଛି କହିଥାନ୍ତି । ମୁଁ ପଚାରିଲି ତୁ ଈଶ୍ୱର ମାଁ କି ?" ଆଉଜଣେ ଆଇ କହିଲା, "ମୁଁ ଈଶ୍ୱର ମା । ତୁ ପଙ୍କାସ ବୋହୂ କଲୋ ! ଆ'ଆ' ଘରଭିତରକୁ ଆ', ମତେ ପଙ୍କାସ କୋଉକାଳୁ କହିଲଣିଟି । ଏ ନଅାଁନଗା ମନକୁ କଣ କହିବଟି । ଠୋକାଠା ଏଇକ୍ଷିଣି ବଜାରରୁ ଆସିବ । ଆଉ ତୁ ବାହାରେ ବଇଚୁ । ହଇଲୋ ତୋ' ପାଖିରେ କଣ ବେଙ୍ଗ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିଲା । ମତେ ଡାକଟାଏ ଦେଲୁନାହିଁ । ଆ' ଆ' ।"

ରତନୀ ଆଶ୍ରାପାଇ ବଡ଼ ଖୁସିରେ ଘର ଭିତରକୁ ଗଲା । ଦେଖିଲା, ଖଟ ପଡ଼ିଛି, ମେଜ ଥୁଆ ହୋଇଚି, ଚଉକି ସଜା ହୋଇଚି,

ଖାଣ୍ଟୁରେ ମାଳ ଅଇନା ଆଉ ଚଣି । ଖଟରେ ଶୋଇଛନ୍ତି ସାଆନ୍ତେ । ଟୋକାଟିଏ ଗୋଡ଼ ଘଷୁଚି । ଈଶର ମା ଘରକୁ ପଶିଯିବ କଣ ତା' ମୁଣ୍ଡ ବାଜି କାଚର ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଅଇନା ଧୂମ୍‌କିନା ତଳେପଡ଼ି ଚୂନାଭୂତ । ସାଆନ୍ତଙ୍କର ତ ନିଦ ଲାଗିଆସୁଥିଲା ଏ ଶବଦରେ ଉଠି-ପଡ଼ି ଆଗ ଦି'ଚାରି ମୁଡ଼ା ଦେଲେ ଭଣ୍ଡାରୀ ଟୋକାକୁ, ସେଠୁ ଦି' ଦି' ବେତ ଦେଲେ ଏ ଚାକରଣୀଙ୍କୁ । ହଠାତ୍ ଘରେ ପଶି ଅକାରଣେ ମାଡ଼ଖାଇ ରତମାର ରାଗରେ ବୁଦ୍ଧି ହଜିଗଲା । ସେ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ନପାରି କହିଲା, "ଏଇଠା କାହିଁକି ମତେ ମାଇଲ ଲୋ ! ଈଶର ମା ଆରଶୀ ଭାଙ୍ଗିଲା, ମୁଁ ଖାଇଲି ମାଡ଼ ।" ସାଆନ୍ତେ ଖୁବ୍ ରାଗିଯାଇ କହିଲେ, ବେଶି ବକ୍‌ବକ୍ କରନା । ଏଠି ଗୃକସଣୀ ଯେମିତି ସାଆ-ନ୍ତାଣୀ ସେମିତି, ଦୋଷକଲେ ମାଡ଼, ସାଆନ୍ତାଣୀ ହେଇଚି ବୋଲି କଣ ମୁଣ୍ଡ କିଣିଚି ? ଉଠ ଯାଇ ଭଙ୍ଗା କାଚତକ ଗୋଟେଇ ଗଦା କର । ରତମା ଆଖିପୋଛିଯାଇ କାଚତକ ଗୋଟେଇ ଗଦାକଲା ।

ବାବୁ ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଭଣ୍ଡାରୀ ଟୋକାଟାବି ଆସି ସାଙ୍ଗରେ ମିଶିଗଲା । କାଚ ଗୋଟଉ ୨ କହିଲା, ଦେଖିଲୁ ମାଁ ସାଆନ୍ତାଣି, ସାଆନ୍ତେ ଆମର ଖୁବ୍ ଚଡ଼ିଲା ମଣିଷ । ଯେମିତି ନଙ୍କାମରଚଟି ତ ! ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ବୁଝି ଚଳିବ । ତେଣେ ନୂଆ ଲୋକ ବୋଲି କହି ରଖିଲି । ରତମା ସୁଯୋଗ ପାଇ ପଚାରିଲା, ହଇରେ ତୋ ନା କଣ ? ଟୋକା କହିଲା ମୋ'ନା ଦାମା । ମୁଁ ବାବୁଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଘଷେ, ପଙ୍ଖା ଟାଣେ, ବୋଲ ହାକ କରେ । "ରତମା କହିଲା, ଆଉ ଫିକର କିଏ କରେ ? ଦାମା କହିଲା, କିଏ ରତମା କହିଲା ଏଠି ଘର ସେ ଥାଏ ।" ଦାମା କହିଲା ଏଠି ତ ଫିକର ବୋଲି କେହି ନାହିଁ । ରତମାକୁ ତ ଖୁବ୍ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିଲା । ସେତେବେଳକୁ ଈଶର ମାଁ ଆସି ଡାକିଲା, ଆଲୋ ବୋହୂ ଗାଧେଇବୁ । ରତମା ଉଠିକରି ଚାଲା-

ଈଶ୍ୱର ମାଁ ତାକୁ ନେଇ ପୋଖରୀ ତୁଠରେ ବସିଲା । ମୁଣ୍ଡାଏ, ସାବୁନ, ଗିନାଏ ବାସନା ତେଲ ଧରି ବସି ଥାଏ । ଅଇନା ପାନିଆ ସବୁ ଆଣିଥାଏ ।

ପୋଖରୀ ତୁଠରେ ଘର ନିର୍ଜନ, ଘରଆଡେ ପାଚେରି ବନ୍ଧା । ପକ୍କା ବେଢା, ତୁଳସିଚଉରା, ବାଡିଟା ଖୁବ ସୁନ୍ଦର, ଫୁଲଗଛ ମାଳ-ମାଳ, ନଡିଆଗଛ, ଆମ୍ବଗଛ କଦଳୀଗଛ ପଣସଗଛ ମାଳ ୨ । ରତନୀ ଏ ସବୁ ଦେଖି ତା' ଆଖି ଖୋସି ହୋଇଗଲା । ସେ ଘଡିଏ ସବୁଆଡେ଼ ଗୃହିଁଲା ।

ଈଶ୍ୱର ମା ଟିକେ କଡ଼ାସ୍ୱରରେ କହିଲା, କଣ ବଲବଲ କରି ଅନେଇଚୁ ଘର ବାଡ଼ି କଣ କେବେ ଦେଖିନୁଁ । ତୋର ସାଆନ୍ତର ତ । ଏଠି ରାଣୀ ହୋଇ ରହିବୁ । ଭଲ ଗୁଣକଲେ କପୁର ଚୂରିବୁ । ଆମେ ତ ଚାକରବାକର ଲୋକ । "ରତନୀ ଟାଣି-ହୋଇ କହିଲା, "ମୋର କଣ ମନ୍ଦଗୁଣ ଦେଖିଲୁକି ? ଈଶ୍ୱର ମା କହିଲା, ସାଆନ୍ତେ କହୁଥିଲେ, ତୁ କୁଆଡେ଼ ପକ୍କା କଳିଆଖୋର-ଣୀଟା ।" ଆପଣା ନିନ୍ଦା ଶୁଣି ରତନୀ ଖପା ହୋଇ କହିଲା, "ମୁଁ ପକ୍କା କଳିହୁଆଖୋରଣୀ ଆଉ ତୋ' 'ସାଆନ୍ତଟା ଖୁବ ଭଲ । ସେଇଟା କଥାଁ ମୋ' ସାଙ୍ଗେ ନାଗିଚ ମତେ ସଖାଳୁ ଦି' ପାହାର ବାଡେ଼ଇଲଣି । ହଉଲୋ ତେମେସବୁ ଏଠି କେମିତି ଚଳ ? ଈଶ୍ୱର ମା ବଡ଼ ଦୁଃଖରେ କହିଲା "ମାଡ଼ ଗାଳି ଖାଇ ଚଳୁ । ମାଡ଼ ଖାଇ ୨ ହାଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଲା । ସାଆନ୍ତେ ଖୁବ ପ୍ରତାପୀ; ଏବେ ତମ ହାତରେ ଆମ ଚୁଟି । ମାଇଲେ ଧଇଲେ ଯିବୁଁ ଆଉ କୁଆଡ଼କି ? ଜମି ଧରିବୁ ।" ସ୍ୱା କହି ଟାଣିନେଇ ରତନୀକି ତଳେ ବସେଇଲା । ପିଠିକି ଖଡ଼ୁତକ ତାର ବଡ଼ ହୁଗୁଳା ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ହାତରେ

ଶୁଣି ରତନା ଆଖିରୁ ଟପ ଟପ ଲୁହ ଗଡ଼ିଗଲା । ଘଣ୍ଟାକ ଆଗର କଳ୍ପନା ଚିନ୍ତା ଯୋଉ ସୁଖ, ଶୂନ୍ୟରେ ମିଶିଗଲା । ଆଉ ତାର ଭାବନାର ବେଳ ନଥିଲା । ବଡ଼ ବଡ଼ କଷ୍ଟନ ଥାଳରେ କ ଜାଣି '୫ ଲୋକର ରାନ୍ଧିବା ଦରବ ଘେନି ଗୁହାଳି ପୁଝାରୀ ଆସି ହାଜର । ରତନାକ ହୁକୁମ ହୋଇଛି ରାନ୍ଧିବବୋଲି । ତା' ଛାତି ଥର ଥର । ସେ କ ରନ୍ଧା ଜାଣେ ? ଯା' ହଉ ରନ୍ଧା ଘରକୁ ଗଲା । ଜିନସପତ୍ର ଥୋଇଦେଇ ପୁଝାରୀ ବାହାରିଗଲେ । ରତନା ଚୁଡ଼ିକର ଚୁଲି ଜଳେଇଲା ଭାତ ଫୁଟେଇଲା । ସାଗଟା ଖରଡ଼ିଲା, ଡାଲିଟା କଲା । ନଡ଼ି ମାଛକୁ ବେସର କରଦେଲା । ଆଉ ତ କିଛି ଜାଣିନାହିଁ । ପୁଣି ଖିରିଚିନି ସନ୍ତୁଳାଟା କଲା । ଆଉ ସବୁ ଜିନସ ପଡ଼ିଥାଏ । ସେ କ ଜାଣେ କ୍ଷୀରମୋହନଭୋଗ, ଆଉ କଲିଆ କୁରୁମା !

ରାତି ନଅଟାକୁ ବାବୁ ଆସି ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଲେ । ରତନାକ କହିଲେ; ଭାତ ବାଢ଼ । ତା' ହାଲକ ଶୁଖିଗଲା । ଏଡ଼େବଡ଼ ଲୋକକୁ କେମିତି ଭାତବଢ଼ କଣ କରିବ । କେହି ସାହାଯ୍ୟ କଲେନାହିଁ । କଷ୍ଟେମଷ୍ଟେ ଥାଳିରେ ଥାଳିଆରେ ଭାତ ତିଅଣ ପରଶିଲା । ସାଆନ୍ତେ ଖାଇ ବସିଲେ । କହିଲେ ଭାରି ସୁଆଦ ହୋଇଚି । ରତନା ମନ କୁଣ୍ଢେ । ଡାକଲେ, "ଆସ ଖାଇବ" । ରତନାକ ଭାରି ଲାଜ ମାଡ଼ିଲା । ଚୁନହେଇ ରହିଲା । ସାଆନ୍ତେ ପୁଣି ଡାକିଲେ, ନଶୁଣିଲାରୁ ରାଗ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଥାଳି,ଥାଳିଆ, ଗିଲାସ, ବାସନ, ଭାତ ତରକାରୀ ସବୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲେ । କହିଲେ, ଜଣ ମୋ' କଥା ଅମାନିଆ ।" ସାଆନ୍ତର କାଣ୍ଡ ଦେଖି ରତନାର ଛାତିରୁ ଅଧେ ରକ୍ତ ଶୁଖିଗଲା । ସେହିକ୍ଷଣି ଈଶ୍ୱରମୀକୁ ଡକରା ହେଲା । ସାଆନ୍ତ ରାଗରେ ଗମଗମ ହୋଇ କହିଲେ, ଏ ମୋ' କଥା ଅମାନିଆ କରୁଛି, ଏହାକୁ ପଖାଳଭାତ ପଠାଶାଗ ଏହିକ୍ଷଣି ଆଣିଦିଅ ।" ସେହିକ୍ଷଣି ପଖାଳଭାତ ପିତା

ଶାଗ ଖରଡ଼ା ଆସିଲା । ସାଆନ୍ତ କହିଲେ,"ବସ୍ ଖାଇବାକୁ ।" ରତନା ଭୟରେ ଖାଇ ବସିଲା । ସାଆନ୍ତ କଟେଇ କଟେଇ ଭାତ ଚାକ୍ଟିଆକୁ ଅନେଇଁ ଥା'ନ୍ତି । ପୁଣି ରାଗରେ କହିଲେ "ହଇଲୋ ଈଶର ମା ହାଣ୍ଡିଏ ଗୋରୁ ତୋରାଣୀ ବାଢ଼ି ଦେଇଛୁ । ଏତେ ଖାଇବ ସେ ! କଡ଼୍ ଫୋପାଡ଼୍, ସେହିକ୍ଷଣି ଈଶର ମା ସବୁ ଅଜାଡ଼ିଦେଲା, ରହିଲା ଖାଲି ଶାମୁକାଏ ତୋରାଣୀ । ସାଆନ୍ତେ କହିଲେ,ଏଇ ତୋରାଣୀ, ଆଉ ପିତାସାଗ, ମୋ' କଥା ଅମାନିଆ କଲେ ଏଇ ଖାଇବାକୁ ମିଳିବ । ରତନା ଲୁହ ପୋଛୁଥାଏ ଖାଉଥାଏ, ତା' କଇଁକଇଁ ସ୍ୱର ଶୁଣି ସାଆନ୍ତେ ଝଟ ତା ପିଠିରେ ବେତଟିଏ ବଜେଇଲେ । କହିଲେ "କାନ୍ଦିଲେ ଏ ଶାସ୍ତି । ରତନା ତୁନିହେଇ ସେତକ ଖାଇଲା ।

ଖାଇ ଉଠିଲାମାତ୍ରେ ସାଆନ୍ତେ ଗଲେ ଆ'ର ପିଣ୍ଡାକୁ; ସେଠି ଚଟେଇ ସତରଞ୍ଜି ପଡ଼ିଲା । ହାରମୋନିଅମ୍ ସିତାର ଥୁଆଗଲା । ବାବୁ ବସିଲେ ବାଜା ବଜେଇ ଗୋଟିଏ ଗୀତ ଗାଇଲେ । ତାଙ୍କ କଣ୍ଠ ସ୍ୱର ମଧୁର ରତନା ଶୁଣୁଥାଏ । ସାଆନ୍ତେ କହିଲେ, "ଆସ ବାଜା ବଜେଇବ ।" ଆଉ ସେ କିଛି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ କାଠକି ଗଲା । ବାବୁ ତାକୁ ବାଜା ଶିଖେଇ ବସିଲେ । ସେ ବୁଝୁ ନ ବୁଝୁ ହୁଁ ହାଁ ମାରୁଥାଏ । ଘଣ୍ଟାଏ ଗଲା, ସାଆନ୍ତେ କହିଲେ ଚାଲ ଶୋଇବା । ଖରାଦିନ, ବଡ଼ ଗରମ, ପିଣ୍ଡାରେ ବିଛଣା ହେଲା । ଦବ୍ୟସୁନ୍ଦର ବିଛଣା, ଗଦି, ତୋଷକ, ଲେପ, ତକିଆ, ପୁଣି ମଲ୍ଲି-ଫୁଲ ମାଳ । ସାଆନ୍ତେ ଶୋଇଲେ । ଦଣ୍ଡେ ଯାଇନାହିଁ ସାପ ମାଉଲାପରି ଉଠିଲେ । ବିଛଣା ବଡ଼ କାଟିଲା । କଥା କଣ, ରମା ବେହେରା, ଦାମା ବାରିକ ଦଉଡ଼ି ଆଇଲେ । ବାବୁ ସବୁ ବିଛଣା ଅଗଣାରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲେ । କଥା କଣ, ଖୋଜଖୋଜ ସାତ ପରସ୍ତ ଗଦିତଳେ ଗୋଟାଏ ଖଡ଼ିକା । ଏଇଟା କାଟୁଥିଲା । ବାବୁ

ଖଡ଼କାଠି ପାଇ ସେହ୍ନଷଣୀ ସମା ବେଦେହସଙ୍କୁ ଦ'ହଧା ଦାମା ବାରିକଙ୍କୁ ଦ'ଚଠକଣା ବସେଇଲେ । କହିଲେ, ଆଣ ଖଜୁରପତି । ତାଙ୍କ କଥାମତେ ଗୋଟିଏ ସାତିଛୁଣ୍ଡା ଖଜୁରୀପଛି ଆସି ପଡ଼ିଲା । ପିଡ଼ା ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡତଳେ ଦେଇ ସାଆନ୍ତେ ଶୋଇଲେ । ରତନମା ଡାକିଲେ ଗୋଡ ଦସି. । ତାଙ୍କ କାଣ୍ଡଦେଖି ରତନାର ପିଳେହୀ ଫାଟି । କିଛି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ଗଲା ଗୋଡ଼ ଚିପିଲା ।

ମୁଠାଏ ଦ'ମୁଠା ନ ଦଉଣୁ ସାଆନ୍ତେ ଏମିତ ଶୋଇଠାଟିଏ ଦେଲେ ଯେ ଗ୍ରହିହେଇ ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ ପଡ଼ିଲା "ଆଲୋ ବୋପାଲୋ" ହେଇ କାନ୍ଦି ଉଠିଲା । ସତେ ଯେମିତ କିଛି ଜାଣି ନାହାନ୍ତି. ସାଆନ୍ତେ ଧଡ଼ପଡ଼ ଉଠିଯାଇ କଅଁଳେଇ କହିଲେ, "ଆହା କାଟିଲା କଅ ! ହଉ ଆସ ଦସା ଥା'ଉ, ଶୋଇ ପଡ ରାତି ବାରଟା ହେଲାଣି । ଭୟରେ ଭୟରେ ରତନା ଗୋଟାଏ କୋଣରେ ଶୋଇଥାଏ । ତା' ଆଖିକି ନିଦ ନାହିଁ । ସାତପାଞ୍ଚ ଭାବୁଥାଏ । ମାଁ କଥା ମନେ ପକେଇ ଆଖିରୁ ନୁହ ଗଡ଼ି ଯାଉଥାଏ । ଲୋକାଙ୍କଇର ଛଳକଥା ଚନ୍ତ ତା'ବୁକୁ ଫାଟିପଡୁଥାଏ । ଏ କଣ ହେଲା, କୁଆଡେ ଥିଲା, କୁଆଡକି ଆଇଲା ; ଫକୀର୍ କିଏ, ଏ ସାଆନ୍ତେ କିଏ, ଏମାନେ ତାକୁ ନେଇ ଏତେ ରଙ୍ଗ କାହିଁ କରୁଛନ୍ତି କିଛି ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । ଉଠିବସି ସୁଉଁ ସୁଉଁ ହେଇ ଅନେକବେଳ କାନ୍ଦିଲା । ତା'ସୁଉଁ ସୁଉଁରେ ସାଆନ୍ତର ନିଦଭାଙ୍ଗିଲା । ବିରକ୍ତ ହେଇ କହିଲେ କଣ ଲୋ ଟୋକାକି ଶୁଆଇ ଦବନାହିଁ କହ ! କାହିଁକି କାନ୍ଦୁଛ ?"ଏଥର ରତନା ସମ୍ଭାଳି ନପାରି ଆହୁରି ବଡ ପାଟି କରି କାନ୍ଦି ଉଠିଲା । ସାଆନ୍ତ ତାର କତିକି ଯାଇ ଠିଆହେଇ କହିଲେ, "କଅଣ କାହିଁକି କାନ୍ଦୁଛ ମତେ କୁହ । ଆପଣା ସ୍ୱାମୀକି ନ କହିବ ତ ଆଉ ଦୁଃଖ କଥା କହିବ କାହାକୁ ?" ସାଆନ୍ତ କଥାରେ ରତନାର ଗୋଡ଼ରୁ

ମୁଣ୍ଡଯାକେ ଜଳି ଉଠିଲା । ଖସିଲା ମଲେ ମରିବ ପଦେ କହିବ । ଝଟ ଉଠିଯାଇ କହିଲା, "ମଲାମୋର ତେବେତ କୋଉଦିନ ବାହା ହେଲି ? ଫକୀର ମଲାନାହିଁ ମତେ ଆଣି ଏଠି ଏତେ ରଙ୍ଗ କରା-ଉଛି, ଲୋକା ମଲାନାହିଁ ମତେ ପୂରେଇ ଏଠି ନାଟ ଦେଖୁଛ ।" ଏହା କହି ଦୁମ୍‌କିନା ତଳେ କଚୁଡ଼ି ହୋଇପଡ଼ି ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇଲା । ସାଆନ୍ତେ ମହା ବ୍ୟସ୍ତହୋଇ ତାକୁ ଟାଣି ଓଟାରି ସେଠୁ ଉଠେଇଲେ ଅନେକ ବୁଝେଇ ସୁଝେଇ ତୁନିକଲେ । ହେଲେ ରତ୍ନା ମୋଟେ ତୁନି ହେଉ ନଥାଏ । ଖାଲି କାନ୍ଦୁଥାଏ କହୁଥାଏ ଏ ଜୀବନ ଆଉ ରଖିବି ନାହିଁ । କାଲି ସକାଳେ ପୋଖରୀକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବି । ଅର୍ଶିତ ଜୀବନ ଏତେ ହୀନସ୍ତା ହେଲା । ଜଣେ ବାହା ହେଲା, ଆଉଜଣେ କହିଲା ସ୍ୱାମୀ ! ମୁଁ ମୂଳଆ ମୁଣ୍ଡର ଝିଅବୋଲି କଣ ମୋର ଇଜତ ମହତ ନାହିଁ । ନିମ ଘରେ ବାରପାଇଟି କରିବ ବୋଲି କଣ ମୋ ମାନ ମହତ ଗଲା । ମୁ ପଡ଼ିଛ ଗଳାରେ ଦଉଡ଼ି ଦେବି ।"

ଆଉ ବେଶି ବଢ଼ିବାର ନୁହେଁ ଦେଖି ସାଆନ୍ତେ ଆପେ ଆସି କଡ଼ରେ ବସିଲେ । ପ୍ରବୋଧ ଦେଇ କହିଲେ, "ଆରେ ଶୁଣ, ମହାପୁରୁ ସାକ୍ଷୀ. ଦଅଁ ଦେବତା ସାକ୍ଷୀ ମୁଁ ତୁମକୁ ବାହାହୋଇଚି ଫକୀର କେହି ନୁହେଁ । ମିଛରେ ମିଛରେ ସେତକ ଭେଳିକି ହୋଇଥିଲା । ତୁମେ କଜିଆଖୋରଣୀ ବୋଲି ତୁମକୁ ଏ ଦଣ୍ଡ ।"

ରତ୍ନା ଟିକେ ଥଣ୍ଡା ହେଲାରୁ ସାଆନ୍ତେ କହିଲେ ସ୍ଥିର-ହୋଇଁ ଶୁଣ ! ମୁଁ ଆଗରୁ ଲୋକାକଡ଼ରୁ ଶୁଣିଥିଲି ତୁମେ ଖର ଖୋରଣୀ, ଖର ସାହାସୀ । ତମେ ମନେଥିବ ତମର, ମୁଁ ଯାଇଥିଲି ତମଗାଁକୁ ମାଛମାରି, ସେ ଆଜକୁ ପାଞ୍ଚ ବରଷ କଥା । ସେଦିନ ତୁମର ଯୋଉ ସାହାସ ଦେଖିଲି, 'ମୋ' ମନ ମାନିଗଲା । ମୁ ସାହା-

ସବୁ ଘର ସୁଖପାଏ । ହେଲେ ତମ ଖୋରଣୀପଣଟା ଛଡ଼େଇବା ସକାଶେ ଏତକ ଉଆଣକର ବାହାହେଲି । ଏଥର ମନ ମାନିଲା !'

“ରତମା ଏତକ ଶୁଣି ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ସାଆନ୍ତେ ଆଦରରେ ପାଖରେ ବସେଇ କହିଲେ ଏଥର ରତମା ନଅରୁଣ୍ଡୀ ହେଲ, ଇହାବଟି ଦେଇ ମଙ୍ଗଳ ଚଣ୍ଡୀ ।” ରତମା ମୁହଁରେ ଆଉ କଥା ନାହିଁ ।

ଛ କଥା ।

ଆରଦିନ ଦିନ ୯ ଘଡ଼ି ହେଇଚି, ସାଆନ୍ତେ କଚେରୀଠାଇଁ ଅଛନ୍ତି, ରତମା ବଇଚି ମଝିଘରେ, ଈଶ୍ୱର ମାଁ ଭଣ୍ଡାରୁଣୀ ତା' ଗୋଡ଼ରେ ଅଳତା ବଉଚି, ଆଇଲା ଫକୀର ବାମ୍ବା ! ତା' ହାତରେ ପଥର ଠୁଙ୍ଗାଟି ।

ଫକୀରକୁ ଅନେଇଦେଇ ରତମାର ଗୋଡ଼ରୁ ମୁଣ୍ଡଯାଏଁ ଥରିଗଲା । ଏଇନା ସାଆନ୍ତ କହୁଥିଲେ ଫକୀର ବୋଲି କେହି ନାହିଁ, ଏ ପୁଣି ଜାଅନ୍ତା ଫକୀର କାହୁଁ ଆଇଲା ? ତେବେ ସାଆନ୍ତେ ମିଛ କହିଲେ ? ଏ କଣ ମାୟାପୁର ?” ଫକୀର ଘଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଡେ ରତମାକୁ ଅନେଇ କହିଲା, “ମଲୁନୁ ପୋଡ଼ା ମୁହିଁ, ମୁଁ ଏ ବଜାର ସେ ବଜାର, ଏ ଗାଁ ସେ ଗାଁ, ଏ ବିଲ ସେ ବିଲ ତେତେ ଖୋଜିଲଣି, ଆସି ତୁ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ଉଆସରେ ପଶିଲୁଣି ! କହନ୍ତିନେଇଁ କଥାରେ କାହା କପାଳରେ ଖିରଖିରଷା କାହା କପାଳରେ ନତୁ, ଆରେ ଏ ପୋଡ଼ା ଫକୀର କପାଳରେ ଖାଇଥା

ଖଡ଼ା ଚୋବେଇ ଚୋବେଇ ମରୁ !" ତୁ ଏଠି ନଅ ତୁଅଣ, ତେର ଭଜା, ପନ୍ଦର ପିଠା, ଦଶ ଗଇଂଠା ଖାଇ ମଉଜ କରୁଚୁ, ଆଉ ଫକୀରା ଓଲୁ ତେଣେ ମାଜଣା ମଙ୍ଗଳପୁର ବୋଲି ଖୋଜି ଅଛି-ଲାଣି । ଚାଲ ଘରକୁ ଯିବୁ । ଶାଶୁ ଅନେଇଥିବ, ଶଶୁର ଅନେଇ-ଥିବ, ଅନେଇଥିବ ମାଧିଆ. ମାଧିଆ ବୋପା ତ ଘରେ ବଇଚି, ମାଧିଆ ମାଁକୁ ନେଲା କଲେ ଗଧିଆ ! "ଚାଲ୍ ଚାଲ୍, ଆଲୋ ଉଠୁଚୁ ?" ଏହା କହି ତା' ବାହାଧରି ଝିଙ୍କି ପକେଇଲା । ରତମୀ ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଇଁ ଉଠି ଠିଆ ହେଇ ଆଗେ ତାକୁ ଗୋଡ଼ଠୁଁ ମୁଣ୍ଡଯାକେ ଅନେଇଲା । ଇଲେ ସେଇ ବାହ୍ମା ତ । ସାଆନ୍ତ କଥା ମନେକରି ତାର କଲିଜା ଦୁହୁଁ ହେଇଗଲା । ସେ କଣ କରିବ କିଛି ବୁଝି ନପାରି କାଠପରି ଛିଡ଼ା ହେଇ ରହିଲା । ଈଶରା ମା କହିଲା, "ଇଲୋ ଯାଆଲୋ, ଡାକୁଚି ! ଶାଶୁ ଶଶୁର ଅନେଇ-ଥିବେ, ପଞ୍ଚ ଯାଇଛନ୍ତି ପଡ଼ିଥିବ । ଆପଣା ଘରକୁ ଯିବାକୁ ଏତେ ହାତଧରା ଗୋଡ଼ଧରା !" ଏଥର ରତମାର ପାଟି ଫିଟିଲା । ଈଶରା ମାଁକୁ ବଟେ ଗୋଧି ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇ କାନ୍ଦି ବସିଲା । ସେତେ-ବେଳକୁ ସାଆନ୍ତ ଆସି ହାଜର । ସାଆନ୍ତକୁ ଦେଖି ସରମରେ ରତମା ମାଟିରେ ମିଶିଗଲାଣି । ତାଙ୍କ କନିଆ ଗୋଳ ଦେଖି ସାଆନ୍ତ କହିଲେ, "କିଅ ଫକୀରଚରଣ, ଆମ ହଆସ ଭିତରେ ଏତେ ଗଣ୍ଡଗୋଳ କିଆଁ ଲଗେଇଚ ?" ସାଆନ୍ତ କଥା ଶୁଣି ଫକୀରା ଟିକେ କାନ୍ଦି ପକେଇଲା, ଟିକେ ନୁହ ପୋଛି ପକେ-ଇଲା କହିଲା ସାଆନ୍ତେ ହଜୁର ନଶାପ କର । 'ପଅରଦିନ ରାତରେ ବାହା ହେଲି କାଲି ସକାଳେ ଗାଁକୁ ଅଇଲି, କନିଆକୁ ଈଶରାମାଁ ଦଣ୍ଡରେ ଛାଡ଼ି, ଗଲି ବଜାରକୁ, ଏଣେ କନିଆଟି ତମ ଘର ପିଠା ସୁଆଦ ପାଇ ଆମ ଗରିବଗୁରୁବା, ମୁଲିଆ ମୁଣ୍ଡରୁ

ପଖାଳ ଭାତ ପିତା ଶୁଖୁଆ ମଣୋହୀମାନରେ ଆଉ ରୁଚି ନୁହନ୍ତି । ଆଉ ତା'ରୁ ଓଠୁନାହାନ୍ତି । ଏ ଈଶର ମାଁ ଭଣ୍ଡାରୁଣୀ ତାକୁ ଭଲ ସୁଆଦ ଚାଖିଇଲା ! କହିଲା ତୋ ସାଆନ୍ତ ଘର ଖିର ଖିରୁଷା ଠେଠେ ବଡ଼, ଆମ ହଳିଆ ମୂଲିଆଙ୍କ ପେଜ ତୋରାଣୀ ଆମକୁ ବଡ଼ । କିଲୋ ଜାତି ଭଣ୍ଡାରୁଣୀ ଗୁଣ ପ୍ରକାଶ କରୁଛୁକି ? ରଖି ଦେଇଥା ସୁଆଗ ତୋ' ସାଆନ୍ତ ଘରେ । "ଈଶର ମାଁ ବି ଘୁଡ଼ଲି-ଚାଲି ନୁହେଁ ।" ସେ କହିଲା, "ଆରେ ନିଆଁ ଲଗା, ମୁଣ୍ଡପୋଡ଼ା ସାଆନ୍ତ ବୋହୂକୁ କୁଆଡ଼େ ନବାକୁ ବସିଚୁ? ହାଣି ଦେବନି ତେଟେଚ?" ହଣା ନାଁରେ ବାସ୍ନା ଚପିଗଲା । ଝାନ୍ଧ ପଡ଼ିକରି କହିଲା, "ଆଲୋ ଈଶରମାଁଲୋ, ହାଣ୍ନାଁ ଲୋ, ଦାନ୍ତରେ କୁଟା ହଉଚ, ଗୋଡ଼ ଧରୁଚ, ହାତ ଧରୁଚ, ହାଣ୍ନାଁ ଲୋ, ଖିର ଘସନାଁ ଟଲୋ ! ମୁ ପରା ମୋ' ବୋପା ମାଁର ଏକଇର ବଳା ବଶିକେଶନ ! ଦେ ଦେ ମିଟେଇ ମସ୍କୁଇ ଖା !" ସ୍ତ୍ରୀ କହି ମିଟେଇ ପୁଞ୍ଜାଟା ଈଶର ମା ଉପରକୁ ଅଜାଡ଼ି ଦେଲା । ଈଶର ମା ତାକୁ ଦି' ଚଟକଣା ବସେଇ ଦେଲା ।" ବାସ୍ନା ପୁଣି କାନ୍ଦପକେଇ ସାଆନ୍ତ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା କହିଲା ଦେଖିଲେ ସାଆନ୍ତ ଈଶର ମା ଗୁଣ ! କହନ୍ତ କେଇଁ ଜାତି ଭଣ୍ଡାରୁଣୀ, କଣ୍ଡୁରୁଣୀରେ ଖୋଟେ ଦନ ! ତାକୁ କି ବିଶ୍ୱାସ ! ଏବେ ନିଶାପ କର ! ଭଲହେ ଭଲରେ ଆମକୁ ବିଦା' ଦିଅ ।

"ବିଦା ନବୁକିରେ !" ଏହା କହି ଦାମା ବାହକ ପଛୁଡ଼ୁ ଆସି ଫକୀର ପିଠିରେ ଦି' ବିଧା କସିଦେଲା । ଯେମିତି ହାଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ଲୋକେ ଛଟେଇ ହୁଅନ୍ତି, ଫକୀର ଠିକ୍ ସେଇପରି ହେଇ ତଳେ ପଡ଼ିଯାଇ କହିଲା, "ଇଲୋ ମଲି ଲୋ, ମଲି ଲୋ, ମୋ' ହାଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଲା, ମୋ' ଜୀବ ଗୁଡ଼ିଗଲା" ଏହା କହି ମୋହ ଗଲା ।

ରତନାର ଆଉ ସନ୍ଦେହ ହେଲା ନାହିଁ । ଈଶର ମାଁକୁ କହିଲା, "ମଲା ଲୋକଙ୍କର ଚେତା ବୁଡିଗଲାଣି, ମୁହଁରେ ପାଣି ଛାଟି ଦେ ! ଇଏ ଏ ଜଣ ହଉଚନ୍ତି ସବୁ ।" ସାଆନ୍ତେ ଦାମାକୁ କହିଲେ, ଅଣରେ ଦାମା ପାଣି ଛାଟେ । ଦାମା ଗରାଏ ପାଣି ଆଣି ରତନା ଗୋଡ କଡରେ ଧୁମକନା କରି ଦେଲା । ଈଶର ମାଁ ଥିଲା ଥିଲା ପାଣି ଗରାକ ଉଠେଇ ଫକୀର ମୁଣ୍ଡରେ ଓଜାଡି ଦେଲା ।" ଆରେ ସାଇଲେ ସାଇଲେ କହି ଫକୀର ଉଠି ପଡି ମୁଣ୍ଡଟା ଏତେ ଜୋରରେ ଝାଡି ଦେଲା ଯେ ପରଚୂଳଟା ତା' ମୁଣ୍ଡରୁ ଖସି ହାତେ ଦୂରରେ ପଡିଲା । ସାଆନ୍ତେ ହୋ' ହୋ' ହୋଇ ହସି କହିଲେ, "ଏଥର ଧରା ପଡିଲୁ ଗୁରୁଚରଣ !" ଗୁରୁଚରଣ ଟିକେ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ କହିଲା, ଆଉ ଏ ଈଶର ମାଁଟା ମୋ' ଚୁଟି ଝିଙ୍କି ଦେଲା ।

ରତନା ତା' କାଣ୍ଡ ଦେଖି ହସିବ କି କାନ୍ଦିବ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ସେଠୁ ସାଆନ୍ତେ, ଗୁରୁଚରଣ, ଦାମା ବାରକହରକା ଗଲେ ପୋଖରୀକି ଗାଧୋଇ !

କେଁ ବଁଧାଁ କୁଷ୍ଣଁ କିଁ ନେଁ—ଏଁ--ଏଁ ବଡ ପାଟିରେ ଡାକ ଡାକ ଦୁଆରକୁ ଆଇଲା ଗୋଟିଏ ନାହାକ । ଈଶର ମାଁ ଯାଇ ତାକୁ ଭିତର ଅଗଣାକୁ ଡାକିଆଣିଲା । କହିଲା, "ନାହାକେ ଖଡି ପକେଇଲ ? ନାହାକ କାଶି/ ଘଣ୍ଟାଏ କଲା । ରତନା ଅନେଇଲା, ଦେଖିଲା ଅଗଣାରେ ବସିଛି ଗୋଟାଏ ସତୁରି ବରଷର ବୁଢା ମଣିଷଟି, ତା' ବାଳ ଝୋଟପରି, ତା' ନାକ ଅଗକୁ ଗୋଟାଏ ବଡ ପ୍ରଚଣ୍ଡୁ । କାନରେ ବଡାଏ ତାଳପତ୍ର, ଫଟା ପଞ୍ଜି ଗଣ୍ଡାଏ । ତା' ରୂପ ଭେକ ଠିକ ଯେମିତି ଗୋଟିଏ ପାଟମଙ୍କଡ଼ଘର । ବୁଢା

ଖାଲି ଥରୁଚ, କାସୁଚ, ଛୁଙ୍କୁଚ, ହାଇ ମାରୁଚ, ଥରେ ଥରେ ଗଳାଖଙ୍କାରୁଚ । ତା' ଢଙ୍ଗ ଦେଖି ରତନୀକ ଘର ଚଣ୍ଡ ମାଡ଼ିଲା । ସେ କହିଲା, "ଈଶ୍ୱର ମାଁ ଏଇ ଥୁରୁଥୁରୁଆ ନାହାକଟାକୁ କାଆଁ ଡାକି ଆଣିଲୁ ?" ଗୃହଳ ଦେ ସେ ଯାଉ ।" ରତନୀ କଥା ନାହାକ କାନରେ ପଡ଼ିଲା କ୍ଷିଣି ସେ ଉଠି ପଡ଼ି କହିଲା, "କିଲୋ ପଢଆଁ ନାତୁଣୀ, ବନ୍ଦଆଁ ଝିଅ ! ତୋହର ଏତେ ଗୁମର । ବାହାଁ ସାହାଁ ହେଲୁଁ । ଜାତକ ପୁଟେଇଥିଲି, ଖଡ଼ି ପକେଇଥିଲି, ଆମ ସିଦ୍ଧା ଗଣ୍ଡାକ ମାରିବୁକିଲୋ ? ଆଁ ଟେଣ, ସରୁଁ ଚୁଡ଼ା, ଦୋପାଖି ଉଖୁଡ଼ା, ନଡ଼ଆଁ ପଞ୍ଚ ପୁଞ୍ଜା, ମନକୁ ବୁଝା; ଆଁରେ ବୋଇଲା କନା— କନଆଁ ରତନା ନଅରୁଣ୍ଡୀ, କଳିହୁଡ଼ି ଉଗ୍ରଚଣ୍ଡୀ— ବରିକା କୁଷ୍ମଚନ୍ଦ୍ର ସଉତୁଣ, ଗ୍ରହ ଥୁକୁ, ହେଇ ହଗୁଣ ।" ବଳେଇ ଦେଖିଲେ ବେଳିଇ ଦଧ, ଖାଏଁ କୁଣ୍ଡାପିଠା କଳିମଘାଗ, ଡାଳୁଅ ଗୃହଳ ଢୋଳିଆ ଡାଲି, ପିଣ୍ଡେ ଛୁଣ୍ଡାକନ୍ଥା ସହସ୍ର-ତାଳି ।"

ଗୀତ ଗାଇସାରି ନାହାକ ତସି ପାଞ୍ଜି ଫିଟେଇଲେ । ଆଙ୍ଗୁଠି ଗଣିଲେ । "ମେଷ, ବୃଷ, ମିଥୁନ, କର୍କଟ ସିଂହ, କନ୍ୟା, ତୁଳା, ବୃଶ୍ଚିକ, ଧନୁ, ମକର, କୁମ୍ଭ, ମୀନ । ଆରେ ବୋଇଲା କନ ବୃଷ୍ଟିକ କର୍କଟ ମୀନସ୍ୟ ବପ୍ର ୧, କନଆଁ ନା ରତନୀ ଏ— ମେଷ, ବୃଷ, ମିଥୁନ, କର୍କଡ଼ା, ସିଂହ, କନଆଁ — କନ୍ୟା ରାଶି— ନକ୍ଷତ୍ର ଏ ଅଶ୍ୱିନୀ ଦୁଇଆ, କୁରୁତିକା, ପେହ୍ୱଣୀ, ମୃଗ-ଶିରା, ଆରଦ୍ରା —ଏ ବୋଇଲା କନା କନ୍ୟା ରାଶି ଅଶ୍ୱିନୀ ନକ୍ଷେତ୍ର । ଫଳହେଲା — କନ୍ୟା ସୁଲକ୍ଷଣା ପୂଜ୍ୟକନ୍ୟା, ଧନ ଧାନ୍ୟ, ପୁରୁନୀ, ଡାହାଣପାଏ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବାଁ ପାଏ ହରିଶିରି । ଗୁରସ୍ତି ମାସ, ପୁଅ କନ୍ଧ ।

ନାହାକଙ୍କର ଗଣା ଶେଷ ନୋହୁଣୁ ଥାଅ'ନ୍ତେ, ଗୁରୁଚରଣ ଗାଧୋଇ ଆସିଲେ । ଗୁରୁଚରଣ ନାହାକ କଟରେ ବସିଗଲା, କହିଲା, ଅବଧାନେ ମୋ' ରାଶି କହିବଟି । ନାହାକ ପ୍ରଚକ୍ଷୁ ଠେକ ତା' ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲା କହିଲା, "ତମ ନାଁ କହଁ ।" ଗୁରୁଚରଣ କହିଲା "ମୋ' ନାଁଟି ଫକୀରା, ମୋ' ବୋପା ନାଁଟି ଭିକାରିଆ, ମୋ' ଜେଜେ ବୋପା ନାଁଟି ଭରତିଆ, ମୋ' ଅଣ ଜେଜେ ବାପା ନାଁଟି ଆରତିଆ, ମୋ' ପଣ ଜେଜେ ବାପ ନାଁଟି ସାରତିଆ । ସ୍ତ୍ରୀ କଥା ଦଉଡ଼ିଯାଇ ନାହାକର ଚୁଟି ଟାଣି ଦେଲା । ସେତ ପରଚୂଳା ଉପୁଡ଼ିପଡ଼ିଲା । ନାହାକ ଭିତରୁ ହର ବାହାରିପଡ଼ି ରତନୀ ଗୋଡ଼-ତଳେ ପଡ଼ିଯାଇ କହିଲା, ବୋହୂ ସାଆନ୍ତାଣୀ କ୍ଷେମା କର, ବାଳକ କଥାରେ ଦୋଷ ନଧର । ଆମେ ପିଲାଛୁଆ ଅଜ୍ଞ ଅବୁଝା, ଦୋଷ ଆମକୁ ଦେଇ ଉଖୁଡ଼ା ଚୂଡ଼ାଭଜା ।"

ସେଦିନ ତାଙ୍କ ଘରେ ହେଲା ଖୁବ ହସ । ହସି ହସି ସଭିଙ୍କର ପେଟ ପରାସ୍ତ ହେଲା ।

ସଞ୍ଜବତୀ ଲାଗିଲା । ରତନୀ ବସି ପାନ ଭାଙ୍ଗୁଥିଲା । ଗୁରୁଚରଣ ଆସି କହିଲା, ଆସ ଘରକୁ ଯିବ, "ଅନାଇଁ ଥିବେ ଶାଶୁ ଶଶୁର ।" ରତନୀ ଉଠିପଡ଼ି ଧାଇଁଯାଇ ମଝି ପିଠିରେ ଦୁମକନା ବିଧାଟିଏ ଦେଲା । ଗୁରୁଚରଣ ହସି ହସି ଦାଣ୍ଡକୁ ପଳାଇଗଲା । ସେହିଦିନୁ ଗୁରୁଚରଣ ଆଉ ହର ତା' ସାଙ୍ଗେ ବଢ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । ସାଆନ୍ତଙ୍କ ଶିକ୍ଷାରେ ନଅରଙ୍ଗୀ ଖୁବ ବଦଳି ଗଲା । ଆଗ ମଣିଷ ଆଉ ସେ ନୁହଁ । ଯେମିତି ସଭ୍ୟ, ସେମିତି ଭଲ । ତା' ଖୋରଣୀପଣ କୁଆଡ଼େ ଗଲା । ସାଆନ୍ତେ ତା' ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ମାଷ୍ଟ୍ରିଆଣୀ ଆଣିଲେ ଛମାସରେ ସେ ସବୁ ପଢ଼ି ପକେଇଲା । ତାର ଖୁବ ବୁଦ୍ଧି, ଯାହା

ଧରୁଥାଏ ତ,' ଶିଖୁଥାଏ । ସାଆନ୍ତେ ଘର ପାଖରୁ ଭଲ ସୁଆର ମଂଗେଇ ତାକୁ ଅନେକ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଚନ୍ଧାବଢ଼ା ପଠା ପଣା ଶିଖେଇଲେ । ନିଜେ ଗାଳଣା ବାଜଣା ଶିଖେଇଲେ । ଅଭ୍ୟାସରେ ସେ ଏମିତ ସରୁସୁତା କାଟି ଶିଖିଲା ଯେ ସେ ଗାଁରେ ତା'ଠୁ ବଳି ଆଉ ଭଲ ସୁତା କେହି କାଟି ପାରୁ ନଥିଲେ । ସେ ଦୁଃଖୀ ଘର ଝିଅ ଏଠି ସୁଖରେ ରହିଲା, ବାଲ୍ୟ ଚଳି ପଡ଼ିଲା । ଆଉ ସ୍ୱାମୀଟିଏ ହଉଁ ଲେଖା । କି କଥାକୁ ତାକୁ ଦୁଃଖ ।

କଥା ଲୁଚି ରହିଲା ନାହିଁ । ପୁରୁଷ ଆଉ ଘରକୁ ଦେଖି ଆସୁ ନାହିଁ । ଘରେ ଚାରପଣ ବୋହୂ । ନାତେଣୀ ଦେଖି ବଡ଼ ମନ ଦୁଃଖରେ କାଳ କାଟନ୍ତି । କୃଷ୍ଣକୁ ବୋହୂ କଥା କହିଲେ, କୃଷ୍ଣ ମୁହଁ ମୋଡ଼ନ୍ତି, କହନ୍ତି ତୋ ମନ ଇଚ୍ଛା ବୋହୂ କରିଛୁ । ତୋ' ଘର ଆଲୁଅ କରି ବସିଥାଉ । ଯେ ସ୍ୱାମୀକୁ ମାନିଲା ନାହିଁ ସେ କି ସ୍ତିରି । ଘରେ ପାଟ ପଣତ ପେଡ଼ିରେ ଖୁନ୍ଦା ହେଉଛି, ସିନ୍ଦୁକରେ ସିନ୍ଦୁକେ ଅଳଂକାର । ପୋଇଲି ପରିବାରୀ ଅଛନ୍ତି ଘଷିବାକୁ । କୋଉ ସୁଖରେ ଊଣା ଯେ ସ୍ୱାମୀ ନ ହେଲେ ଚଳନ୍ତା କଣ ?

ଉମା ସୁନ୍ଦରୀ ଭାରି ଅଭିମାନୀ । ଅଭିମାନ ଆନ୍ତୁରି ଗଣ୍ଠି ଧରି ବସନ୍ତି । ସେ ବଡ଼ଘର ଝିଅ; ଟିକେ କଥା ହେଲେ କହନ୍ତି ମୋତେ ଗୁଣ୍ଡ଼ିଦିଅ ମୁଁ ବାପ ଘରକୁ ଯିବି । ୧୦ ବାର ଲୋକର ବାର ବୋଲଣା ସହି ପାରିବି ନାହିଁ । ମଲି ମେଳ, ମୋ' ବାପରେ କସର ଅଭାବ ଯେ ଏଠି ପଡ଼ି ପୋଇଲିଙ୍କ ହାଉଳି କଥା ଶୁଣିବି ?

ଥରେ କୃଷ୍ଣ ତା' କଥାରେ ଖାର ଖପା ହେଇ ବାପ ଘରକୁ ପଠେଇ ଦେଲେ । ସେହିଦିନୁ ଆସି ଦେଢ଼ ବରଷ ହେଲା ଉମା ବାପ ଘରେ । ଏହି ଭିତରେ ସାଆନ୍ତେ କାହାକୁ କିଛି ନ

ବର୍ଷର ରତନୀଙ୍କ ବାହା ହେଲେ । ହେଲେ କଥାଟା ଲୁଚିକି କୁଆଡ଼ୁ । ବାହା ହବାର ଛ ମାସ ନ ଯାଉଣୁ ଉମା ବାପଘର ଖବର ପାଇଲେ । ଉମା ଏ କଥା ଶୁଣି ପହିଲି ତା' ମନଟା କେମିତି ହେଇଗଲା, ପରେ କହିଲା, ହଁ । ଯେତଟା ତାହା ହେଲେ ମୋ' ଗୋଡ଼ ତଳକୁ ତ । ଉମା ମାଁ ସଂସାରି ମଣିଷ । ସେ ଘୋର ଦୁଃଖରେ ନାରେଣୀ ଦେଇଙ୍କ ଖବର ପଠେଇଲେ । ନାରେଣୀ ଦେଈ ଏ କଥା ଶୁଣି ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଆକାଶ ଛିଣ୍ଡି ପଇଲା । ସେ ସେହିକ୍ଷଣି ସୁଆରିରେ ବସି, ଆରଦିନ ସକାଳେ ସରଦେଇପୁରରେ ହାଜର ।

ଘରେ ଗୋଡ଼ ଦେଲାମାତ୍ରେ ରତନୀଙ୍କ ଦେଖି ଆଗେ ବଢ଼େଇ ଗାଳିଦେଲେ । ରତନୀ ଆଗ ଶାଶୁର ଚର୍ଚ୍ଚା—ବୁଝିଲା । ସେ କିନ୍ତୁ କାହାର ପାଣି ଛୁଇଁଲେନାହିଁ । କହିଲେ ତୁ କି ଘରବୋଲି କି ଘର ଝିଅ ତୋ' ହାତରୁ ପାଣି ଛୁଇଁବି ।" ଏ ଅନ୍ୟାୟ କଥା ବରଦାସ୍ତ କରିବା ଭଳି ପ୍ରକୃତି ରତନୀଟି ନଥିଲା ସେ କହିଲା, "ମୋତେ ମିଛକୁ ଗାଳି ଦିଅନା ତମ ପୁତୁରାକୁ ପଚାର ।" ସାଆନ୍ତେ ଘରେ ନଥିଲେ । ଆସି ଶୁଣିଲେ ଅପା ଆସିଛନ୍ତି ପୁତୁରାକୁ ଦେଖିଲା-ମାତ୍ରେ ନାରେଣୀ ଦେଈ ଆହୁରି ପାଟିକଲେ । କହିଲେ ମେ'ତେ ନବଶୁର, ନପଶୁର ଗୋଟାଏ ଅଇଁଠାଖାଇଘର ଝିଅକୁ ଆଣି ଆମ ବଂଶରେ ପୂରେଇଲୁ । ଆମ ଇଜତ ମହତ ଗଲା; ଆଉ ତୋ' ହାତରୁ କିଏ ପାଣି ଛୁଇଁବ । ତୁ ପୁଣି ମୋତେ ମୁହଁ ଦେଖା-ଉଛୁ ।" ପୁତୁରା ତା' କଥାରେ ପାଟି ନ ଫିଟେଇ କହିଲେ, ହଉ ବଜାରକୁ ସରବା ଯିବ ଜଳଖିଆ ଆଣିଦେବ ଖା' । ବୁଢ଼ି କହିଲା, ନାଁ ମୁଁ ତୋ' ମୁହଁ ଚୁହିଁବିନାହିଁ, ଆଗେ ବତା ଏ ଅଲକ୍ଷଣୀକି କୋଉଠୁ ଆଣିଛୁ । ତାରପରି ବୋହୂ ତୋତେ ପସନ୍ଦ ହେଲା-

ନାହିଁ, ଏଇ ଟେପିଟିନାକି, ଝିଙ୍କୁକପାଳି ଅନ୍ତଲ ଫେଣ୍ଟୀ ତୋର ପସନ୍ଦ ହେଲା । ଆଜି—କାଲିକା ପିଲାଏ ପରା ଭାରି ଅବାଧ । ଆମ ବଶରେ ଅଛନ୍ତି ଯେ ଆମେ କହିମୁଁ ହୋଲିମୁଁ ।" ଏହା କହି ବଡ଼ ପାଟିରେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ତାଙ୍କ ବ୍ୟସ୍ତରେ କୁଷ୍ଟି ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ, କହିଲେ ମାଁ ତୁ ଅପା ତୁ, ମାଇଲେ ମାର୍ ଜିଆଇଲେ ଜିଆ । ହେଲେ କଥାଟା ବୁଝ ! ତୁ କହୁଛୁ ତାକୁ ସେ କି ଘର, ହଉ ଆଗକର କହ ମୁଁ କି ଘର ବୋହୂ, ମୋ' ପିଇସା ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ଶ୍ରେଷ୍ଠଙ୍କ' ମାଜଣା ମଙ୍ଗଳପୁରୁ ବାଇଧର ଜେନାର ମାମୁ ପୁଅ ଭାଇଟି । ଆଉ ଏ ବୋହୂ ତାର ନିଜ ଝିଅଟା । ପଦନ ଜେନା ଉଦୟ ଜେନା ଏକା ମାଁର ଦି' ପୁଅଟି । ଏ ବୋହୂ ପଦନର ପୁଅ ବନ୍ଧୁଆର ଝିଅ ।

ବୁଢି ଏତିକି ଶୁଣି ଟିକେ ନରମ ହେଲା । ରତମା ଆସି ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ି ହାତଧରି ଉଠେଇଲା । ବାରବକମ ଆଣି କଡ଼ରେ ବସି ଶାଶୁକୁ ଖୁଆଇଲା । ଶୋଇଲାରୁ ନିକଟେ ଯାଇ ଗୋଡ଼ ଘଷିଦେଲା । ତା ଶିଷ୍ଟାଗ୍ରରରେ ବୁଢି କ୍ରୋଧ ଭୁଲିଗଲା । ଟିକେ ପ୍ରେମ ହେଇଗଲାରୁ କହିଲା, ମୁଁ ପିଇସାର ବାପ ଆଉ ତୋ' କକେଇ ବାଇଧର ମାଁ ଏକା ମାଁ ପେଟର ଭାଇ ଭଉଣୀ । ସେଇ ଲେଖାରେ ତୋ' ବାପ ମୋ' ଦିଅର । କୁଷ୍ଟି ବାହାହେଲା ଭଲକଲା ହେଲେ ମୋତେ ଟିକେ ଦଗୁରଥାନ୍ତା କି ନେଉଥାନ୍ତା ।

ଏତିକିବେଳକୁ ହରି ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ଆସୁଥିଲା । ଅପା କଥା ତା' କାନରେ ପଡ଼ିବାରୁ ସେ କହିଲା, "ତୋତେ ବଗୁରଥିଲେ ଆମ ବାହାଘରଟା ଆଉ ଉଠିଥାନ୍ତା ବୋହୂକୁ ସମାନ ବୁଝିଛୁ ପକ୍କା କଜିଆଖୋରଣୀ ନଅତୁଣ୍ଡୀ । ରତମା ଲାଜରେ ମୁହଁ ତଳକୁ ପୋତିଲା ।

ଗୃହଠାବେଳେ ରତନମାଗଲା ସେପେଇ ଶାଳକୁ ସନ୍ଧ, ଆଉ ଗୁରୁଚରଣ ହର ବସି ଅପା ଆଗରେ ବାହାଘରର ସବୁ କାରଖାନା ଗୋଟି ଗୋଟି ବଖାଣ କଲେ । ବୁଢୀ ଶୁଣି ହସି ହସି ତା' ପେଟ ଫଗସ । ଝରକାବାଟେ ରତନମା ଚାହିଁଲା ଶାଶୁ ହସୁଛନ୍ତି । ଦାମା ଆସି କହିଲା "ଜାଣିଲ ସାଆନ୍ତାଣୀ, ଅପାସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କ ଆଗରେ ସାନ ସାଆନ୍ତେ ଆଉ ଗୁରୁଚରଣ ନନା ବାହାଘରର ସବୁ କଥା ବଖାଣ କଲେଣି । ରତନମାକୁ ଶୁଣି ଆହୁରି ଲାଜ ମାଡ଼ିଲା ।

ପୁତୁରା କଡରେ ବୁଢୀ ରହିଲେ, ଦ'ମ'ସ । ବୋହୂର ଗୁଣ-କିସ୍ସାରେ ପହିଲ ପହିଲ ଚଢୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଚଢିବାର କାରଣ ରତନମା ବେଶି ଲାଜ କରୁ ନ ଥିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଳାମିଶା କରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲେ ସେ କାମରେ ସବୁ ଫୁର୍ତ୍ତି, ସ୍ୱାମୀର କଥାରୁ ପାଦେ ଟଳେ ନାହିଁ । ନିଜ ହାତରେ ନ ରାନ୍ଧଣ, ଦଶ ଭଜା କରି ସ୍ୱାମୀ ଶାଶୁଙ୍କୁ ପରଷୁଛି, ସମସ୍ତେ ଖାଇ ସାରିଲେ ଆପେ ଖାଇ ବସୁଛି । ଗୃହକରଙ୍କ ଝିଅପିଲା ପ୍ରତି ତାର ବଡ଼ ଅଖି । କେହି ତା' କଥାରୁ ବାହାର ନୁହେଁ । ଘର ଗୋଠାକ ଚଳେଇ ଏଣେ ଦ'ପହରିଆ ବସି ପାଠ ପଢୁଛି । ନିତ ଘଣ୍ଟାଏ ଅରଟରେ ସୂତା କାଟୁଛି, କଳ ଘରଘର କରି ଜାମା ଜୋଡ଼ ଶିଲେଇ କରି ପକଉଛି । କାଁଇଶି ଡାଲି ଶିଝିଁଚ, ଚଣ ଆଙ୍କୁଚ । କୋଉ କଥାରେ ଊଣା ନୁହେ । ତା'ଠି ପୁଣି ଫେସନ କରୁ ନାହିଁ । ସ୍ୱାମୀର ଇଚ୍ଛା ଯାହା ତା' ଇଚ୍ଛା ତା'ହି । ତାଠି ଦେଖିବ ନାହିଁ ସରୁଳୁଗା, ବାସନା ତେଲ ଅତର । ତାଠି ଦେଖିବ ନାହିଁ ଅଳସପଣ ।

ଦିନେ ସନ୍ତୁଆ ପିଇସି ପୁତୁରା ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ଦୁଃଖ ସୁଖ ହେଉଛନ୍ତି, ରତନମା କଥା ପକେଇ ବୁଢ଼ୀ କହିଲେ "ତୋ'

ବୋହୂ ନାଁ ରତନ, ତା' ଗୁଣ ରତନ ।" ପରେ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକାଇ କହିଲେ, ଉମା ଏ ଏଇଭଳି ଟୋ କଥା ମାନିଥିଲେ ଆଜି କପୁର ଚୁରିଥାନ୍ତା । ହେଲେ ସେ କଣ ଶୁଣିଲା ? ଆଗ ପଛ ବିଗୁରିଲା ?

କୃଷ୍ଣ ଦୁଃଖରେ କହିଲେ ବଣର ବାଘକୁ ଆଣି ବଶ କଲି । ସେ ବଡ଼ଘର ଝିଅ ହୋଇ କୁବୁଦ୍ଧି ଧରିଲା ! ହେଲେ ତାକୁ ମୁଁ ଗୁଡ଼ ଦେଇ ନାହିଁ ଟିକେ ବେଳୁ, ତେବେ ଆଣିବ । ନୋହିଲେ ପରଙ୍କୁ ଆମେ କାହିଁ ଉପଦେଶ ଦେବୁ ? ଆମ ଘରସୁନା ତ ଭେଣ୍ଡ୍ରୀ, ଆମେ ପରକୁ ତିଆରିବୁଁ, ତମେ ଭଲ ହୁଅ, ସଉକ ଛାଡ଼, ଆପଣା ଦେଶର ମହତ ରଖ । ସେଦିନୁ କହିଥିଲେ ଲୋ ଅପା ବଡ଼ ଘର ଝିଅ ଆଣିବ ନାହିଁ । ବଡ଼ ଘରେ ଝିଅ ଦବ । ବଡ଼ଘର ଝିଅ ଆଣି ଏ ହଟହଟା, ସେହିନା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମାନିଲା, ନାଁ ଶାଶୁକୁ ମାନିଲା । ତାକୁ କି ସ୍ତ୍ରୀ କହିବ ? ସେ ନିତାନ୍ତ ଅଲକ୍ଷ୍ମୀ । ଅଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୁରୁଷ ପୁଅକୁ ଅଶ୍ରଦ୍ଧା କଲେ, ପୁରୁଷ ପୁଅ ସଇଲା । ଆମ ଦେଶର ଆଉ ଏଡ଼େ ଦୁର୍ଗତି କାହିଁକି ? ଝିଅମାନେ ଗୃହ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ହେବା ଦୂରେ ଥାଉ ଅଲକ୍ଷ୍ମୀ ହେଲେଣି । ସ୍ୱାମୀ ଭକ୍ତି ଗଲାଣି । ତାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିରେ, ଗହଣା ଲୁଗା ହେଲାଣି ସାର ପଦାର୍ଥ । ମୁଁ ଉମାକୁ ଏଇ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ମାନସରେ ଧ୍ୟା କଲି । କହିଲି ତ ହେଲା ନାହିଁ । ବୋଲିଲି ତ ନାହିଁ । ପଦେ କହିଲେ ଗଳାରେ ଦଉଡ଼ି ଦବାକୁ ଗଲା । ଟିକେ ଅସନ୍ତୋଷ ହେଲେ ବାପ ଘରକୁ ଧାଇଁଲା । ମୁଁ ଏବେ ମର୍ଦ୍ଦପୁଅ କାହିଁତକ ଜଳାଞ୍ଜଳି ହେବ । ସେହି ଯୋଗୁ ଗରବ ଘର ଝିଅ ଛିଏ ବାହା ହେଲି । ସେ ହେଲେ ଘର ଗରବ । ଆମେ ହେଲୁ, ନାଁ ଜମିଦାର । ଆମ ଘରେ ଆମ ବୋହୂମାନେ ଆମକୁ ଅମାନ୍ୟ କରିବେ ଆଉ ପରଜାଏ ଆମଠୁ ଦେଖି ଶିଖିବେତ ! ପ୍ରଜାଙ୍କ-

ଲାଗି ପ୍ରଜା ଦୋଷରେ ଜାନକୀ ପରି ସତୀଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ଶ୍ରୀରାମ ବଣକୁ ପଠେଇଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ ଆମଠୁ ହାତେ ବଢ଼ିଲେ ଆଉ ଧର୍ମ ରହିବ ?

ନାରେଣୀ କହିଲେ, "ହଁରେ ପୁଅ ଏବେ ବୁଝିଚ, ମୁଁଇ ତାକୁ ମୁହଁ ଦେଇ ସର୍ବନାଶ ବାଟରେ ନେଇଚ, ସେତେବେଳେ ମୋଠୁ ମୁହଁ ପାଇ ନ ଥିଲେ କଜାଣି ଅବା ତୋ' କଥା ମାନିଥାନ୍ତା । ମୁଁ ତା' ପକ୍ଷ ହେଲାରୁ ସେ ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗୋଡ଼ରେ ଦଳିଲା । ଏଇଟା ମୋର ବଡ଼ ଭୁଲ ।

କୃଷ୍ଣ କହିଲେ—ଯା' ହବାର ହେଇଚି, ନେଡ଼ ଗୁଡ଼ କହୁଣୀକି ବୋହି ଗଲାଣି । ହେଲେ ସେଇ ବୋହୂ । ମୁଁ ତାକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେବିନାହିଁ । ଯେତେ ଦିନ ରାଗରେ ବାପ ଘରେ ଅଛି ଥାଉ । ରାଗ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଆସିବ । ନାରେଣୀ ଦେଈ ଦୁଃଖରେ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ-ଟିଏ ପକେଇ କହିଲେ—ଆଉ ରାଗ କଣ ସଦାଦିନ ରହିବ । ମୁଁ ବୁଢ଼ୀ ହେଲିଣି, ଆଜି ଅଛି କାଲି ନ ଥିବି, ହେଲେ ମୋ' ରାଣ ତାକୁ ମୋଟେ ଫୋପାଡ଼ିଦବୁ ନାହିଁ । ପାତର ଅନ୍ତର କରିବୁ ନାହିଁ । ତା' ମାଫିକେ ତାକୁ ଚଳେଇବୁ । କୃଷ୍ଣ ହଁ ଭରିଲେ । ବୁଢ଼ୀ ତୋଷ ହୋଇ ଜପ କରିବାକୁ ଉଠିଗଲେ । ରତମା ଶାଶୁର ଜପ କରିବା ଥାନଟି ଆପଣା ହାତରେ ପରିଷ୍କାର କରି କୋଥଳୀ ଥୋଇ ଫୁଲ ତୁଳସୀ ପଞ୍ଚ ସଜାଡ଼ି ରଖିଥିଲା । ବୁଢ଼ୀ ତାର ଭକ୍ତି ଦେଖି କହିଲେ ମୁଁ କଲ୍ୟାଣ କରୁଚି ତୁ ଯେମିତି ସଭିଙ୍କ ମନ ନେଇଚୁ ପରମେଶ୍ୱର ସେମିତି ଏକା ତୋତେ ଉତ୍ତମ ସୁନ୍ଦର ବାଳକ ଦିଅନ୍ତୁ ।"

ଏମିତି ମାସଙ୍କ ଦିନ କଟିଲା । ହେଲେ ଗେଲ୍ହା ଖବର କଣ ବୁଝିବା । ରତମା ବାହାଦିନୁ ଗେଲ୍ହା ମନ ସୁଖ ନଥାଏ । ଦିନ ରାତ

ଲୋକଙ୍କୁ ଶୋଧି ଥାଏ । କଳିଆ କରୁଥାଏ, ଆଉ କାନ୍ଦୁଥାଏ । ଲୋକା ଭାବିଲା ଆଉ ଲୁଚେଇବା ଭଲ ନୁହେଁ । ଗୋଟିଏ ସୁଅସ୍ତ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କଲା । କହିଲା, ମାଉସୀ ଚାଲ୍ ତୋ' ଝିଅକୁ ଦେଖି ଆସିବୁ । ଗେଲ୍ହୀ ପହିଲ ପହିଲ୍ ନାହିଁ କଲା । ମୋ' ଝିଅ-ମଲାଣି । କହି ଗାଳି ଦେଲା । ହେଲେ ଲୋକା ବଳାତ୍କାର କରି ନେଇ ଗଲା । ପାଲିଙ୍କି ପହଞ୍ଚିଲା ସିଧା ଜମିଦାର ଓଆସରେ ଗେଲ୍ହୀ କୋଠାବାଡ଼ି ଦେଖି କହିଲା, "ହାଇରେ ଏଠି କୋଉଠେ ଆଇଲୁଁ ? ଏଠେ ରତମା ଅଛି ? ଲୋକା କହିଲା ଏଇଠି ଅଛି," ଏ ସବୁ କୋଠା ବାଡ଼ି ତାର । ଗେଲ୍ହୀ ତ ଅବାକ୍ । ମଝିଅଗଣାକୁ ପଶିଗଲା ମାତେ ଦେଖିଲା. ରତମା ଖଣ୍ଡେ ମଠ'ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ତଉଳ ମୂଳେ ପୂଜା କରୁଛି । ତା' ଦେହରେ ସୁନା ରୂପା ଅଳଙ୍କାର ପୁରା ବହିଛି । ହାତରେ ମୁଠାଏ ସୁନା ଚୁଡ଼ି, ଖଡ଼ୁ, କାନରେ ସୁନା ଫୁଲ, ବେକରେ ସୁନା ମାଳ, ଗୋଡ଼ରେ [illegible] ଅଣ୍ଟାରେ ସରୁ ତାଗହାର । ସେତେ ତଙ୍କର ଅଳଂକାର ସି କେବେ ଦେଖି ନ ଥିଲା । ତା' ଆଖି ଖସି ପଡ଼ିଲା । ମାଁକୁ ଅନେଇ ଦେଇ ରତମାର ଗ୍ରୁତ କୁଣ୍ଡେ ହେଲା । ଜମିଦାର ଜୁଆଁଇ ପାଇ ଗେଲ୍ହୀ ମହା ଆନନ୍ଦ । ହେଲେ ବେଶି ଦିନ ଝିଅ କତରେ ରହିଲା ନାହିଁ । ସେହିଠା ଦାଣ୍ଡକୁ ଅଶୋଖ ଭବ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ନକେ ତା' ପାଇଁ ଲୋକା ଘର କତରେ କୋଠା ଦ'ବଖରି କରି ଦେଲେ ।' ପରମା ଆଉ ସତିଆ ମାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଦେଲେ । ବୁଢ଼ୀ ସୁଖରେ ବସି ଖାଇଲା । ତା' ଖୋରଣୀପଣ ତୁଟି ଗଲା । ଭାଇଧର ଘର ଏ ଖବର ପାଇଲେ । ଏତେ ଦିନ ଗେଲ୍ହୀକ ପଚ୍ଚୁରୁ ନ ଥିଲେ । ଏଥର ତା' ଝିଅ ଜମିଦାରକୁ ବାହା ହୋଇଛି ଶୁଣି ଦଳେ ଦଳେ ଯାଇ ତା' ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ । ଗେଲ୍ହୀ ମଧ ପୂର୍ବଗତ ଭୁଲିଗଲା ।

ସେତେବେଳକୁ ବାଇଧରର ଉତ୍ତମା ବୋଲି ଷୋଳବରଷର ଖର ସୁନ୍ଦରୀ ଝିଅଟିଏ ଥାଏ । ଗେଲ୍ହା ଠିକଣା କରି, ଝିଅକୁ ପଟେଇ ଶେଷକୁ ତାକୁ ହରକ ହାତକୁ ହ' ହାତ କଲେ । ଗୁରୁଚରଣକୁ ବି ଗୋଟାଏ ବାହା କରି ଦେଲେ । ତା' ଖରଯା ନାଁଟି ମଞ୍ଜୁଳା । ଖର ସୁନ୍ଦରୀ ବାହାଘର ହେଲା । ଖର ଆନନ୍ଦ ହେଲା । ଏକା ଏଇଟା ପୁଣି ତାଙ୍କ ବଂଅଶର ଶେଷ ବାହାଘର । ବାହାଘରେ କଣ କରିବେ, ବଳେ ବଳେ ବଡ଼ ବୋହୂ ଉମାସୁନ୍ଦରୀକ ଆଣିଲେ । ଉମା ସାନ ସଉତୁଣୀକି ଦେଖି ପାରିଲି ଖର ବିରସ ହେଲା । ପରେ ଉତ୍ତମା ତାକୁ ଆଦର କରି ବଡ଼ ଭଉଣୀପରି ମାନ୍ୟ ଯତ୍ନକରି କତରେ ରଖିଲା । ଭାରିବ ମତ ଗତ ଫେରିଲା ।

କିଛିଦିନ ପରେ ଉତ୍ତମାର ପୁଅଟିଏ ହେଲା । ବାପ ଆଦର କରି ନାଁ ଦେଲେ ହେମଚନ୍ଦ୍ର । ସୁଖର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ହ' ସଉତୁଣୀ ସ୍ୱାମୀର ମନ ଯହିଁରେ ସୁଖ ହେବ ସେହି କଥା କରି ଚଳିଲେ । କୃଷ୍ଣ ହି ପାତର ଅନ୍ତର କଲେ ନାହିଁ । ଦୁହିଙ୍କର ପିଲାପିଲିରେ ଘର ପୂରିଲା ।

ସାତ କଥା ।

ଆଗରୁ ଶୁଣିଛ କୃଷ୍ଣବାବୁ ବାପ ଯଦୁମଣିଙ୍କର ଦୁଇ ସଂସାରଥିଲା । ସେ ମଲାବେଳେ ବଡ଼ ଖରଯା ପୁଅଙ୍କୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଗ, ସାନ ଖରଯା ପୁଅକୁ ସାନ ଭାଗ ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ । ବଡ଼ ପୁଅ ଶିବ ସବୁ ବୁଝୁଥିଲେ । ଶିବଙ୍କର କାଳ ହେଇଗଲା । ତାଙ୍କ ବୋହୂ ଯାଇ ବାପଘରେ ରହିଲେ । ତାଙ୍କର ପିଲାପିଲି ନଥିଲା । ସେହି ସକାଶୁ ଶାଶୁ ମୋଟେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିପାରୁ ନଥିଲେ । ଜଣେ ତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ

ହୋଇ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ତା' ଠିକଣାନାହିଁ । ବଡ଼ ଭାଗଡାକ ଦି' ବାଣ୍ଟ ହୋଇ ଗୋବିନ୍ଦ ଆଉ ହରି ପାଇଲେ । ସାନ୍‌ଭାଗ ବାଣ୍ଟ ବଖରା ହେଲା ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣ ହେଲେ ଜମିଦା'ର, ହରି ବଡ଼ ଭାଇଙ୍କି ମାନି ଚଳିଲେ । ତାଙ୍କ କଚେରୀ ହେଲା ଶରଦେଈପୁର । ସେଠି, ଉମା ରତମା ଆଉ ଉତ୍ତମା ରହିଲେ, ସୁଖରେ ଘର କଲେ ।

କୃଷ୍ଣବାବୁ ଭାରି ଦେଶଭକ୍ତ । କେମିତି ଆମ ଦେଶର ଭଲ ହେବ ଏଇଟା ତାଙ୍କର ଭାରି ଭାବେଣି ଥାଏ । ସେ ଆପଣା ଗାଇଜର ଘର ଉନ୍ନତ କଲେ । ଠା'ଠା'କୁଅ ଖୋଳେଇଲେ, ଠା'ଠା'ପୋଖରୀ ଖୋଳେଇଲେ, ଠା'ଠା'ବା'ଗବଗିଚ୍ଚ କଲେ, ନୂଆ ନୂଆ ନଡ଼ିଆମାଳ, ଗୁଆମାଳ, ଆମ୍ବତୋଟା ସବୁ ହେଲା । ତାଙ୍କର ହୁକୁମ ଥିଲା, ତାଙ୍କ ଇଲାକାର ଧାନ ଚାଉଳ ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ଯିବନାହିଁ । ତେବେ ଯଦି ଧାନ ମହଙ୍ଗା ହେଲା ଗରିବ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଖାଉଁଣୀ ମାଗି କଲେ, କୋଠରୁ ଧାନ ଦେଇ ତାଙ୍କ ପରିବାର ପୋଷିଲେ । ତାଙ୍କ ଗାଇଜର ଛତିଶ-ପାଟକ ଜାତ ଏକଠି ମିଳି ମିଶି ରହିଲେ । ହେଲେ ଏକଥା ସବୁ ଏକା ଦିନକରେ ହୋଇ ନଥିଲା । ଅନେକ ଟଙ୍କା ଖରଚ ଅନେକ ପରିଶ୍ରମ ପରେ ହେଲା । ପହିଲ କଣ ହେଲା ଶୁଣ । ସାଆନ୍ତେ ଦେଖିଲେ ପ୍ରଜାଏ ବଡ଼ ମୂର୍ଖ ! ହାଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟା ନ ଦେଲେ ତ ହାଙ୍କୁ ଯେବେ ମାଠୁଥିବ ମାଠ୍ ସେହି ଦରପୋଡ଼ା କାଠ୍ ହୋଇଁ ରହିବେ । ହା ଭିବ ଆପଣା ଇଲାକାରେ ଚାହାଳିଗୁଡ଼ିଏ ବସେଇ ଦେଲେ । ଅବଧାନ ସବୁ ରହିଲେ । ସେଠି ଓଡ଼ିଆ ପାଠ, ଅଙ୍କ, ପଠା ପାଇଣ୍ଡି ପଢ଼ିବା ଏଇ ସବୁ ଶିକ୍ଷା ହୁଏ । ଆଉ ଗାଁଯାକ ହୁକୁମ ଦେଲେ ସଭିଏଁ ମାଗଣାରେ ଆପଣା ପିଲାଙ୍କୁ ସେଠି ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ଛାଡ଼ିବେ । ନୋହିଲେ ଜୋରିମାନା । ଅବଧାନଙ୍କୁ କୋଠରୁ ଦରମା ମିଳିଲା । ଏହିପରି ପନ୍ଦରଟା ଷୋଳଟା ଚାହାଳୀ ବସିଲା । ପୁଅ ଝିଅ ସେଠି ସଭିଏଁ ଏକାଠି ପଢନ୍ତି । ପଢ଼ା ଖାଲି ଦୁଇ ଚାରି ବର୍ଷଯାକ ।

କ୍ଲାସ ଉଠିଲେ କାଗଜ ନାହିଁକି ସାଟିଫିକେଟ ନାହିଁ । ବାବୁଙ୍କ ମତରେ ପାଠ ଘୋଷି ପରୀକ୍ଷାରେ ଲେଖି ଦେଇ ଗୋଟାଏ କାଗଜ ପାଇଗଲେ କିନ୍ତୁ ବିଦ୍ୱାନ ପଣ୍ଡିତ ହବନାହିଁ । ପେଟରେ ପାଠ ଥିଲେ ଗଲା । ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ଏ ପାଠ ବଡ ଆରେଇଲା । କେତେଟା ବରଷ ପରେ ତାଙ୍କ ଗାଇଁରେ ଆଉ କେହି ନିରକ୍ଷର ରହିଲେନାହିଁ । ତାଡ଼ି ଖଟି ସବୁ ଉଠିଗଲା । ଗାଁ ଗାଁ ଭାଗବତ ଘର ବସିଲା । ସେଠି ନିତି ସନ୍ଧ୍ୟା ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୋଥି ବୋଲିଲେ । ଗାଁବାଲା ଆସି ଶୁଣିଲେ । ଆଗ କାଳର ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ପଞ୍ଚୁପାଣ୍ଡବ ଆଦି କଥା ଶୁଣି ତାଙ୍କ ମନବି ଭଲ ହେଲା । ଭାଗବତ ଶୁଣିବାକୁ ବୁଢ଼ାମାନେ ବି ମେଳ-ହେଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ କୋଠରୁ ଟଙ୍କା ଆଉ ବରତନ ମିଳିଲା । ସେଥିପାଇଁ ପାଞ୍ଚି ପଞ୍ଚୁ ନ୍ୟାୟ ନଷ୍ଟାଟକ କଲେ ।

ସେମିତି ପଠାଣବସ୍ତିମାନଙ୍କରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖା ପଢ଼ାଣୀ ମୋଖତବ୍ ବସିଲା । ସେଠି ପଠାଣ ପିଲାଏ ମୌଲବି ପାଖରେ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଆରବୀ ପଢ଼ିଲେ । ସେହି ମୌଲବି ପୁଣି ତାଙ୍କୁ କୋରାଣ ପଢ଼ି ଶୁଣାଇଲେ ।

ପ୍ରତି ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ଖେଳ ଆଖଡ଼ା ହେଲା, ସେଠି ନିତିନା ଶନିବାର ରବିବାର ଗାଁ ପିଲାଏ ଖେଳ ଦେଖେଇଲେ । କୁସ୍ତି ଲଢ଼ିଲେ । ଜମିଦାର ପ୍ରଜାଙ୍କ ମନ ନେବାକୁ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଦଶ କାମରେ ତାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ହେଲେ । ସାଆନ୍ତେ ଗାଁ ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ ଗୃହ ଖୋଲାଖୋଲି ସେ ଗାଁର ପାଞ୍ଚଭଲଲୋକେ ହାତରେ ସମର୍ପି ଦେଲେ । ସେଥିରେ ସେ ଗାଁର ଉନ୍ନତି ସକାଶେ ଯେ ଯାହା ସ୍ୱଚ୍ଛମନରେ ଦେଲା ସେହି ପାଞ୍ଚ ପଇସା ରହିଲା ଗାଁରେ କୂଅ ଖୋଳା ହେଉ, ଗରିବ ଦୁଃଖୀ ସକାଶେ ହେଉ, ରୋଗ ବଇରାଗ

ସକାଶେ ହଉ ସେଇ ପାଣ୍ଠିରୁ ଖରଚ ହଉଥିଲା । କାହା ଘରେ ନିଆଁ ଲାଗିଗଲା । ତାର ସର୍ବସ୍ୱ ପୋଡ଼ି ଜଳିଗଲା । ସେ ସେହିଥିରୁ ଘର ବନେଇବାକୁ ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଲା । ଗାଁ ଗାଁ ପୁଣି ଅରଟ ଘର ବସିଲା । ଲୋକେ ସେଠି ସୂତାକାଟି ଶିଖିଲେ । ଖାଲି ଏତିକି ନୁହଁ ମାଇପି ଲୋକେ କେମିତି ଭଲ ହେବେ ଏ କଥାରେ ସାଆନ୍ତଙ୍କର ଭାରି ଚିନ୍ତା ଥାଏ । ହିନ୍ଦୁଘରେ ପଠାଣ ଘରେତ ଭାରି ପରଦା ସେ ତ ପଦାକୁ ବାହାରି ପାରିବେନାହିଁ । ଦେଶ ଚିନ୍ତା ତାଙ୍କୁ ପୁଣି କିଆଁ ଲାଗିବ ? ହେଲେ ସାଆନ୍ତେ ଗୋଟାଏ ଉପାୟ କଲେ । ଭାବିଲେ, ନାହିଁ ମାମୁରୁ କଣା ମାମୁ ଭଲ । ଦିନେ ରତିମାକୁ ପାଖରେ ବସେଇ ମନକଥା କହିଲେ । କହିଲେ ଦେଖ ମୁଁ ସିନା ମରଦ ପୁଅଙ୍କ ସକାଶେ ବାର କଥା କରିବି । ଝିଅଙ୍କ କଥା ତମ ଦହିଙ୍କି ଲାଗିଲା । ତେବେ ସବୁ ଗାଁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କି ଆପଣା ଉଆସକୁ ଡାକିକି ପଠେଇ ସମିଏ୨ ଆଣି ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ କଥା ଭାଷା ହୁଅ । ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍ ବଜେଇ ତାଙ୍କୁ ଶୁଣାଅ ପୁଣ୍ୟ ପର୍ବଦିନ ବଡ଼ ଘର ବୋହୂ ଝିଅଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ପାଞ୍ଚ କଥା ହୁଅ । ସେହିମାନେ ଭଲହେଲେ ଆମ ଦେଶଟା ଭଲ ହବ ।"

ବାବୁଙ୍କ କଥାରେ ରତିମା ମହା ଆନନ୍ଦ ହେଲା । ସେଠୁ ସେ, ଉମା ଆଉ ଉତ୍ତମା ମିଶି ନିତି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଗାଁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କି ଆଣି ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍ ଶୁଣେଇଲେ । ସେଠୁ ବସି ପାଞ୍ଚକଥା ପକେଇଲେ । କଥା ଭିତରେ ତାଙ୍କୁ ନାନାଶିକ୍ଷା ଦେଲେ । ଆପଣା ଦେଶ କେମିତି ଭଲ ହବ, ଲୋକେ ଆପଣା ଦେଶ ଜିନି ବେଭାର କଲେ କଣ ଫଳହବ ଏ ସବୁ କହିଲେ ।

ଦିନେ ମହାପାତ୍ର ଘର ବୋହୂ ଝିଅ ଆସିଥାନ୍ତି ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍ ଶୁଣି । ସେମାନେ ଭାରି ବଡ଼ଲୋକ ଜାତିରେ ବାହ୍ମଣ । ଆଉ ତାଙ୍କ

ଘର ପୁଅମାନେ ବଡ଼ ଗୃକଦଥା । ସେମାନେ କୃଷ୍ଣବାବୁ ଘରକୁ ଚଷାବୋଲି ପଶ୍ଚାତେ ଟାପର କରନ୍ତି । ସେଦିନ ତାଙ୍କ ବୋହୂ-ମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଆଗ ଖୁବ ଗୋଡ଼ାଏ ହସିଲେ । ଏ ତାର ସେ ତାର ଆଖି ଠାରଠାରି ହେଲେ । କଥା କଣ ନା ଏମାନେ କେଡ଼େ ଭେସେଜା ମୋଟା ଖଦଲୁଗା ସବୁ ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି । "ତାଙ୍କ ହସ ତାଙ୍କ ଢଙ୍ଗରେ ରତନା ମନେ ମନେ ଦୁଃଖହୋଇ କହିଲା, "ମାଉସୀ କି କଥା ଦେଖି ହସିଲ ? "ମାଉସୀ ହଉଛନ୍ତି ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଘରଣା । ସେ କହିଲେ, "ତେମେ ସବୁ ମୋଟା ଅଖା ପିନ୍ଧିଚ, ତାକୁ ଦେଖି ଆମେ ହସିଲୁ । ଗ୍ଯାକୁ କେମିତି ବୋହୁଚ, ଚମ ଛିଣ୍ଡି ଯାଉଥିବ, ଅଣ୍ଟା କାଟି ହୁଏ ନାହିଁ ?" ରତନା ସରଳ, ସେ କହିଲା, ଆମେ ଜାତ ଚଷା, ଆମ ଚିଁଉଦ ପୁରୁଷ ମୋଟ ଖଦି ପିନ୍ଧି ଆସିଛନ୍ତି । ଏ ହେଲା ଆମ ବାରି କପାରୁ ତିଆରି । ମୁଁ ନିଜେ କାଟିଚି । ଆମେ ଲାଜ ଘୋଡ଼େଇବାପାଇଁ ପର ଦୁଆରକୁ ଯିମୁଁ କିଆଁ ?

ମାଉସୀ ବଦ୍ରୁ ପରେ ହସି ଦେଇ କହିଲେ, "ଏବେ ବୁଝିଲି ତେମେ ସବୁ ନନାଙ୍କ ଅପରହନ ହେଇଁଚ । ହେଲେ ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇ ଦେଲେ ବି ଆମ ଦ' ହାତରେ ଏ ମୋଟ ଖଦି ଚଳିବ ନାହିଁ । ମାଁ ଲୋ ଦେହ ଲସେଇ ପଡ଼ିବ ।"

ଉମା ଥିରଘରରେ କହିଲା, "ମୁଁ ବି ଆଗରେ ସେହିକଥା କହୁ-ଥିଲି, ମାଉସୀ ହେଲେ ଆଜକାଲି ସୁଖରେ ମୋଟା ପିନ୍ଧୁଛି । ବିଲାତି ଲୁଗା ଖଣ୍ଡେ ମୋ, ପେଡ଼ିରେ ପକାଇବ ନାହିଁ ।"

ଉମା ଭାର ଖାନଦାନ, ଘର ଝିଅ କଥା ଶୁଣି ମାଉସୀ ଆଉ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ ।

ଯେମିତି ସେଦିନ ପଟ୍ଟନାୟକ ଘର ଆସିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ବଂଶର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ପରଚର୍ଚ୍ଚା ପରନିନ୍ଦାକୁ ସମ୍ବଳ କରି ବୁଲନ୍ତି । ଯୋଉଠି ବସିଲେ ସେଠି ପରଚର୍ଚ୍ଚା ପରଘରର ପାଞ୍ଚକଥା । ଗଲ୍ ଝିଅରୁ ବୋହୂଙ୍କୁ,ଶାଶୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ;କେହି କାହାକୁ ଊଣା ନୁହନ୍ତି । ସେମାନେ ଭାବିଥିଲେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଘରବି ସେହିପରି ହୋଇଥିବେ। କଥାପଦ୍ ପଟ୍ଟନାୟକ ଘରଣୀ ସୁଲକ୍ଷଣା କହିଲେ ହଇକିଏ ଶୁଣିଚ ତେମେ ସବୁ ଦୋପଟି ଜଗମୋହନ ଝିଅ କଥା ! ସେପରା ଗାଢଗାଢ ଲୁଚ ଶାଶୁ ଘରୁ ପଳେଇ ଆଇଚି ।" ରତ୍ନା ଉତ୍ତର କଲା, ଆମଚିନ୍ତା ଆମକୁ ଗରୁ ପରଘର ଚିନ୍ତାରେ ଆମକୁ କସ ମିଳିବ । ମୁଁ ଶୁଣିପାଏ ନାଁ । ସେ ସବୁକଥା ସୁଲକ୍ଷଣା ଟିକେ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ କହିଲେ,"ତମର ସବୁ ବ ଚିନ୍ତା ବା ! ପୋଲା'ରେ ଖାଇ ମେଲ୍'ରେ ଶୋଉଚ । ଅଣ୍ଡ୍ରିସଙ୍କଦେହରେ ବାହାରେ ବୁଲୁଚ, ବାଜଣା ବଜଉଚ, ନାଟ ତାମାସା କରୁଚ ।"

ରତ୍ନା ଏକଥା ଶୁଣି ମନେ ମନେ ବିରକ୍ତ ହେଲା । ହେଲେ ଆପଣାକୁ ସମ୍ଭାଳି ନେଇ କହିଲା" ଯାନ ! ଆମେ ଅଣ୍ଡ୍ରିସଙ୍କ ଦେହରେ ପଢ଼ାକୁ ବାହାରରୁ ସତ, ସେଥିରେ ପାଞ୍ଚ ଭଲ କାମ ହଉଚି । ଗରିବଗୁରୁବା ଘରକୁ ଯାଇ ରୋଗୀ ଦୁଃଖିଙ୍କି ଦେଖୁ, ପ୍ରଜାଙ୍କ ହାନିଲାଭ ବୁଝୁ, ହେଲେ ଘରେ ବସି ପରଚର୍ଚ୍ଚା ଆମକୁ ଯୋଗାଏ ନାହିଁ । ପର ପରମେଶ୍ୱର କହନ୍ତି ନେଇଁ ପରନିନ୍ଦା କଲେ ନର୍କେ-ବାସ । କାହାରେ ଭଲ କହିଁବୁଁ ହିଁ ଶୁଣିଲା ବାଲା ତେଷ୍, କହିଲା ବାଲା ତୋଷ୍ ।" ପଟ୍ଟନାୟକ ଭଉଣୀ କଳାବତୀ ରତ୍ନା କଥାଶୁଣି ବାଆଁ ହେଇ ହୋଇ କହିଲେ, "ହିଁ ସେ କଥାରୁ କ ଖାଇବ । ଏ ବୋହୂଟା ବଡ ସଭିଲିଆ,ତା' ପେଟରେ କଥା ରହେ । ତାର ଜାଗା ଅଜାଗା ନାହିଁ । ଗ୍ରୁଡ଼ ଗ୍ରୁଡ ସେ କଥା । ହଇକଏ ହେମଟବାଉ, ତମଘରେ କୁଆଡ଼େ ଆପଣା ହାତରେ ସୂତା କାଟୁଚ ସବୁ । ଏତେ

ସୂତା କଣକେର ? ରତନୀ ହସି ହସି କହିଲା ସୁଖଲାଗେ କାଟୁ, ତନ୍ତୀକି ଦେଇ ଲୁଗାବୁଣେଇ ପିନ୍ଧୁ; ଖଦି ଭଣ୍ଡାରମାନଙ୍କୁ ଆମର ସୁତାଗୁଡା ଯାଏ ।" ପଞ୍ଚନାୟକ ମାଁ ବୁଢ଼ୀ ମଟେଶଦାମଣି କହିଲେ, "ହଁ, ଏଇ ମୋଟ ଲୁଗାରେ ଏକା ଗାନ୍ଧି ମହାତ୍ମା ଦେଶ ଉଦ୍ଧାର କରି ପକେ-ଇବେ । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ଯୋଉଁ ଅଖଦେରେ ହେଇଁଚି, କେମିତି ସମାଳିବ ଆଗ ।"

ଉତ୍ତମା କହିଲା, ଆମର ଅଭ୍ୟାସ ହେଲଣି, ଅଖାହିଉ କଥାହିଉ ଆମ ଦେଶରେ ଯେତେବେଳେ ସରୁ ଲୁଗା ନାହିଁ । ଆମେ କୋଉଠୁ ଆଣିମୁଁ "ଯେ ଦେଶ ଯାଇ ସେ ଫଳ ଖାଇ ।" ପଞ୍ଚନାୟକ ସାନ-ଝିଅ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଇଁ କହିଁଲା, "କିଆଁ ଏଇ ମୁଁ ତ ସରୁ-ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଚି, ଦେ କାନରେ ଯାହାକୁ ଯେତେ ।" ଉମା କହିଲା, ସେ କଣ ଆମଦେଶ ଲୁଗା ? ସେତ ଅନ୍ୟ ଦେଶରୁ ଆଉଚି, ଆମ ପେଡ଼ି ପଇସା ଆମେ କିଆଁ ପରଲୁଗା କିଣିମୁଁ ? ରମା କହିଲା-ସେଥିରେ ହେଲାକଣ, ଲୁଗା ତ ପିନ୍ଧିବ, ଆମଦେଶ କଣ ତମ ଦେଖ-କଣ ? ଆମ ଦେଶ ଲୁଗାରେ କଣ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ ନୁହିଁ ?

ରତନୀ କହିଲା ଖଦିରେ ତ ବେଶି ଖରଚ । ଖରଚ ସକାଶେ କିଛି କଥାନାହିଁ । ପଇସାଟା ଆମ ଦେଶରୁଯାଇ ବିଦେଶରେ ରହୁଚି, ଆମେ ଦିନ ଦରିଦ୍ର ହଉଚେଁ, ଓଳିଏ ଖାଇବାକୁ ପାଇଲେ ଆଉ ଓଳିକ ଦାନା ନାହିଁ । ଖାଲିକଣ ଲୁଗା, କାଚଜୁହ୍ନ, ସିନ୍ଦୁର ଜୁହ୍ନ, ଚିନଜୁହ୍ନ ନୁଣଜୁହ୍ନ, କୁସିଜୁହ୍ନ କଇଁଚଜୁହ୍ନ ନିଆଁକାଠି ଆଦିକରି ଆମକୁ-ଦିନ ପର ଦୁଆରେ ହାତପତେଇ ଆଣିବାକୁ ହଉଚି । ହାତ ପତେଇଲାଠୁ ହୀନ ଅଛି ? ଆମ ବାବୁଙ୍କର ଏ ସବୁ ଶିକ୍ଷା !

ବୁଢ଼ୀ ଯଶୋଦାମଣି କହିଲେ, "ତମପାଠ ତେମେ ବୁଝ, ହେଉଲେ ମାଁ ତେମେ ଏକା ଦେଶ ଉଦ୍ଧାର କରି ସ୍ୱରଗ ଯିବ, ଆମେ ନର୍କରେ ପଡ଼ି ଧାଣ୍ଡି ହମୁଁ ।"

ତାଙ୍କ ପଣ୍ଡିତ କଥା'ଶୁଣି ତାଙ୍କ ଝିଅ ଗୁଲବଦନୀ କହିଲା, "ବାବା ବାନ୍ଧୀ ନୁହନ୍ତି, କି ଦାଅ ଦେବତା ନୁହନ୍ତି, ଆମେ କଥାଟା ଭଲ ବୋଲି ମାନୁଁ ସତ, ହେଲେ ଏଡ଼ିକି ମୋଟେ କନ୍ଥା ଦେହରେ ଦେଇ ସମାଳି ପାଇଲେ ତ ହବ । ମୁଁ ତ ଗରମରେ ମୁର୍ଛି ଯିବି ମୋ ଦି' ହାତରେ ତା' ଚଳିବ ନାହିଁ । ତା' କଥା ଶୁଣି ଏମାନେ ତୁନି । ଆଉ କହିବେ କଣ ?

ଏମିତି କଟୁଦିନ ଗଲା । ପଠାଣଙ୍କ ଇଦ ପଇଲା । ସେଥର ପଠାଣ ସାହିରେ ସଭିଏଁ ଗୋରୁ କୋରବାଣୀ କରିବାଲାଗି ଠିକଣା କରିଥାନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁ ଟୋକାଙ୍କ କାନରେ ଏ କଥା ପଡ଼ିଗଲା । ପଠାଣ ଯେତେବେଳେ ଗାଈ ବେକରେ ଫୁଲମାଳହାରିକା ପକେଇ ମହା-ମଉଛବ କରି କୋରବାଣୀ ଥାନକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ଭେଟିଲେ ତ ତାଙ୍କୁ ଏ ପଖାକ । ସେଠୁ ଲାଗିଲା ଦି' ପକ୍ଷର ଭାରି ପିଟାପିଟି । ମାଡ଼ଗୋଳ ତାଙ୍କ, ହୋ ହା ଧୋଧାରେ ଦାଣ୍ଡ କମ୍ପି ଯାଉଥାଏ । ମାଇପେ ଡରସ୍ତ ହୋଇ ଘର କୋଣରେ ଲୁଚିଥାନ୍ତି । ସାଆନ୍ତେ ଗାଁରେ ନ ଥାନ୍ତି । ହରି ଆଉ ଗୁରୁଚରଣ ଘଟଣା ଜାଗାକୁ ଗଲେ । ସେତେବେଳକୁ ଲୋକେ ଥାଟପଟାଳ । ହୋ ହା ରେ କିଏ କାହା କଥା ଶୁଣୁଚି, କିଏ ଧରିଚି ଠେଙ୍ଗା, କିଏ ଧରିଚି ବାଡ଼ି, କାହା ହାତରେ ଅଛି ଟାଙ୍ଗିଆ । କିଏ ପୁଣି ବଲରୁ ନଙ୍ଗଳ ଫାଳ ଘେନି ଦଉଡ଼ୁଚି । ପୁଲିଶ ଆସି ଠିଆ ହେଲେଣି । ଧରା ଧରି ଲାଗିଲାଣି ।

ହରି ଆଉ ଗୁରୁଚରଣ ଜୀବନର ମାୟା ନ ରଖି ମଝିରେ ପଶିଲେ । ପାଟି କରି ଡାକିଲେ " ଥିର ହୁଅ, ଥିର ହୁଅ ।

ସାଆନ୍ତ ଘର ଲୋକ ଦେଖି ପ୍ରଜାମାନେ ଟିକେ ଚପି ଗଲେ । ଯାହାକୁ ଯେମିତି ବୋଧବାଧ ଦେଇ ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ଦଙ୍ଗା ହେଙ୍ଗାମା ଘଞ୍ଚିଲେ । ସେ ଦିନଟା ଗଲା । ଆର ଦିନ ଆଖଡ଼ା ପଡ଼ିଆରେ ବସିଲା ସଭା । ସାଆନ୍ତ ବି ଏ ଖବର ପାଇ କଟକରୁ ସେଦ୍ଧ ଗାଡ଼ି ଗାଡ଼ି ପଳେଇ ଆଇଲେ । ସଭାରେ ସାଆନ୍ତେ ଠିଆ ହୋଇ ହାତଯୋଡ଼ି କହିଲେ, "ଭାଇମାନେ କାହା କଥାକୁ ତମେ ସବୁ ଏତେ କାଣ୍ଡଟା କରି ବସିଲ । ଟିକେ ଥଣ୍ଡା ଧରି ଭାବ । ଗାଈ ଆମ ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଗୋମାତା ସତ, କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ଜୀବନ ସବୁଠୁ ବଡ଼ । ଗୋମାତାଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯାଇଁ ଯେ ତେମେ ଭଗବାନଙ୍କ ପିଲାଙ୍କୁ, ଦେଶମାତାଙ୍କ ପୁଅଙ୍କୁ ମରାମରି କଟାକଟି କଲ । ଯେଝା ଶାସ୍ତ୍ରମତେ ଯେ ଚଳିବେ । ତା ବୋଲି ଧର୍ମ ନାଁରେ କଳିଗୋଳ, ମାଡ଼ ପିଟାପିଟି ମୁଣ୍ଡ ଫଟାଫଟି, କଣ ଭାରି ବାହାଦୂରୀ ?" ତାଙ୍କର କଥା ସରେ ନ ସରୁଣୁ ସଭା ଭିତରୁ ଜଣେ ଉଗ୍ରମୂର୍ତ୍ତି ହିନ୍ଦୁ ଲୋକ ଡାହାରପଡ଼ି କହିଲା, "କଅଁ, ଗୋବଧଠୁ ବଳି ପାପ ନାହିଁ । ପଠାଣ ଗୋରୁ ମାରିବେ ଆମେ ଅନେଇ ଦେଖୁ-ଥିବୁଁ । ତା କଥା ଶୁଣି ପଠାଣ ପଞ୍ଚାଏ ଉଠି ଠିଆ ହୋଇଗଲେ । ସଭା ଥଳରେ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଯିବ ପରି । ହା ଭାବ ପୁଣି ସାଆନ୍ତେ ବଡ଼ ପାଟିରେ କହିଲେ, ଭଗବାନ ନାମରେ ଥିରହୁଅ ଥିରହୁଅ । ଗୋବଧ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମମତରେ ଭାରି କିନ୍ତୁ ହିଂସା ସହସ୍ର ଗୋବଧଠୁ ବଳି । ତେମେ ମଣିଷ ମଣିଷ ହିଂସାହିଂସି ହୋଇ ଭଗବାନଙ୍କ ଟଇନକୁ ଲହୁ ଦକତରେ ବୁଡ଼ାଅ ନାହିଁ, ମୁଁ ହାତଯୋଡ଼ି କହୁଚି, ଭଲରେ ଭାବ ଦେଖ, ହିନ୍ଦୁ କିଏ ମୁସଲମାନ କିଏ, ଏକା ମାଆଙ୍କର ଦୋଟି ପୁଅ । ଜଣକ କଷ୍ଟରେ ଆର ଜଣଙ୍କର କଷ୍ଟ । ଦିଗୋଡ଼ରୁ ଗୋଟାଏ ଗ୍ରେଣ୍ଠା ହେଲେ ଆଉ ଚାଲି ହେବ ତ ? ଦି'ଆଖିରୁ ଗୋଟାଏ କଣା ହେଲେ

କେତେ କଷ୍ଟ । ଆଗ ପଛ ଭାବ ଦେଖ ! ଆମ ଦେଶ ତମର କଜିଆ ଦଙ୍ଗାରେ ଛାରଖାର ହେଲା । ସଇଜରୁ ଧରମ ପଳେଇଲା । ଭାଇ ଭାଇ ଏକା ନାହିଁ ଦ'ଖଣ୍ଡ ଏପରି କଳିକଜିଆ କରି ଗୋରାଙ୍କ ଆଗରେ ଆପଣା ଝୁଣ୍ଟପଣିଆ ଦେଖେଇଲେଣି । ଦେଶଟା ଛୁଣ୍ଡେ-ଇବା ଶକତ କଥା, ସୁତା କେଗକ ଫୁଟୁକନା ଛୁଣ୍ଡି ଯିବ । ଏ ସବୁ ଭାବିବ ଚିନ୍ତିବ, ତେବେ ଯାଇଁ ଦେଶର ମଙ୍ଗଳ ହବ । ହିନ୍ଦୁ କଣ ଛେଳି ମଇଁଷି ବଳୀ ଦଉନାହାନ୍ତି ? ଧରମ ସକାଶେ ଆପଣା ଭଇର ତୁଟି ସହିବ । କଣ ତମ ପକ୍ଷରେ ଭଲ ନୁହଁ କି ? ଖାଇବା ସକାଶେ ଗୋରୁ ହାଣିଲେ ମହାପାପ ! ମୁଁ ସେହିଠାରେ ହିଁ ଭରବ ନାହିଁ । କାହିଁକି ନା ଆମେ ତା ଦୁଧ ଖାଉଚୁ । ଦୁଧ ପରି ବଳିଷ୍ଠ ଚିଜ କଣ ଅଛି ? ଘିଅ ପରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜିନିଷ ଆଉ କଣ ଅଛି ? ଆମ ପିଲାଏ ପିଲାଦିନୁ ଘିଅ ଦୁଧ ଖାଇ ତାଜା ହେବେ । ଗୋରୁ ମାରିଲେ ଘିଅ ଦୁଧ ପାଇବୁ କୋଉଠୁ ? ହେଲେ ଧରମ କଥାଟା ଦିନକ ସକାଶେ ତମକୁ ଭଗବାନଙ୍କ ମୁହିଁ ଚୁହିଁ ଦେଶର ହିତ ଚିନ୍ତା ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ନୋହିଲେ ଗୋଟାଏ ଗୋରୁ ବଦଳି ଗୁରିଟା ମଣିଷ ପ୍ରାଣ ଯିବ । ଜାତି ଜାତି ଭିତରେ, ଭାଇ ଭାଇ ଭିତରେ ହାଁ ହାହାଁସି ରେଷାରେଷି ଲାଗି ଦେଶ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ଯିବ । ଏଇଟା କଣ ଭଲ ?

ସେ ଦିନ ସଭା ସରୁ ୨ ରାତି ୯ଟା ହେଲା । ସାଆନ୍ତ ବଡ଼ ଥକାସି ହେଇ ଘରକୁ ଗଲେ । ବାଟରେ ତାଙ୍କୁ ଦଙ୍ଗା ବିଷୁ ୨ ଗୋଡ ଟିପୁ ଟିପୁ ରତନା ଆଉ ଉମା ସବୁ ହାଲ ପଚାରିଲେ । ସାଆନ୍ତ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟି ୨ କରି ସବୁ କହିଲେ । ଶୁଣି ସେମାନେ ଭାରି ଦୁଃଖ କଲେ ।

ଉମା କହିଲା "ମଲା, ଏମାନେ ମଣିଷ ମାରି ଧରମ ଅର୍ଜୁଛନ୍ତି। ସାଆନ୍ତେ କହିଲେ ଦେଖୁଛୁ ତ ହାଲ। ବୁଝେଇ ୨ ଥକିଲିଣି। ବୁଝିଲେ କି ନାହିଁ କିଏ ଜାଣେ?

ହେଲେ ସେହିଦିନୁ ଆଉ ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ ଦଙ୍ଗା ହେଙ୍ଗାମା କଥା ଶୁଣା ନାହିଁ। ବେଶ ମିଳିମିଶି ଚଳି ଲାଗିଲେ। ଆର ବର୍ଷ ଇଦ ବେଳେ ଯେତେବେଳେ ମୁସଲମାନ ଛେଳି ଘେନି କୋରବାଣୀ କଲେ ହିନ୍ଦୁମାନେ ମିଶି ତାଙ୍କୁ ଧନ୍ୟ ୨ କହିଲେ। ସାଆନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ସଭା କରି ତାଙ୍କୁ ଖୁବ ପ୍ରଶଂସା କଲେ।

ସାଆନ୍ତଙ୍କ ସବୁ ହେଇ ତିନିପୁଅ ଗୋଟି ଝିଅ ହେଲେ। ରତନାର ଦୁ' ପୁଅ ଦୁ' ଝିଅ। ବଡ଼ ନାଁ ହେମଚନ୍ଦ୍ର, ସାନ ନାଁ ପ୍ରେମଚନ୍ଦ୍ର। ଉମା ପୁଅ ନାଁ ସୁଧୀରଚନ୍ଦ୍ର। ଉତ୍ତମାର ଏକାକେ ଗୋଟିପୁଅ ଆଉ ଝିଅଟି। ତା' ପୁଅଙ୍କ ନାଁ ହେଲା ବସନ୍ତ, ଶରତ, ହେମନ୍ତ, ଶିଶିର, ଆଉ ଝିଅମାନଙ୍କ ନାଁ ଦେଲେ ଉତ୍ତମା. ଝିଅ ନାଁ ପ୍ରିୟତମା, ଉମା ଝିଅ ନାଁ ସୁଷମା, ରତନା ଝିଅ ନାଁ ଶ୍ୟାମା, ସରମା! ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ପିଲାଙ୍କୁ ମାଁମାନେ ଖୁବ ଯାବତାରେ ରଖିଥିଲେ।

ମାଁ ମାନେ ଦୁ'ଅକ୍ଷର ଜାଣନ୍ତି। ପିଲାଙ୍କୁ ଧରି ପିଲାଟିଦିନୁ ବିଦ୍ୟା ପଢ଼ାଇଲେ, ଖେଳ ଶିଖେଇଲେ, ଧର୍ମ କଥା କହିଲେ। ଗାଆଣା ବାଜଣା ଶିଖେଇଲେ। ଜମିଦାର ଘର ପିଲା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୋଟ ଖିଆ ମୋଟ ପିନ୍ଧାରେ ତାଙ୍କୁ ପିଲାଟି ଦିନୁ ଚଳେଇଲେ।

ଦିନେ ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ମାଁହରକା ବୁଲି ଆସିଥିଲେ। ପିଲାଏ ଗୁହାଳୀରୁ ଆସି ଖାଇ ବସିଲେ। ତାଙ୍କୁ ଦିଆଗଲା ପଖାଳଭାତ, ଆଳୁ ବାଇଗଣ ଭରତା। ତାଙ୍କ ଖିଆ ଦେଖି ବ୍ରଜମା ଚମକି ପଡ଼ି ଉମାକୁ

କହୁଥିଲେ, ଏ ଦେଖରୁ ତମ ପିଲାଏ ବେଶ ସୁଧୀର । ମୁଁ ଧରେ ଯେ ଖୁବ ପିନ୍ଧୁଛନ୍ତି, ଆମ ପିଲାଙ୍କୁ ତ ଖଜା ରସଗୋଲା ଦେଲେ ବି ଅରୁଚି । ଉତ୍ତମା ଜଭ କାମୁଡ଼ି କହିଲା, "ନାନୀ ତମେ ପିଲାଙ୍କୁ ବଜାର ଜଳଖିଆ ଖୁଆଅ !

ବ୍ରଜମାଁ ହସି ହସି କହିଲେ, "ମଲା କଣ ହେଲା, ଗାଉଁକ ଲୋକ ଖାଉଚନ୍ତି, ଆମର କଏ ଏତେ କଏ ବାଟିବ ଘଷିବ ପିଠା ପଣା କରିବ ? ଉମା କହିଲା, " ଆଛା ତମର ବି କାମଟି ! ନଉନୀ ତାସ ପଶାପାଲି ଖେଳୁଚ, ଆଉ ପିଲାଙ୍କୁ ବଜାର ଜଳଖିଆ ଖୁଆ-ଉଛ । ଏଥିରେ ଦେହ ଭଲ ରହେତ ? ବ୍ରଜ ମା ଗର୍ବରେ ଫୁଲି କହିଲା, "ଆମ ଘରେ ନିତି ବଇଦ, ନିତି ଡାକତର । ଆମ ବାବୁ ପିଲାଙ୍କ ଦେହ ଟିକେ ଇସ୍ କଲା ହେଲେ ବଡ଼ ଡାକତରଙ୍କୁ ଘେନି-ଯିବେ । ଆମ ପିଲାଏ ବଡ଼ ସୁକୁମାରିଆ । ରତ୍ନମା କହିଲା, "ପିଲାଙ୍କି ତନୁ ସୁକୁମାରିଆ କରୁଚ, ବଡ ହେଲେ କୌଣସି କାମର ଯୋଗ୍ୟ ହେବେ ନାହିଁ ।" ତାଳେ ପାଣି ତ କାଢ଼ି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ବ୍ରଜ ମା ବାହାଦୁରୀ ଦେଖେଇ କହିଲା, "ମଲା, ବାବୁଘର ପିଲାଏ ପାଣି କଆଁ କାଢ଼ିବେ, କାଠ କଆଁ ହାଣିବେ । ସେ କଣ ଆଉ ହଳ କରିବେ ନା ନଙ୍ଗଳ ଧରିବେ । ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ତଳକୁ କେତେ ଚାକର । ବାପ ଯେତେ ହେଲେ ହପୋଟି ! ନାଁ ଗାଁ ତ ପଡ଼ିଛି ।"

ତାଙ୍କ କଥାରେ ଉମା ଉତ୍ତମା ଭରସି କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ । ହେଲେ ରତ୍ନମା ଛାଡ଼ିଲା ନୁହେଁ, ସେ କହିଲା, "ଅଳସୁଆ ହେଇ ମେଜ ଚଉକିରେ ହାତ ଗୋଡ଼ ଯୋଡ଼ି ବସିଲେ ମଣିଷ ମଣିଷ ହୁଏ ନାହିଁ ।" ଏଥର ବ୍ରଜ ମା ରାଗ କହିଲା, "ଆମେ ତ

ବାହ୍ମୁଣ, ଚଷା ନୋହୁ ଯେ ପଖାଳ କଂସାଏ ଖାଇ ହଳକୁ ଯିବୁଁ ।

ରତମା କହିଲା, "ସତ କଥା, ଯାହାର ଜାହିଁ ସୁଖ, ତାହାର ନାହିଁ ବାସ । ହାତେ ଅରଜିବୁଁ ହାତେ ଖାଇବୁଁ । ଗୋଡହାତ ବାନ୍ଧି କାଠ ମୁଣ୍ଡିଆପରି ବସିବାଟା ମଣିଷଙ୍କୁ ଅଶୋଭା । ସେଥିରେ ମଣିଷପଣିଆ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ।

ବ୍ରଜମା ଆଉପାଟି ପିଟେଇଲେ ନାହିଁ । ରତମାହରକା ତାଙ୍କୁ ବିରସ ଦେଖି କହିଲେ ଆସ ଜାନ ଗ୍ରାମୋଫୋନ ଶୁଣିବା । ତାଙ୍କସାଙ୍ଗେ ମୁଁ ବି ଟିକେ ଶୁଣି ଅଇଲି । ଗ୍ରାମୋଫୋନ ଗାଇଲା ।

ଉଠ ଉଠ ହେ ତରୁଣ କୋଟି
ଏକମନେ ଏକ ପରାଣେ,
ଏକା ମାଁ ଆର କୁମର ସଭଏଁ
ରହିଥାଉ ସଦା ଧିଆନେ ।
ଲଗୁ ହେ ତୁମକୁ ତୁମ ଦେଶଚନ୍ତା,
ଛାଡ କଳି ଗୋଳ ଅନଷ୍ଟ ଅହନ୍ତା ।
ସ୍ୱରଗ ହୁଅନ୍ତା ଏ ଭାରତଭୂଇଁ
ମିଶିଲେ ତୋହର ସନ୍ତାନେ । ୧ ।
ଏକା ଆମ ରକ୍ତ, ଏକାଆମ ସ୍ୱାର୍ଥ
ମିଛ ହିଂସା ଦ୍ୱେଷ କରୁଛୁ ବ୍ୟର୍ଥ,
ଭୁଲି ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥ ଲୋଡ ହେ ପରାର୍ଥ
ମିଶ ହେ ଭାରତ ସନ୍ତାନେ ।

ହିମାଳୟ ଠାରୁ କୁମାରିକା ଯାଏ
ଉଡ଼ୁ ଦେଶେ ଦେଶେ ପତାକା ପରାଏ,
ଭାରତର ଜୟ ଜନନୀର ଜୟ
ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ଶ୍ରୀ ଭଗବାନେ ।

ମୁଁ ଗୀତଶୁଣି ଘରକୁ ଆଇଲି । ମନରେ ହେଲା ଏଇ ନଅରୁଣ୍ଡୀ କଜଆଖୋରଣୀ ରତମା । ନାଁ ଓଡ଼ିଆ କୁଳରତନ ଗୁଣସାଗର । ମୋ କଥାଟି ସରିଲା ଫୁଲ ଗଛଟି ମଲା । ହଇଲୋ ଫୁଲ ଗଛ ତୁ କିଆଁ ମଲୁ ? ତେତେ ଏତେ ଯତନ କରି ପାଣିଦେଇ ବଢ଼େଇଥିଲି । ଫୁଲଗଛ କହିଲା ମୋ ଦୋଷ କଣ, ମେତେପରା କାଳିଗାଈ ଖାଇଲା । ହଇଲୋ କାଳୀ ଗାଈ ତୋତେ ପାଳଗଦା କି ଅଣ୍ଟିଲା ନାହିଁ, କୁଣ୍ଡା ତୋରାଣୀ ଅଣ୍ଟିଲା ନାହିଁ । ତୁ ଗଲୁ ମୋର ଏଡ଼େ ଶରଧାର ଫୁଲଗଛ ଖାଇଲୁ । କାଳୀ ଗାଈ କହିଲା, ସାଆନ୍ତାଣୀ ମୋ ଦୋଷ କଣ । ମେତେ ପରା ମାଧିଆ ଗଉଡ଼ ଜଗିଲା ନାହିଁ । ହଇରେ ଗଉଡ଼-ଟୋକା ତୁ କିଆଁ ଜଗିଲୁ ନାହିଁ । ଗଉଡ଼ ଟୋକା କହିଲା, ମୋତେ ପରା ରତମା ସାଆନ୍ତାଣୀ ପଖାଳ ଭାତ କଂସାକ ଦେଲେ ନାହିଁ । ହଇ ଲୋ ରତମା ! ତୋର ଏଡ଼େ ଗୁମର । ସାଆନ୍ତ ଘରକୁ ଆସି ସାଆନ୍ତାଣୀ ହେଲୁ ଖଟ ପଲଙ୍କରେ ବସିଲୁ । ରତମା କହିଲା, ମୋ ଦୋଷ କଣ, ମୋ ପିଲା ପ୍ରେମା ପରା କାନ୍ଦିଲା । ହଇରେ ପ୍ରେମା ତୁ କିଆଁ କାନ୍ଦିଲୁ । ପ୍ରେମା କହିଲା, ମୋ ଦୋଷ କଣ ମୋତେ ପରା ଧୂଳିଆ ଜନ୍ଦା କାମୋଡ଼ିଲା । ହଇ ରେ ଧୂଳିଆ ଜନ୍ଦା ତୁ କିଆଁ ଆମ ପ୍ରେମା ବାବୁଙ୍କୁ କାମୋଡ଼ିଲୁ । ଧୂଳିଆ ଜନ୍ଦା

କହିଲା, ମୋତେ କ ସାମାନ୍ୟ ବୁଝିଛି । ମୁଁ ଧୂଳିରେ ଥାଏଁ, କଅଁଳ ମାଉଁସ ଟିକିଏ ପାଇଲେ ଚୁଟ୍କୁ କନା କାମୋଡ଼ ଦଏ । ମେତେ କଣ ଜଣା ସମଜଚ । ମୁଁ ସଗ ସଂସାର ଠାକୁର ନାଁ ନେଇଚ । ବସ୍ତୁ ଗୁପ୍ତ । ଧୂଳରେ ମୋ ଦହ ଘୋରପୋର ହେଇଁ କଅଁଳ ମାଉଁସ ଟିକିଏ ପାଇଲେ ଚୁଟ୍କୁକନା କାମୋଡ଼ ଦଏଁ । ହଇରେ ଧୂଳିଆ ଜନ୍ମା ବସ୍ତୁ ଗୁପ୍ତ ତେତେ ମୋର କୋଟି ଦଣ୍ଡବତ ।

Printed by B. S. Das, Mukur Press, Cuttack, 1925.

ଶ୍ରୀମତୀ କୁନ୍ତଳା କୁମାରୀ ସାବତଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ପୁସ୍ତକାବଳୀ

ଅଞ୍ଜଳି

ଭକ୍ତର ପବିତ୍ର ତପୋବନ !
ଭାବର ସ୍ୱଚ୍ଛ ମନ୍ଦାକିନୀ-ଧାରା !!
କଳ୍ପନାର ମନୋହର ନିକୁଞ୍ଜ !!!

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୧ ।

କାଳି-ବୋହୂ

ନବ ଜାଗରଣର ଦୁନ୍ଦୁଭି !
ନବ ସମାଜର ନବନ୍ୟାସ !!
ଆଦର୍ଶ ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରିତ !!!

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୦ ।/

ଭ୍ରାନ୍ତି

ଏକ ନିଶ୍ୱାସରେ ପଢ଼ିବା ବହି !
ହିନ୍ଦୁ ପରିବାରର ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଚିତ୍ର !!
ଉପନ୍ୟାସ-ରାଜ୍ୟର କୋହିନୂର !!!

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୦ ।/

ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ

କବିତାର ମଧୁର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ !
ପଦ୍ୟ-ସାହିତ୍ୟର ମୁକୁଟମଣି !!
ଭାଷାଶିଳ୍ପର କୋଣାର୍କ !!!

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୦ ୳

ପରଶ-ମଣି

ସଚିତ୍ର ଅଭିନବ ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସ

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୦ ।/

ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ଥାନ :—
ମୁକୁର ପୁସ୍ତକାଳୟ, କଟକ
ଓ
କଟକର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦୋକାନମାନ ।